

NODOKĻU ATVIEGLOJUMU ZIŅOJUMS PAR 2019.GADU

**Finanšu ministrija
2020.gada decembris**

Saturs

Saīsinājumu saraksts	4
Ievads.....	5
1. Nodokļu atvieglojumu definīcija un būtība	6
2. Nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes	7
3. Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums.....	8
4. Nodokļu atvieglojumu izvērtējums.....	12
4.1. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi.....	15
4.1.1. Aktuālie iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi .	15
4.1.2. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs	18
4.1.3. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmēru prognozes un to efektivitāte	21
4.1.4. Secinājumi.....	25
4.2. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi	26
4.2.1. Aktuālie uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi	26
4.2.2. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs	28
4.2.3. Secinājumi.....	32
4.3. Mikrouzņēmumu nodoklis	33
4.3.1. Mikrouzņēmumu nodoklis un tā aktuālākās izmaiņas	33
4.3.2. Mikrouzņēmumu nodokļa atvieglotā režīma apmērs.....	37
4.3.3. Secinājumi	38
4.4. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi	39
4.4.1. Aktuālie nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi.....	39
4.4.2. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmērs	40
4.4.3. Secinājumi.....	44
4.5. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi	45
4.5.1. Aktuālie pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi un samazinātās likmes	45
4.5.2. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu apmērs	46
4.5.3. Secinājumi.....	48
4.6. Akcīzes nodokļa atvieglojumi	49
4.6.1. Aktuālie akcīzes nodokļa atvieglojumi un samazinātās likmes.....	49
4.6.2. AN atvieglojumu apmērs.....	50
4.6.3. Secinājumi.....	54
4.7. Dabas resursu nodokļa atvieglojumi.....	55
4.7.1. Aktuālie dabas resursu nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi.....	55

4.7.2. Dabas resursu nodokļa atvieglojumu apmērs	57
4.7.3. Secinājumi.....	61
4.8. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi	62
4.8.1. Aktuālie transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi	62
4.8.2. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumu apmērs	64
4.8.3. Secinājumi.....	65
4.9. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi	66
4.9.1. Aktuālie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi	66
4.9.2. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu apmērs	66
4.9.3. Secinājumi.....	68
4.10. Izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi	69
4.10.1. Aktuālie izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi	69
Nobeiguma secinājumi.....	70

Saīsinājumu saraksts

AN – akcīzes nodoklis
BO – brīvosta
CSDD – Ceļu satiksmes drošības direkcija
CSP – Centrālā statistikas pārvalde
DRN – Dabas resursu nodoklis
EEZ – Eiropas ekonomiskā zona
EK – Eiropas komisija
ES – Eiropas Savienība
ESAO – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FM – Finanšu ministrija
IAN – izložu un azartspēļu nodoklis
IKP – iekšzemes kopprodukts
IIN – iedzīvotāju ienākuma nodoklis
MK – Ministru kabinets
NĪN – nekustamā īpašuma nodoklis
PVN – pievienotās vērtības nodoklis
SEZ – speciālā ekonomiskā zona
TEN – transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis
UIN – uzņēmumu ienākuma nodoklis
UVTN – uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis
VID – Valsts ieņēmumu dienests
VSAOI – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
VARAM – Vides un reģionālās attīstības ministrija

Ievads

Nodokļu atvieglojumu ziņojums izstrādāts, lai veidotu sabiedrības labāku izpratni par nodokļu atvieglojumiem, to apmēru, mērķi un ietekmi uz budžeta ieņēmumiem.

Eiropas Savienības (*turpmāk – ES*) Padomes direktīvas 2011/85/ES (2011.gada 8.novembris) par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām 14.panta otrā daļa nosaka – dalībvalstis dara zināmu atklātībai detalizētu informāciju par nodokļu izdevumu (atvieglojumu) ietekmi uz budžeta ieņēmumiem.¹

Eiropas Komisijas (*turpmāk – EK*) ģenerāldirektorāts Ekonomikas un finanšu lietās ir secinājis, ka bieži vien ES dalībvalstu informācija par nodokļu izdevumiem jeb atvieglojumiem netiek atspoguļota kā vienots veselums un tai trūkst caurskatāmības, kas ir par iemeslu neidentificētiem nodokļu ieņēmumu zaudējumiem, kā arī budžeta ietvaros pilnībā netiek atspoguļota nodokļu izdevumu jeb atvieglojumu daļa. Tiek uzsvērts, ka trūkst nodokļu izdevumu salīdzināšanas iespējas starp dalībvalstīm. Pie tam bieži vien pastāv būtiskas atšķirības starp dalībvalstu sniegtās informācijas formu un to, kāda veida informācija būtu nepieciešama EK.

Regulāra nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana ir nepieciešama, jo jāpārlicinās, vai tie sasniedz izvirzīto mērķi, nerada konkurences kropļojumus, būtiskas papildizmaksas un administratīvo slogu. Kā vienu no aspektiem jāmin budžeta ieņēmumu samazinājumu. Savukārt, lai iegūtu plānoto nodokļu ieņēmumu apjomu, ir jāpalielina nodokļu slogs pārējiem nodokļu maksātājiem.

Tāpēc valdībai ir regulāri jāizvērtē esošo nodokļu atvieglojumu efektivitāte, atceļot tos nepietiekamas efektivitātes gadījumā, vienlaikus neapdraudot ilgtermiņa plānošanu, jo nodokļu atvieglojumu biežas izmaiņas, pat gadījumā, ja tās ir izrādījušās kļūdainas, apdraud valdības politikas uzticamību.

Ziņojums sastāv no ievada, četrām nodaļām, secinājumiem un pielikuma. Pirmajā nodaļā sniegta nodokļu atvieglojumu definīcija un to būtības skaidrojums. Otrajā nodaļā aprakstītas nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes. Trešajā nodaļā sniegts Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums. Ceturtajā nodaļā sniegts būtiskāko nodokļu atvieglojumu novērtējums pēc to apmēra, kā arī to aktuālākās izmaiņas. Galvenie secinājumi ir apkopoti ziņojuma beigās. Savukārt pielikumā Nr.1 uzskaitīti visi spēkā esošie nodokļu atvieglojumi.

Tāpat atbilstoši 2017.gada beigās publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieeja ir efektīva?*” (kas apstiprināts ar Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 22.12.2017. lēmumu Nr.2.4.1-7/2016) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”, lai sabiedrībai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju, ir sniegta informācija par būtiskāko nodokļu atvieglojumu (konkrēti iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma par apgādībā esošām personām, diferencētā neapliekamā minimuma un pensionāra neapliekamā minimuma) ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem (*skat. 4.1.3.apakšnodaļu*).

Jāatzīmē, ka ziņojumā iekļautas likumdošanas izmaiņas, kas ir spēkā 2019.gadā.

¹ **Saite:** Padomes Direktīva 2011/85/ES - EUR-Lex

1. Nodokļu atvieglojumu definīcija un būtība

Starptautiskajā praksē izmanto plašāku nodokļu atvieglojumu apzīmējumu „nodokļu izdevumi” (*tax expenditures*). Lai gan nav vispārpieņemtas definīcijas, kas ir nodokļu izdevumi, tos var definēt kā tiesību normas, regulējumus vai praksi, kas samazina vai atliekt nodokļu nomaksu salīdzinoši šauram nodokļu maksātāju skaitam². Vēl var teikt, ka nodokļu izdevumi ir valsts nesaņemtie ienākumi nodokļa atvieglojumu pastāvēšanas dēļ. Tā kā nodokļu izdevumi nav faktiski budžeta izdevumi, tad izdevumu apmērs ir nosacīts, pieņemot novērtējumu par maksājumiem vispārīgā gadījumā.³

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).⁴

Nodokļu izdevumiem var būt dažādas formas:

- 1) izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē;
- 2) ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums);
- 3) samazinātās likmes;
- 4) nodokļu “brīvdienas”;
- 5) speciālās ekonomiskās zonas;
- 6) nodokļu kredīti;
- 7) atlikts nodokļa maksājums;
- 8) samazinājums nodokļu saistībās.

Nodokļu atvieglojumi bieži vien ir radīti, lai zināmā mērā kompensētu augstās likmes dažādu nodokļu kategorijās, bet pastāv arī citi būtiski faktori – tirgus nepilnību labošana, ienākumu pārdales veicināšana, atsevišķu nozaru un reģionu ekonomiskā stimulēšana, kā arī administratīvā sloga samazināšana.

Nodokļu atvieglojumi tiek uzskatīti arī par vienkāršu risinājumu nodokļu politikas problēmām, jo tos ir samērā viegli iekļaut budžeta projektā, kas šķietami nerada papildus izmaksas atšķirībā no infrastruktūras attīstības, cilvēkresursu apmācības vai citām programmām, kas veicina investīcijas.

Bieži vien nodokļu atvieglojumi tiek ieviesti ar mērķi veicināt investīciju pieplūdi, taču jāņem vērā fakts, ka daudz svarīgāki faktori par nodokļu atvieglojumiem, pieņemot lēmumu par kapitāla investēšanu, ir ekonomiskā stabilitāte, piemērota infrastruktūra, dabas resursi, darba spēka kvalifikācija, tiesu varas reputācija u.tml.

Lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, Finanšu ministrija (*turpmāk – FM*) atbilstoši 2018.gada 31.maijā publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Nodokļu atlaides – neredzamie budžeta izdevumi*” (kas veikta pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 2017.gada 19.oktobra revīzijas uzdevumu Nr.2.4.1-41/2017) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”, ir izstrādājusi un iesniegusi Ministru kabinetā izskatīšanai informatīvo ziņojumu “*Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu*” (VSS-440, TA-1359). Informatīvajam ziņojumam pievienots arī plāns “*Plāns spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķu un sasnieguma rādītāju definēšanai*” secīgai un sistēmiskai spēkā esošo

² OECD (2010). *Tax expenditures in OECD countries*, OECD publishing with reference to Anderson, B. (2008)

³ Schick A., *Performance Budgeting and Accrual Budgeting: Decision Rules or Analytic Tools*, 2007

⁴ OECD, Seminar “*Tax Incentives – Promises and Pitfalls*”

nodokļu atvieglojumu pārskatīšanai, definējot to mērķus, kā arī nosakot konkrētus sasnieguma rādītājus, kas ļautu novērtēt mērķu sasniegšanas pakāpi.

2. Nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes

Pamatā nodokļu atvieglojumi tiek vērtēti pēc zaudēto ieņēmumu metodes (*revenues forgone method*), kas ir līdzekļi, kuri nenonāk budžetā. Taču iespēju robežās ir jāvērtē to ietekme uz visu ekonomiku kopumā, kas ne vienmēr ir pilnībā identificējams rādītājs.⁵

Praksē tiek pielietotas arī ieņēmumu pieauguma (*revenue gain method*) un līdzvērtīgo izdevumu (*outlay equivalence method*) metodes. Ieņēmumu pieauguma metode balstās uz novērtējumu par iespējamo budžeta ieņēmumu palielinājumu, ja konkrētais nodokļu atvieglojums tiktu atcelts, ņemot vērā nodokļu maksātāja uzvedību, kas mainītos minētā nodokļa atvieglojuma atcelšanas rezultātā (piemēram, atceļot vai samazinot atlaidi darbspēka nodokļiem, pastāv risks, ka pieaugtu nelegālā nodarbinātība un “aplūkšņu” algas). Līdzvērtīgo izdevumu metode novērtē izdevumus naudas izteiksmē, kas būtu nepieciešami, lai sasniegtu tādu pašu mērķi, kas tiek panākts ar nodokļu atvieglojumiem, bet ne ar nodokļu politikas palīdzību.

Tāpat daudzas valstis nosaka atvieglojumu ierobežojumu attiecībā pret iekšzemes kopproduktu (*turpmāk – IKP*) vai attiecīgā nodokļa ieņēmumiem budžetā.

Latvijā nodokļu atvieglojumu ietekme tiek vērtēta pēc zaudēto ieņēmumu metodes, kuri nenonāk budžetā šo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā. Šajā gadījumā netiek ņemti vērā citi faktori, piemēram, iespēja izvēlēties citu nodokļu atvieglojumu piemērošanu.

Ziņojumā detalizētāk tiek aplūkoti būtiskākie nodokļu atvieglojumi, kuru īpatsvars no IKP ir vismaz 0,05 procenti, kā arī tie, kuru apmēri ir nosakāmi. Pārējo nodokļu atvieglojumu saraksts ir apkopots pielikumā Nr.1.

Bāzes dati uzņēmumu ienākuma nodokļa, pievienotās vērtības nodokļa, akcīzes nodokļa un elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu ietekmes aprēķiniem iegūti no attiecīgo nodokļu deklarācijām, kā arī Zāļu valsts aģentūras. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi tiek vērtēti, izmantojot iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarācijas un paziņojumus par fiziskām personām izmaksātajām summām. Par dabas resursu nodokļa atvieglojumiem informācija iegūta no Vides un reģionālās attīstības ministrijas (*turpmāk – VARAM*), par transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumiem – no Ceļu satiksmes drošības direkcijas (*turpmāk – CSDD*), par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumiem – no Valsts kases pašvaldību pārskatiem, bet par izložu un azartspēļu nodokļa atbrīvojumiem – no Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas. Vērtējot atsevišķas pozīcijas dažu nodokļu atvieglojumu noteikšanā, tiek izmantoti arī FM aprēķini.

Atvieglojumu ietekme tiek aplūkota vairāku gadu griezumā (no 2017. līdz 2019.gadam), lai būtu uzskatāmāk redzamas izmaiņu tendences to apmērā (nesaņemto ienākumu vērtība naudas izteiksmē, kas samazina budžeta ieņēmumus tekošajā periodā).

⁵ OECD, „Policy Framework for Investment”, 2006

A.Klemm, „Causes, Benefits, and Risks of Business Tax Incentives”, 2009

3. Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums

Nodokļu sistēmu Latvijā veido nodokļi, kuru ieņēmumi ir paredzēti attiecīgi valsts vai pašvaldību funkciju finansēšanai, lai nodrošinātu finansējumu tādiem valsts sniegtajiem pakalpojumiem kā, piemēram, ceļu uzturēšana, sociālie pakalpojumi, izglītība un veselības aprūpe.

Daļa valsts iekasēto nodokļu ir personalizēti un saistīti ar saņemamā pakalpojuma apjomu, piemēram, slimības pabalsti, bērnu kopšanas pabalsti, pensijas, bezdarbnieku pabalsti.

Savukārt, tādi publiskie pakalpojumi, no kuriem iegūst visi valsts iedzīvotāji, piemēram, neatliekamā medicīniskā palīdzība, valsts ārējā drošība (armija) un iekšējā drošība (valsts un pašvaldību policija), valsts ugunsdzēsšanas un glābšanas dienests, tiek finansēti no kopējiem valsts budžeta ieņēmumiem.

Laika gaitā atbilstoši ekonomiskajai situācijai mainījušies nodokļu veidi, likmes, kā arī ar nodokļiem apliekamie objekti. Tomēr joprojām viens no būtiskiem valsts finanšu kvalitātes aspektiem ir stabils un prognozējams nodokļu ieņēmumu nodrošināšana budžetā valdības prioritāro sociālo un ekonomisko pasākumu finansēšanai. Pie tam ir būtiski nodrošināt Latvijas nodokļu sistēmas konkurētspēju ar kaimiņvalstīm.

Kā neatņemama sastāvdaļa nodokļu sistēmas pilnveides procesā jāmin arī nodokļu likumu saskaņošana ar ES prasībām.

Latvijas 2019.gadā nodokļu sistēmu veido 15 nodokļi:

- 1) valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- 2) pievienotās vērtības nodoklis;
- 3) iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- 4) uzņēmumu ienākuma nodoklis;
- 5) akcīzes nodoklis;
- 6) dabas resursu nodoklis;
- 7) nekustamā īpašuma nodoklis;
- 8) izložu un azartspēļu nodoklis;
- 9) muitas nodoklis;
- 10) transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis;
- 11) uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis;
- 12) elektroenerģijas nodoklis;
- 13) mikrouzņēmumu nodoklis;
- 14) solidaritātes nodoklis;
- 15) subsidētās elektroenerģijas nodoklis (*praktiski no 2018.gada netiek piemērots*).

Nodokļu ieņēmumi tiek ieskaitīti un sadalīti pa sekojošiem budžetiem:

- ✓ valsts pamatbudžets;
- ✓ valsts speciālais budžets;
- ✓ pašvaldību pamatbudžets;
- ✓ pašvaldību speciālais budžets.

Latvijā spēkā esošo nodokļu veidi un to ieņēmumu procentuālais sadalījums starp budžetiem atspoguļots 1.tabulā.

1.tabula

Nodokļu veidi un to ieņēmumu sadalījums pa budžetiem 2019.gadā

Nodokļa veids			Valsts pamatbudžets	Pašvaldību budžeti	Valsts speciālais budžets
1. Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas ¹			2,85%		97,15%
2. Pievienotās vērtības nodoklis			100%		
3. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis			20%	80%	
4. Uzņēmumu ienākuma nodoklis			100%		
5. Akcīzes nodoklis			100%		
6. Dabas resursu nodoklis	par dabas resursu ieguvu vai vides piesārņošanu		40%	60%	
	par radioaktīvo vielu izmantošanu			100%	
	par oglekļa dioksīda (CO ₂) emisijām gaisā		60%	40%	
	par zemes dziļu derīgo īpašību izmantošanu, iesūkņējot ģeoloģiskajās struktūrās dabasgāzi			100%	
	par videi kaitīgām precēm, iepakojumu, vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, transportlīdzekļiem, akmeņoglēm, koksu un lignītu (brūnoglēm), par uguņošanas ierīcēm, par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai hidroelektrostacijā un par prettiesisku dabas resursu ieguvu un lietošanu		100%		
7. Nekustamā īpašuma nodoklis				100%	
8. Izložu un azartspēļu nodoklis	no azartspēlēm		75%	25%	
	no azartspēlēm, kuras organizē, izmantojot telekomunikācijas		100%		
	no vietējā mēroga izlozēm			100%	
	no valsts mēroga izlozēm		100%		
9. Muitas nodoklis ²			100%		
10. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis			100%		
11. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis			100%		
12. Elektroenerģijas nodoklis			100%		
13. Mikrouzņēmumu nodoklis ³			100%		
14. Solidaritātes nodoklis ⁴ , tā sadalījums:	1%	veselības aprūpei	100%		
	10,5%	iedzīvotāju ienākuma nodoklim	20%	80%	
	14%	valsts pensijām			100% ⁵

¹ Daļa ieņēmumu tiek ieskaitīta valsts fondēto pensiju shēmā. No 2018.gada valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas daļa 1% apmērā ir maksājums veselības aprūpes finansēšanai, kas tiek ieskaitīta valsts pamatbudžetā, bet 34,09% - maksājums sociālajai apdrošināšanai valsts speciālajā budžetā.

² No muitas nodokļa kopējiem ieņēmumiem 80% tiek ieskaitīti Eiropas Savienības budžetā

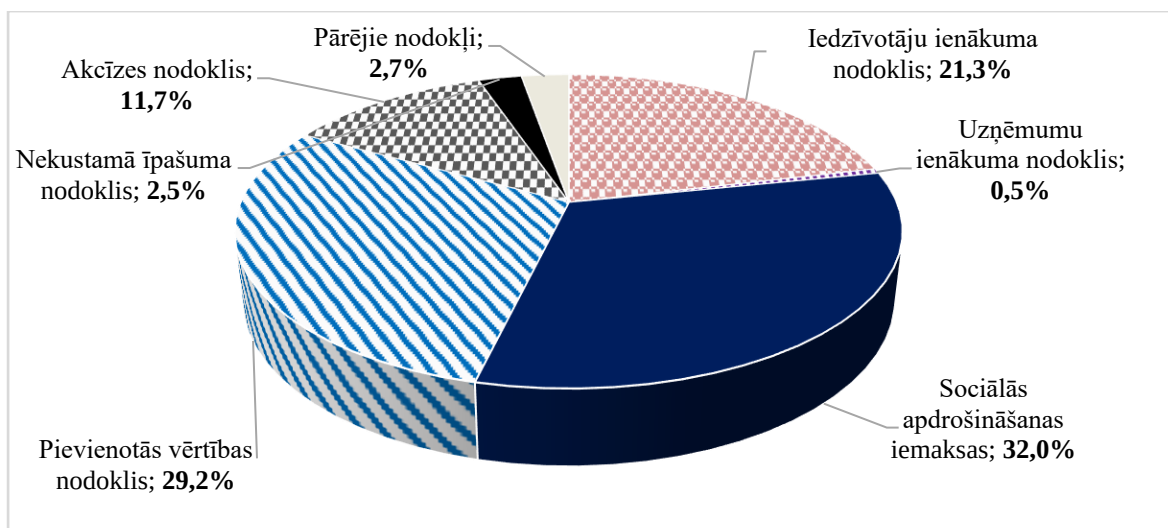
³ Reizi ceturksnī MUN tiek sadalīts IIN, VSAOI, UIN un uzņēmējdarbības riska valsts nodevas kontos, atbilstoši nodokļa maksātāja uzņēmējdarbības formai

⁴ No 2019.gada solidaritātes nodoklis tiek piemērots gada ienākumiem, kas pārsniedz 62 800 euro gadā.

⁵ 2019.gadā 14% no samaksātā solidaritātes nodokļa tiek ieskaitīti valsts pensiju speciālajā budžetā, kas tiek reģistrēti nodokļa maksātāja personīgajā kontā saskaņā ar likumu «Par valsts pensijām»..

Avots: FM dati

Būtiskākie ieņēmumi valsts budžetā veidojas no valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu, pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem, kas kopā 2019.gadā veidoja 82,5% no visiem nodokļu ieņēmumiem (skat. 1.att.).

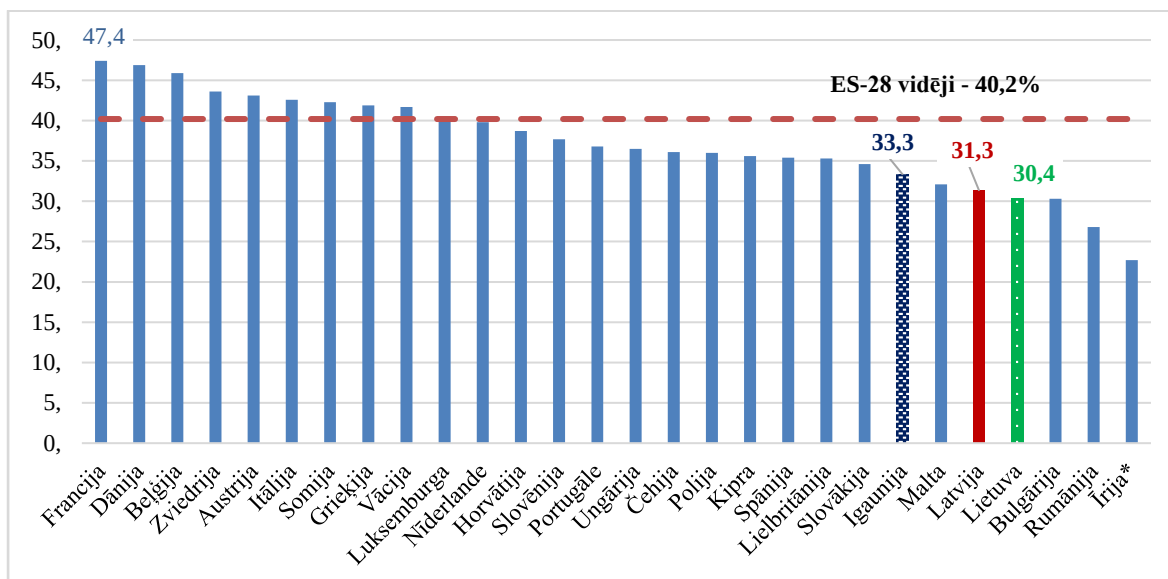

* neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā

1.att. **Nodokļu ieņēmumi proporcionālā sadalījumā pa to veidiem 2019.gadā**

Avots: FM dati

Nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP 2019.gadā Latvijā, salīdzinot ar pārējām ES dalībvalstīm, bija diezgan zems - 31,3% (skat. 2.att.). Zemāks rādītājs bija tikai Lietuvā – 30,4%, Bulgārijā – 30,3%, Rumānijā – 26,8% un Īrijā – 22,7% no IKP. Vidējie nodokļu ieņēmumi no IKP 2019.gadā ES dalībvalstīs bija 40,2% no IKP.

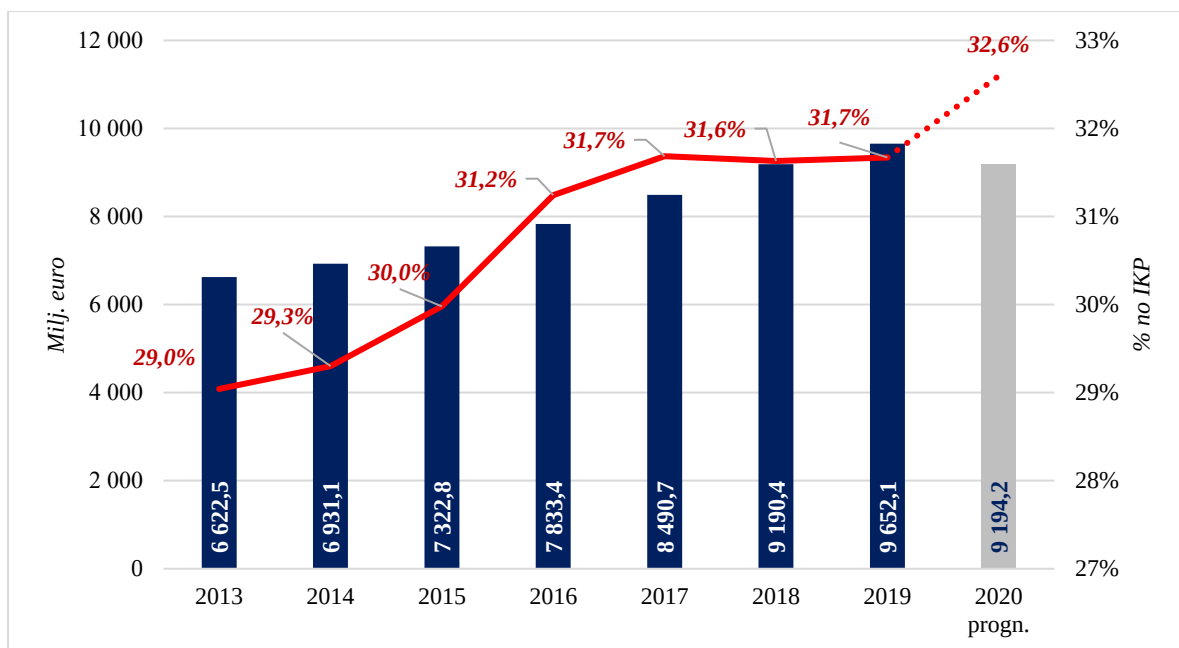

*Īrijai no 2015.gada mainījies IKP aprēķināšanas metodoloģija, kā rezultātā būtiski samazinājies nodokļu īpatsvars IKP.

2.att. **Nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP ES dalībvalstīs 2019.gadā, % no IKP**

Avots: Eurostat (nodokļa slogs % no IKP var atšķirties no FM aprēķinātā, pastāvot atšķirībām aprēķināšanas metodoloģijā)

Neskatoties uz nodokļu ieņēmumu kritumu 2020.gadā, ko izraisīja jaunā koronavīrusa Covid-19 straujā izplatība Latvijā un pasaulē, prognozēts, ka 2020.gadā nodokļu ieņēmumi īpatsvars pret IKP palielināsies uz 32,6% no IKP (skat. 3.att.).

* Ieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā

3.att. Nodokļu ieņēmumi Latvijā 2013. – 2020.gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM dati (2020.gada nodokļu ieņēmumu prognoze uz 24.07.2020.)

Nodokļa slogs % no IKP var atšķirties no Eurostat aprēķinātā, pastāvot atšķirībām aprēķināšanas metodoloģijā.

4. Nodokļu atvieglojumu izvērtējums

2019.gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija **2 328,5** milj. *euro*, kas ir **7,64%** no IKP un **24,1%** no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem (*skat. 2.tab.*).

2.tabula

Būtiskākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2017. – 2019.gadā

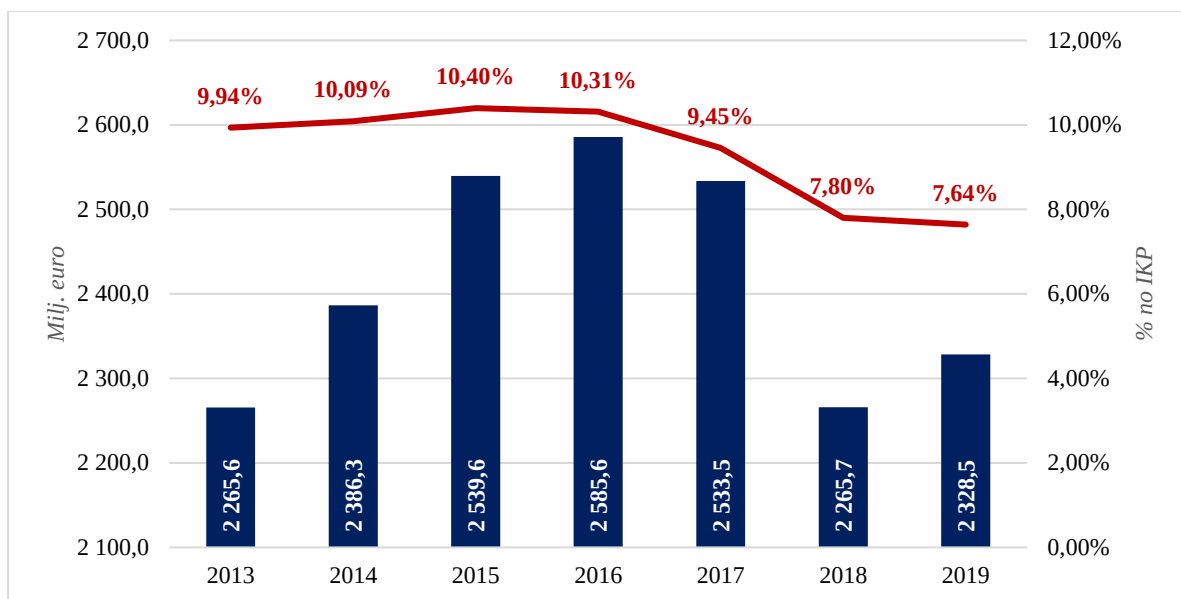
Nodoklis	2019			2018			2017		
	Milj. <i>euro</i>	% no <i>NI¹</i>	% no <i>IKP</i>	Milj. <i>euro</i>	% no <i>NI¹</i>	% no <i>IKP</i>	Milj. <i>euro</i>	% no <i>NI¹</i>	% no <i>IKP</i>
KOPĀ, no tā:	2 328,5	24,1	7,64	2 265,7	24,7	7,80	2 533,5	29,8	9,45
1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	866,6	44,9	2,84	827,7	47,9	2,85	875,2	51,7	3,27
2. Uzņēmumu ienākuma nodoklis	17,6	39,4	0,06	6,4	2,1	0,02	267,1	62,7	1,00
3. Mikrouzņēmumu nodoklis	84,7	104,1	0,28	112,4	124,9	0,39	147,1	179,1	0,55
4. Nekustamā īpašuma nodoklis	19,2	8,5	0,06	18,2	8,2	0,06	16,0	7,0	0,06
5. Pievienotās vērtības nodoklis	899,3	34,0	2,95	884,6	36,0	3,04	837,3	38,3	3,12
6. Akcīzes nodoklis	178,8	16,8	0,59	186,3	18,1	0,64	169,9	18,7	0,63
7. Dabas resursu nodoklis	241,5	793,2	0,79	211,2	700,8	0,73	203,5	794,2	0,76
8. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	13,2	13,8	0,04	11,8	12,6	0,04	10,5	11,6	0,04
9. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	5,2	24,5	0,02	4,8	22,4	0,02	4,3	19,6	0,02
10. Elektroenerģijas nodoklis	2,3	45,0	0,01	2,3	45,4	0,01	2,6	56,5	0,01

¹ % no analizētā nodokļa ieņēmumiem, ailē KOPĀ – % no analizēto nodokļu kopējo ieņēmumiem

Avots: FM aprēķini

2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies par 62,8 milj. *euro* jeb par 2,8%.

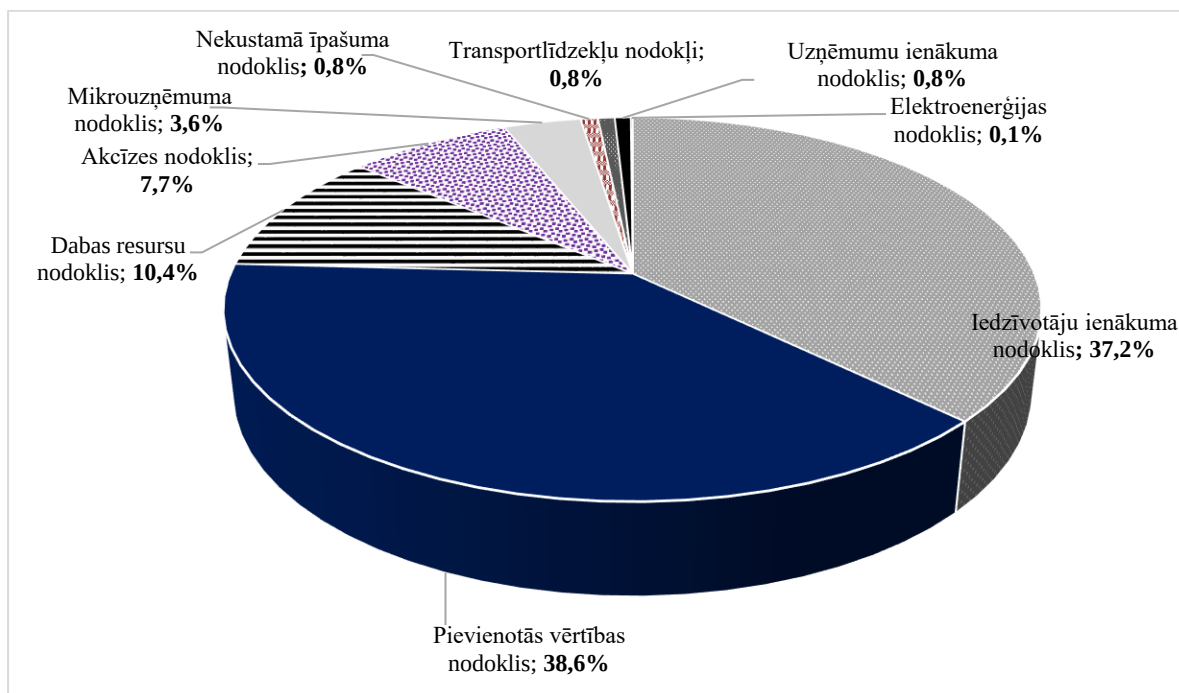
Taču, ja rēķina nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, tad kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs 2019.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem samazinās (*skat. 4.att.*).

4.att. Nodokļu atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

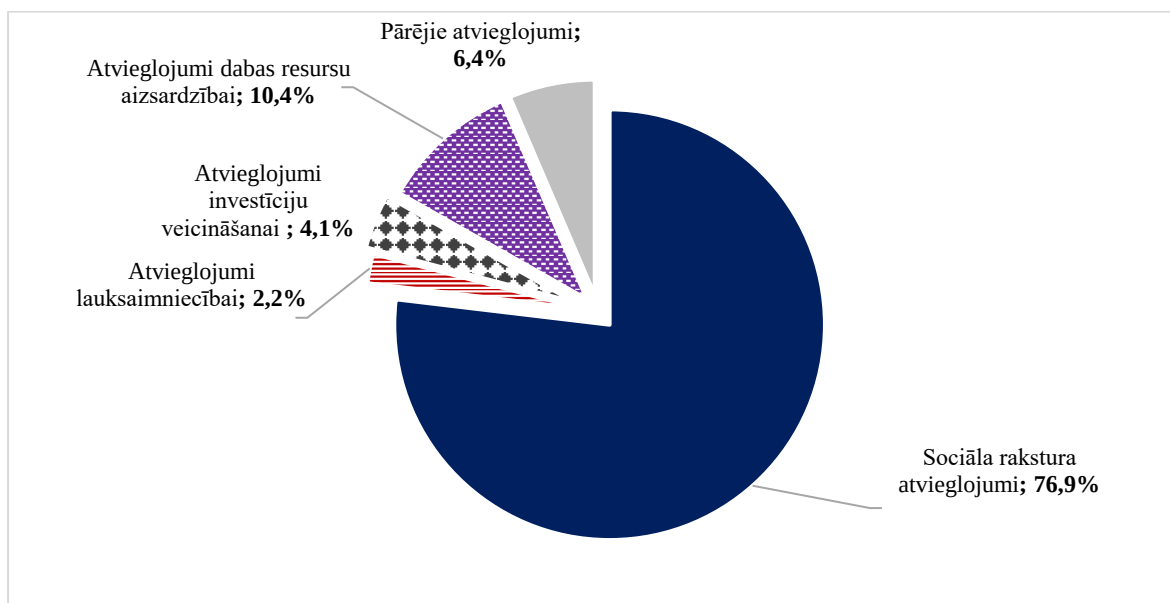
Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2019.gadā ir bijuši pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi – attiecīgi 38,6% un 37,2% no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Tiem seko dabas resursu nodokļa, akcīzes nodokļa un mikrouzņēmumu nodokļa režīma atvieglojumi – attiecīgi 10,4%, 7,7%, un 3,6%. Vismazākie apmēri bija nekustamā īpašuma nodokļa, uzņēmumu ienākuma nodokļa, transportlīdzekļu nodokļu un elektroenerģijas nodokļa atvieglojumiem – attiecīgi 0,8%, 0,8%, 0,8% un 0,1% no kopējiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem (skat. 5.att.).

5.att. Nodokļu atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

Avots: FM dati

Nodokļu atvieglojumus nosacīti var iedalīt pēc to mērķa. Kā var redzēt 6.attēlā, 2019.gadā lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra un mērķa tika piešķirti *sociālā rakstura atvieglojumiem* – **76,9%** no visiem nodokļu atvieglojumiem. *Investīciju veicināšanai* tika piešķirti **4,1%** no visiem nodokļu atvieglojumiem, jo pati uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma jau ir veidota investīciju veicināšanai. *Dabas resursu aizsardzībai* un *lauksaimniecībai* tika piešķirti attiecīgi – **10,4%** un **2,2%** no visiem nodokļu atvieglojumiem.

6.att. **Nodokļu atvieglojumu nosacīts sadalījums pēc to apmēra un mērķa 2019.gadā**
Avots: FM dati

4.1. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi

4.1.1. Aktuālie iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (*turpmāk – IIN*) atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni).

IIN atvieglojumus var iedalīt piecās grupās (*detalizētāk skatīt pielikumu Nr.1*):

- 1) *neapliekamie minimumi*:
 - ✓ diferencētais neapliekamais minimums;
 - ✓ pensionāra neapliekamais minimums;
- 2) *nodokļa atvieglojumi*:
 - ✓ atvieglojums par apgādībā esošu personu;
 - ✓ papildus atvieglojums personām ar invaliditāti vai politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem;
- 3) *attaisnotie izdevumi*, kas pirms ienākuma aplikšanas ar nodokli tiek atskaitīti no gada apliekamo ienākumu apjoma, no tiem:
 - ✓ nomaksātā sociālā nodokļa summa un valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi vai pēc būtības līdzīgi citu ES dalībvalstu vai EEZ valstu noteiktie maksājumi;
 - ✓ solidaritātes nodoklis;
 - ✓ izdevumi par maksātāja un viņa ģimenes locekļu kvalifikācijas paaugstināšanu, specialitātes iegūšanu, izglītības iegūšanu, tai skaitā interešu izglītības programmu apgūšanu bērniem, par medicīnas un ārstniecisko pakalpojumu izmantošanu un veselības apdrošināšanas prēmiju maksājumiem apdrošināšanas sabiedrībām;
 - ✓ summa, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodota budžeta iestādei vai Latvijas Republikā reģistrētai biedrībai, nodibinājumam, reliģiskai organizācijai vai to iestādei, kurai piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss;
 - ✓ zinātnes, literatūras un mākslas darbu, atklājumu, izgudrojumu un rūpniecisko paraugu autoru un izpildītāju izdevumi, kuri saistīti ar šo darbu radīšanu, izdošanu, izpildīšanu vai citādu izmantošanu un par kuriem autori un izpildītāji saņem autoratlīdzību (honorāru);
 - ✓ privātajos pensiju fondos izdarītās iemaksas;
 - ✓ apdrošināšanas prēmiju maksājumi, kas atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu) izdarīti apdrošināšanas sabiedrībai;
 - ✓ summas, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodotas LR reģistrētai politiskajai partijai vai politisko partiju apvienībai un kas kopā taksācijas gada laikā nepārsniedz to attaisnotajos izdevumos ietveramo izdevumu summu;
- 4) *neapliekamie ienākumi*, kas netiek ietverti gada apliekamajā ienākumā un netiek aplikti ar nodokli (*detalizētāk skat. pielikumā Nr.1*);

5) *īpašie noteikumi*, tai skaitā attiecībā uz:

- ✓ ienākumu no tāda nekustāmā īpašuma atsavināšanas, kurš pēc lietošanas mērķa ir lauksaimniecības zeme, ja ir izpildīti atbilstoši nosacījumi (*detalizētāk skat. pielikumā Nr.1*);
- ✓ summām, kas izmaksātas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai (*spēkā no 2013.gada līdz 2023.gadam*);
- ✓ ES Nodarbinātības un sociālās inovācijas programmas (EaSI) līdzfinansētā projekta Nr.VS/2015/0206 “Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” ietvaros elastīgā bērnu uzraudzības pakalpojuma līdzfinansējuma veidā darbinieka gūtajiem ienākumiem, ja darbinieks strādā nestandarta darba laiku un piedalās minētajā projektā;
- ✓ ienākumu no augoša meža un kokmateriālu pārdošanas;
- ✓ ienākumiem, ko fiziskā persona gūst uz tādu darba attiecību pamata, kas paredz šo personu nodarbināt uz starptautiskos pārvadājumos izmantojama kuģa;
- ✓ darba devēja apmaksātiem, koplīgumā noteiktajiem darbinieka ēdināšanas izdevumiem, ja tie nepārsniedz 480 euro gadā (vidēji 40 euro mēnesī) un, ja darba devējs ir izpildījis likumā noteiktos nosacījumus;
- ✓ sezonas laukstrādnieku ienākumiem.

Atkarībā no IIN atvieglojumu mērķa tos nosacīti var iedalīt vairākās grupās. Pirmkārt, jāmin *sociālā rakstura atvieglojumi*, kas paredzēti, lai samazinātu nodokļu slogu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem un sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni). Pie sociāla rakstura atvieglojumiem var attiecināt: neapliekamo minimumu, pensionāra neapliekamo minimumu, atvieglojumu par apgādībā esošu personu, atvieglojumus personām ar invaliditāti un politiski represētām personām, attaisnotos izdevumus par izglītību un ārstniecību, kā arī attaisnotos izdevumus par ziedojumiem vai dāvinājumiem.

Vēl pastāv *atvieglojumi uzkrājumu veicināšanai* privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas sabiedrībās, *normas izdevumu uzskaites vienkāršošanai* fiziskām personām – autoriem un meža īpašniekiem, kā arī atbalsts *lauksaimniecībai* un lauku tūrismam.

3.tabulā redzami IIN galvenie atvieglojumi 2019.gadā un atvieglojumu apmēri, kas bija spēkā 2017. un 2018.gadā.

IIN atvieglojumi 2017. – 2019.gadā

Nodokļa atvieglojums	2019	2018	2017
1. Neapliekamie minimumi, euro mēnesī			
Neapliekamais minimums (maksimālais)	230	200¹	115
Neapliekamais minimums (minimālais)	0	0	60
Apliekamā ienākuma sliekšnis, līdz kuram tiek piemērots maksimālais neapliekamais minimums	440	440	400
Apliekamā ienākuma sliekšnis, virs kura netiek piemērots neapliekamais minimums	1 100	1 000	1 100
Koeficients	0,34848	0,35714	0,0786
Formula	$DNM = DNM_{max} - Koef. x (AI^2 - AI_{min})$		
Pensionāra neapliekamais minimums	270	250	235
Nodokļa atvieglojumi, euro mēnesī			
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	230	200	175
Nodokļu atvieglojums personām ar invaliditāti:			
<i>personām ar I un II grupas invaliditāti</i>	154	154	154
<i>personām ar III grupas invaliditāti</i>	120	120	120
Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	154	154	154
Attaisnotie izdevumi:			
Par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, euro gadā	Nepārsniedz 50% no personas gada apliekamā ienākuma, bet ne vairāk kā 600 euro gadā		215 ³
Par ziedojumiem vai dāvinājumiem ⁴ , % no gada apliekamā ienākuma			20%
Privātos pensiju fondos veiktās iemaksas, % no gada apliekamā ienākuma	Nepārsniedz 10% no personas gada apliekamā ienākuma, bet ne vairāk kā 4 000 euro gadā		10%
Apdrošināšanas prēmiju maksājumi, kas izdarīti atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu), % no gada apliekamā ienākuma			10%

¹ No 2018.gada diferencēto neapliekamo minimumu piemēro pilnā apmērā jau taksācijas gada laikā (pirms tam mazo ienākumu saņēmēji ieguvumus no diferencētā neapliekamā minimuma varēja iegūt tikai nākamajā taksācijas gadā, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju). Proti, VID aprēķina VID prognozēto mēneša neapliekamo minimumu, balstoties uz VID rīcībā esošo informāciju par nodokļa maksātāja iepriekšējā gada ienākumiem, un nosūta to darba devējam.

² Apliekamais ienākums (AI) tiek aprēķināts ņemot vērā ne tikai ienākumus no algota darba, bet arī citus ienākuma veidus (tādus kā dividendes, ienākumu no nekustamā īpašuma u.c.). Arī, ja persona ir nodarbināta vairākās darba vietās, ienākums no algota darba tiks saskaitīts kopā un neapliekamais minimums tiks piemērots kopējam ienākumam.

³ Šie ierobežojumi neattiecas uz izdevumiem par zobārstniecību (ieskaitot protezēšanu) un plānotajām operācijām, kurus varēja iekļaut attaisnotajos izdevumos pilnā apmērā

⁴ Ziedojumiem vai dāvinājumiem budžeta iestādēm, LR reģistrētām biedrībām, nodibinājumiem, reliģiskām organizācijām vai to iestādēm, kurām piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss, vai citā ES dalībvalstī vai EEZ valstī, ar kuru Latvija ir noslēgusi konvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, ja šī konvencija ir stājusies spēkā, reģistrētām nevalstiskām organizācijām. No 2016.gada 1.janvāra arī ziedojumiem un dāvinājumiem politiskajām partijām vai to apvienībām.

Avots: Likums "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"; 2016.gada 5.janvāra MK noteikumi Nr.1 "Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai"; 2017.gada 14.novembra MK noteikumi Nr.676 "Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai", 1997.gada 8.aprīļa MK noteikumi Nr.138 "Noteikumi par iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojumiem personām ar invaliditāti, politiski represētajām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem".

4.1.2. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopējais IIN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **866,6** milj. euro, kas veido **2,84%** no IKP un **44,9%** no kopējiem IIN ieņēmumiem (skat. 4.tab.).

4.tabula

IIN atvieglojumu¹ apmērs 2019.gadā

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret IIN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
KOPĀ	866,6	2,84%	44,9%	4,7%	827,7	875,2
KOPĀ ATVIEGLOJUMI (bez neapliekamajiem ienākumiem)	672,0	2,20%	34,8%	5,1%	639,6	658,5
1. Neapliekamie minimumi, tai skaitā:	454,5	1,49%	23,6%	3,7%	438,5	450,4
1.1. Neapliekamais minimums	133,8	0,44%	6,9%	-1,7%	136,1	118,0
1.2. Pensionāra neapliekamais minimums	320,8	1,05%	16,6%	6,1%	302,3	332,4
2. Nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:	174,0	0,57%	9,0%	14,1%	152,4	151,9
2.1. Atvieglojums par apgādībā esošu personu	149,7	0,49%	7,8%	15,6%	129,5	129,2
2.2. Atvieglojumi personām ar invaliditāti	21,8	0,07%	1,1%	6,7%	20,4	20,0
2.3. Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	2,4	0,01%	0,1%	-3,8%	2,5	2,8
3. Attaisnotie izdevumi, tai skaitā:	43,5	0,14%	2,3%	-10,7%	48,7	56,1
3.1. Izglītības un ārstniecības pakalpojumi	25,2	0,08%	1,3%	-10,7%	28,2	13,7
3.2. Medicīnas un ārstnieciskie pakalpojumi pilnā apmērā						13,8
3.3. Ziedojumi un dāvinājumi						0,6
3.4. Iemaksas privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumi	18,2	0,06%	0,9%	-10,8%	20,5	28,1
4. Neapliekamie ienākumi, tai skaitā:	194,7	0,64%	10,1%	3,5%	188,2	216,7
4.1. Ienākumi no maksātāja lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	3,5	0,01%	0,2%	6,1%	3,3	4,3
4.2. Ienākums no sava īpašuma atsavināšanas (izņemot nekustamo īpašumu)	19,9	0,07%	1,0%	2,0%	19,5	25,0
4.3. No budžeta izmaksājami VSAA pabalsti	128,2	0,42%	6,6%	6,0%	120,9	127,4
4.4. Stipendijas	2,7	0,01%	0,1%	88,9%	1,4	1,5
4.5. Apdrošināšanas atlīdzība	5,4	0,02%	0,3%	13,6%	4,7	5,5
4.6. Konkursos un sacensībās saņemtās mantiskās un naudas balvas	0,2	0,001%	0,01%	7,3%	0,2	0,2
4.7. Izložu vai azartspēļu laimesti ²	1,3	0,00%	0,07%	23,4%	1,1	6,0
4.8. Citi ienākumi, kuri likumā noteikto normu ietvaros ir neapliekams ienākums	0,2	0,001%	0,0%	-12,4%	0,2	0,3
4.9. Papildpensijas kapitāls no privātajos pensiju fondos veikto iemaksu ieguldīšanas ³	5,4	0,018%	0,3%	65,8%	3,3	5,4
4.10. Ienākums, kas gūts aizdevuma (kredīta) saistību samazināšanas vai dzēšanas rezultātā	1,4	0,00%	0,1%	-41,6%	2,3	3,0
4.11. Darba devēja apmaksātie darba koplīgumā noteiktie darbinieka ēdināšanas izdevumi, kas nepārsniedz 480 euro gadā	0,4	0,001%	0,02%	53,1%	0,3	0,02
4.12. Citi neapliekamie ienākumi ⁴	26,2	0,09%	1,4%	-15,4%	30,9	38,2

¹ Kas klasificējami kā nodokļu atvieglojumi.

² No 2018.gada izložu vai azartspēļu laimestiem, ja to apmērs pārsniedz 3 000 euro, un tie izmaksāti vienā reizē vai summējot visā azartspēles organizēšanas vietas apmeklējuma laikā, taksācijas gada laikā piemēro IIN likmi 23% apmērā laimesta daļai, kas pārsniedz 3 000 euro, bet nepārsniedz 62 800 euro, savukārt izložu vai azartspēļu laimesta daļai, kas pārsniedz 62 800 euro, piemēro IIN likmi 31,4% apmērā (līdz tam izložu un azartspēļu laimesti netika aplikti ar IIN).

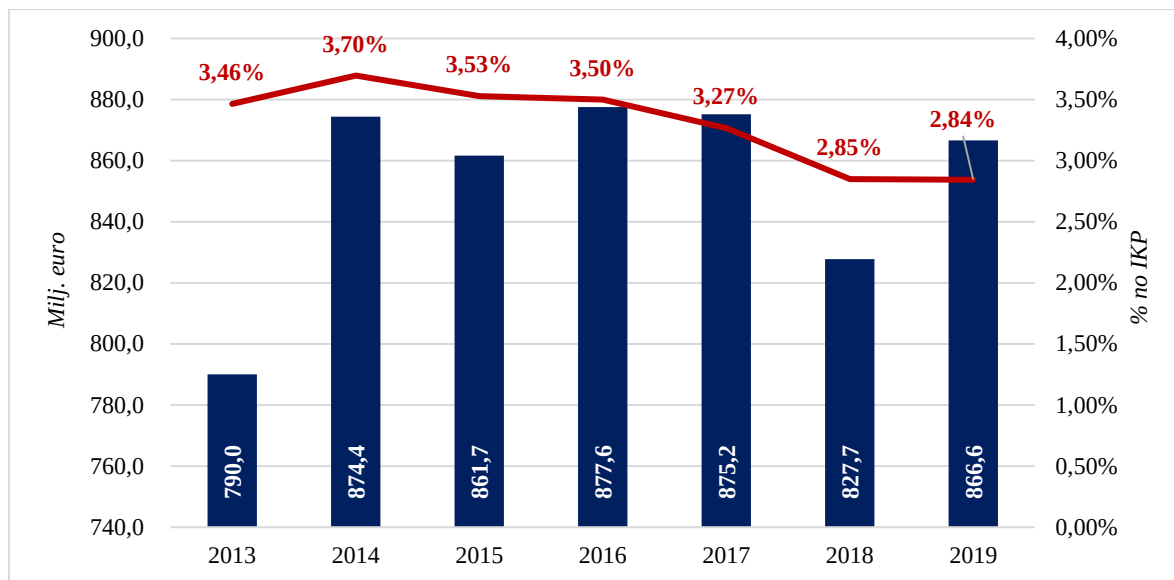
³ Papildpensijas kapitāls, kas veidojies no pašas fiziskās personas vai tās laulātā, vai radnieka veiktajām iemaksām privātajos pensiju fondos atbilstoši licencētiem pensiju plāniem un izmaksāts pensiju plānu dalībniekiem.

⁴ Pārējie ar IIN neapliekamo ienākumu veidi, kas noteikti likuma 9.pantā.

Avots: VID dati uz 2020.gada septembri un FM aprēķini

Kā var redzēt 4.tabulā, 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējais IIN atvieglojumu (ar neapliekamajiem ienākumiem) apmērs palielinājies par 4,7% jeb par 38,9 milj. *euro*.

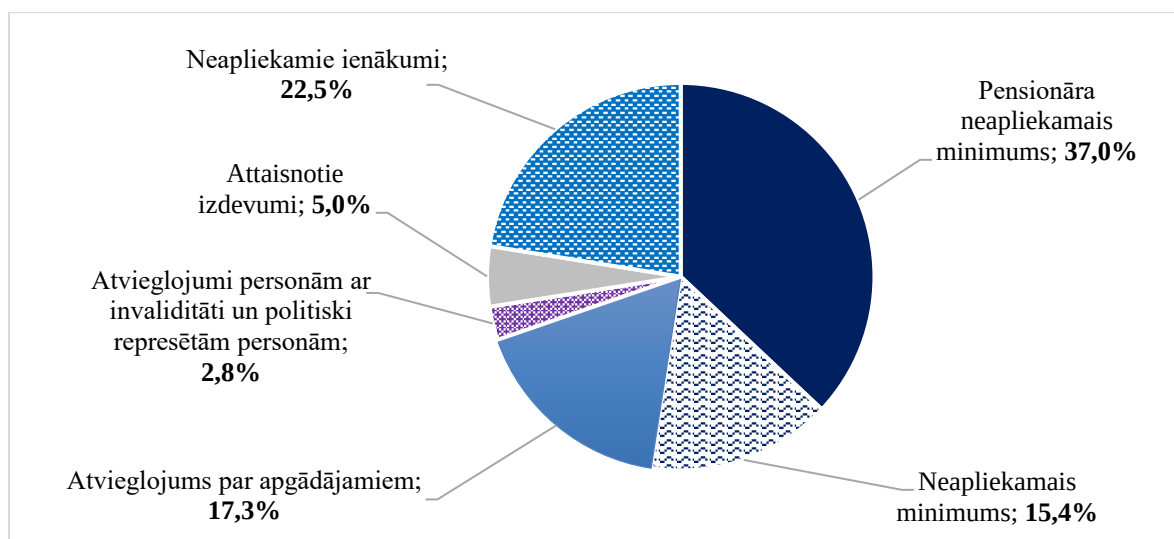
Taču, ja rēķina nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, tad IIN atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, gandrīz nav mainījies, bet, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, pat samazinājies (*skat. 7.att.*).

7.att. IIN atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Visbūtiskākie IIN atvieglojumi gan pēc apmēra, gan pēc būtības ir pensionāra neapliekamais minimums, neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošām personām. Kā var redzēt 8.attēlā, 2019.gadā pensionāra neapliekama minimuma apmērs veido 37,0% no kopējā IIN atvieglojumu apmēra, atvieglojuma par apgādībā esošām personām apmērs – 17,3%, bet neapliekamais minimums – 15,4%. Te gan jāmin, ka vienai fiziskai personai var tikt piemēroti vairāki atvieglojumu veidi.

8.att. IIN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

Avots: VID dati uz 2020.gada septembri

Pēdējo trīs gadu laikā (no 2017. līdz 2019.gadam) šo atvieglojumu apmērs ir ticis palielināts katru gadu: ar nodokli neapliekamais minimums, pensionāra neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošām personām (*skat. 3.tab.*). Arī 2020.gadā šie atvieglojumi tika palielināti.

5.tabulā redzams fizisko personu skaits, kas izmantojuši IIN atvieglojumus.

5.tabula

Fizisko personu skaits, kas izmantojuši IIN atvieglojumus 2017. – 2019.gadā, tūkst.

Atvieglojuma veids	2019	2018	2017
Neapliekamais minimums	479,8	490,9	676,9
Pensionāra neapliekamais minimums	554,1	558,1	562,0
Atvieglojums par apgādībā esošām personām	216,9	215,9	212,4
Atvieglojumi personām ar invaliditāti	96,6	92,2	73,1
Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	7,4	8,0	7,3
Attaisnotie izdevumi par izglītības, medicīnas un ārstniecisko pakalpojumu izmantošanu	358,7	383,7	537,7
Ziedojumi un dāvinājumi			7,4
Iemaksas privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumi	159,6	177,6	179,5
Ienākumi no maksātāja lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	11,1	11,2	11,9

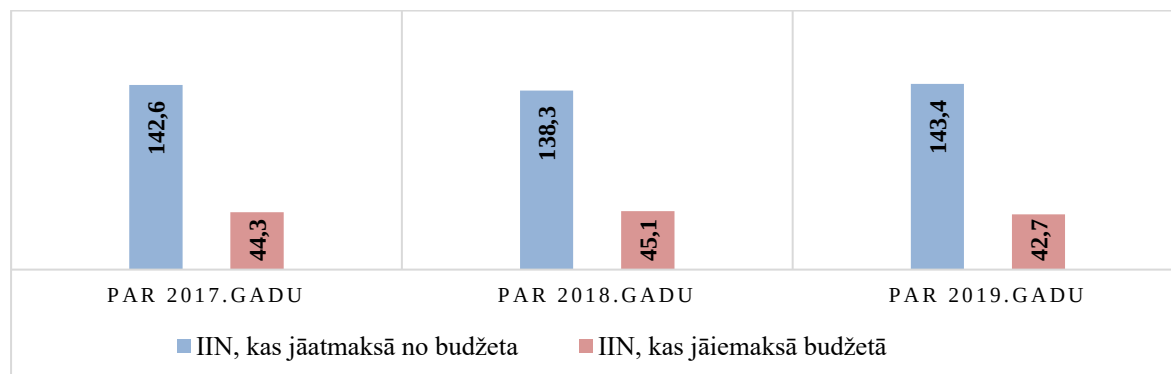
Avots: VID dati uz 2020.gada septembri

Saskaņā ar VID sniegto informāciju, pēdējo gadu laikā ir vērojams pieaugums vienam nodokļa maksātājam IIN atmaksājamo summu apmēros. Pamatojoties uz gada ienākumu deklarācijām, 2019.gadā nodoklis 143,4 milj. *euro* apmērā bija atmaksājams 587 tūkstošiem nodokļu maksātāju jeb vienam nodokļu maksātājam par 2019.gadu vidēji atmaksājams **244,90 *euro*** (par 2017.gadu vidēji – 188,4 *euro*, bet par 2018.gadu vidēji – 207,2 *euro*), kas ir par 17,7% vairāk nekā par 2018.gadu. IIN atmaksu pieaugums skaidrojams ar diferencētā neapliekamā minimuma būtisko paaugstināšanu no 2018.gada. Proti, IIN tiek atmaksāts arī tad, ja taksācijas gada laikā diferencētais neapliekamais minimums tika piemērots mazākā apmērā, nekā iesniedzot gada ienākumu deklarāciju rezumējošā kārtībā un saskaitot nodokļa maksātāja faktiskos taksācijas gada ienākumus, nodokļa maksātājam būtu bijis jāpiemēro. Tāpat IIN atmaksas veidojas, nodokļu maksātājam rezumējošā kārtībā iesniedzot attaisnotos dokumentus par izglītību, ārstniecības pakalpojumiem, ziedojumiem un dāvinājumiem, kā arī iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem.

Tai pašā laikā divas reizes ir palielinājies arī to nodokļu maksātāju skaits, kam bija budžetā jāiemaksā IIN – no 66 tūkstošiem nodokļu maksātāju 2017.gadā līdz 160 tūkstošiem 2018.gadā. Toties 2019.gadā šādu nodokļu maksātāju skaits ir samazinājies par 33,8% līdz (106 tūkstošiem). Savukārt summa, kas vidēji vienam nodokļu maksātājam jāiemaksā budžetā, par 2019.gadu bija **403,5 *euro***, kas ir par 43,3% vairāk kā par 2018.gadu, bet par 39,3% mazāk kā par 2017.gadu. Nodokļu maksātāju, kam budžetā jāiemaksā IIN, skaita pieaugums, skaidrojams ar to, ka no 2018.gada ir ieviestas IIN progresīvās likmes, līdz ar to daļai nodokļu maksātāju ir jāpiemaksā budžetā maksājamais nodoklis.

Pēc VID rīcībā esošās informācijas uz 2020.gada 25.septembri, 205 633 nodokļu maksātājiem ir izveidojies budžetā iemaksājamais IIN dēļ diferencētā neapliekamā minimuma un progresīvo nodokļa likmju piemērošanas. Kopējā parāda summa veido **17,8 milj. *euro***. No minētā maksātāju skaita 55 298 ir personas, kuras VID joprojām nav iesniegušas gada ienākumu deklarācijas par 2018. un 2019.gadu un kurām pēc VID rīcībā esošās informācijas, ir izveidojies budžetā iemaksājamais IIN kopā 3,7 milj. *euro* apmērā.

Savukārt 150 335 maksātāji 2018. un 2019.gada ienākumu deklarācijas ir iesnieguši un šīm personām aprēķinātais budžetā iemaksājama IIN apmērs veido 14,1 milj. *euro*.

9.att. Gada ienākumu deklarācijās norādītās piemaksas un atmaksas par 2017. – 2019.gadu, milj. EUR

Avots: VID dati uz 2020.gada 16.septembri

4.1.3. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmēru prognozes un to efektivitāte

Lai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju, šajā apakšnodaļā atbilstoši 2017.gada beigās publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieeja ir efektīva?*” (kas apstiprināts ar Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 22.12.2017. lēmumu Nr.2.4.1-7/2016) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”), ir sniegta informācija par būtiskāko IIN atvieglojumu (konkrēti iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma par apgādībā esošām personām, diferencētā neapliekamā minimuma un pensionāra neapliekamā minimuma) ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

6.tabula

Diferencētā neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošām personām prognozētais apmērs 2020. – 2022.gadā

Nodokļa atvieglojums	Nodokļa atvieglojuma izmaiņas, euro mēnesī				Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro ¹		
	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Maksimālais neapliekamais minimums	230	300	300	300	168,5	206,6	248,9
Apliekamā ienākuma sliekšnis, līdz kuram tiek piemērots maksimālais neapliekamais minimums	440	500	500	500			
Apliekamā ienākuma sliekšnis, virs kura netiek piemērots neapliekamais minimums	1 100	1 200	1 800	1 800			
Pensionāra neapliekamais minimums	270	300	330	330	341,8	360,2	372,8
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	230	250	250	250	159,9	160,6	161,9

¹ Prognozes DNM ietekmes apmēriem nākamajiem periodiem tiek aprēķinātas pēc nodarbināto darba algas ienākumiem 2019.gadā. Jāatzīmē, ka atvieglojuma ietekmes apmērs var mainīties, jo nodokļa maksātājam, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju, rezumējošā kārtībā tiks aprēķināts gada DNM atbilstoši nodokļa maksātāja faktiskajiem gada ienākumiem.

Diferencētais neapliekamais minimums

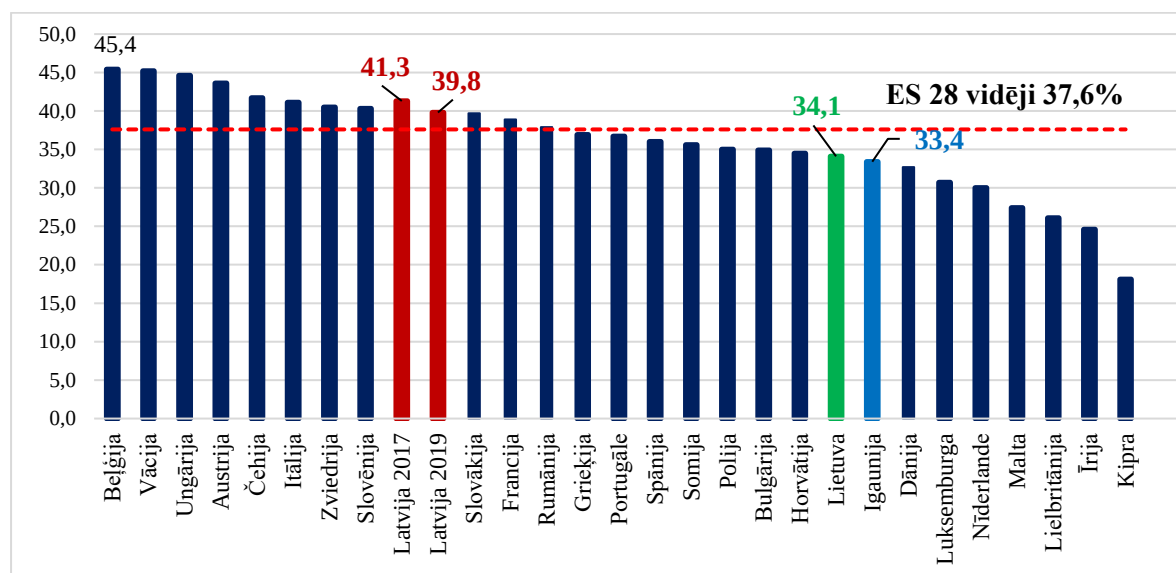
Viens no svarīgākajiem sociālā rakstura atvieglojumiem ir ar nodokli neapliekamais minimums. Neapliekamā minimuma izmaiņām ir relatīvi lielāka ietekme uz zemāk atalgotajiem darba ņēmējiem (ar algu zem vidējās). Tādējādi tas mērķtiecīgāk var ietekmēt tādus ar darba tirgu saistītos jautājumus kā bezdarbs, ekonomiskā aktivitāte, nabadzība un atkarība no pabalstiem.

Kā jau minēts iepriekš, neapliekamais minimums pēdējos gadu laikā ticis palielināts katru gadu: 2017.gadā no 100 uz 115 *euro* mēnesī, 2018.gadā uz 200 *euro* mēnesī, 2019.gadā uz 230 *euro* mēnesī un 2020.gadā uz 300 *euro* mēnesī.

Neapliekamā minimuma paaugstināšanas **mērķis** ir samazināt darbaspēka nodokļa slogu, īpaši strādājošajiem ar zemiem ienākumiem, palielināt strādājošo iedzīvotāju ienākumus un mazināt ienākumu nevienlīdzību.

Darbaspēka nodokļu slogu raksturo tāds rādītājs kā nodokļu ķīlis jeb plaisa (*tax wedge*)⁶.

Pēc Eurostat datiem, neapliekamā minimuma paaugstināšanas rezultātā darbaspēka nodokļa slogs strādājošajam bez apgādībā esošām personām, kas saņem 67% no vidējās darba algas Latvijā, samazinājies no 41,3% 2017.gadā uz 39,8% 2019.gadā. Tomēr tas joprojām ir nedaudz augstāks kā ES vidējais rādītājs (2019.gadā – 37,6%), kā arī augstāks kā pārējās Baltijas valstīs: 34,1% Lietuvā un 33,4% Igaunijā.

10.att. Nodokļu ķīlis zemo algu grupās strādājošām (67% no vidējās darba algas, bez apgādībā esošām personām) ES 2019.gadā un Latvijā 2017.gadā, %

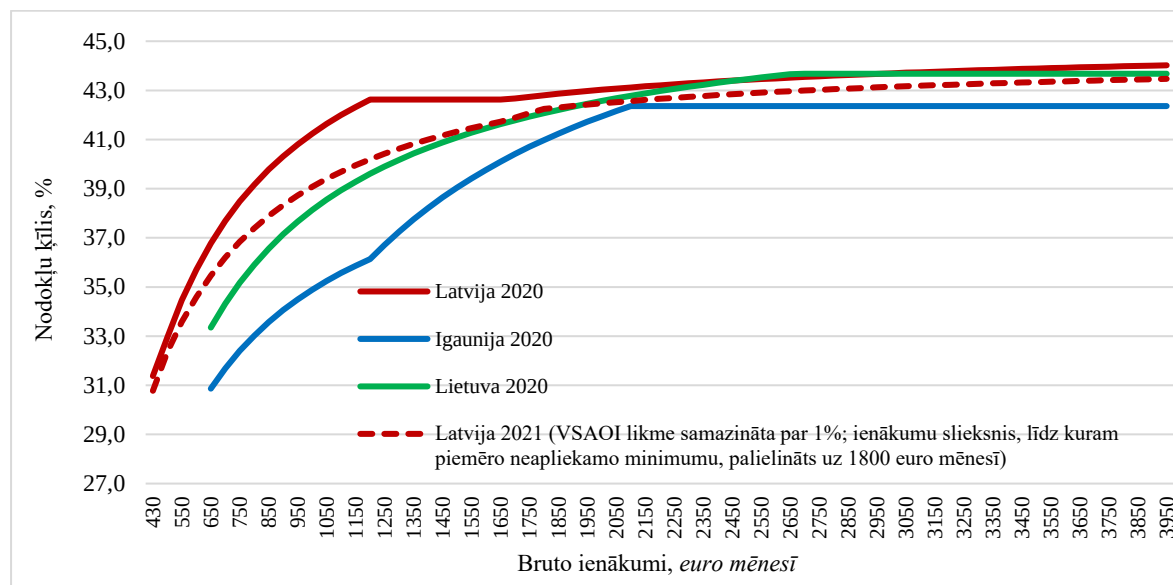
Avots: Eurostat dati⁷

Lai turpinātu mazināt darbaspēka nodokļu slogu, no 2021.gada par vienu procentpunktu tiks samazināta valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme, no tās par 0,5% darba devēja likme un par 0,5% darba ņēmēja likme. Tāpat no 2021.gada no 1 200 uz 1 800 *euro* mēnesī tiks paaugstināts ienākumu sliekšnis, līdz kuram piemēro ar IIN neapliekamo minimumu. Līdz ar to saskaņā ar Latvijas Bankas un Finanšu ministrijas

⁶ *Nodokļa ķīlis jeb plaisa (tax wedge)* – raksturo starpību starp darba ņēmēja neto ienākumiem un to, cik šis darbaspēks izmaksā darba devējam. To aprēķina kā darba nodokļu (IIN un darba ņēmēja un darba devēja VSAOI) procentuālo attiecību pret darba algu pirms visu nodokļu nomaksas un darba devēja VSAOI summu

⁷ Eurostat dati par nodokļu plaisu rādītājiem Eiropas Savienības valstīs, zemo algu saņēmējiem.
Saite: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_nt_taxwedge&lang=en

aprēķiniem, darbaspēka nodokļu izmaiņu rezultātā 2021.gadā darbaspēka nodokļu slogs kļūs konkurētspējīgāks ar pārējām Baltijas valstīm.

11.att. Darbaspēka nodokļu slogs (nodokļu ķālis) Baltijas valstīs 2020.gadā un Latvijā 2021.gadā

Avots: Latvijas Bankas un FM aprēķini uz 2020.gada augustu

Pensionāra neapliekamais minimums

Pensionāra neapliekamais minimums (personām, kurām piešķirta vecuma pensija, izdienas pensija, speciālā valsts pensija, apgādnieka zaudējuma pensija vai pensija atbilstoši ārvalsts normatīvajiem aktiem) nodrošina to, ka pensionāru saņemtie ienākumi, kas nepārsniedz noteikto limitu, netiek aplikti ar nodokli. Minētais ierobežojums neattiecas uz pensionāriem, kuriem pensija piešķirta līdz 1996.gada 1.janvārim.

Arī pensionāra neapliekamais minimums pēdējos gados ir ticis palielināts katru gadu: 2017.gadā tas bija 235 *euro* mēnesī, 2018.gadā tas tika palielināts uz 250 *euro* mēnesī, 2019.gadā uz 270 *euro* mēnesī un 2020.gadā uz 300 *euro* mēnesī. Lai sniegtu lielāku atbalstu pensijas saņēmējiem, nodrošinot viņu ienākumu pieaugumu, valdība atbalstīja lēmumu palielināt pensionāra neapliekamo minimumu arī no 2021.gada uz 330 *euro* mēnesī.

Atvieglojums par apgādībā esošu personu

Atvieglojuma par apgādībā esošu personu paaugstināšanas **mērķis** ir samazināt darbaspēka nodokļa slogu strādājošajiem ar apgādībā esošām personām.

Atvieglojums par apgādībā esošu personu, kas lielākoties tiek piemērots par bērniem, ir valsts atbalsts māsaimniecībām ar bērniem, kur vismaz viens no vecākiem strādā. Tādējādi tas ir viens no instrumentiem, kas veicina vecāku nodarbinātību.

Arī atvieglojums par apgādībā esošām personām, tāpat kā iepriekšējie divi atvieglojumi, pēdējos trīs gadus ticis palielināts katru gadu: 2017.gadā tas bija 175 *euro* mēnesī, 2018.gadā – 200 *euro* mēnesī, 2019.gadā – 230 *euro* mēnesī un 2020.gadā – 250 *euro* mēnesī.

Jāatzīmē, ka šis nodokļa atvieglojums jāvērtē vienlaikus ar citiem no valsts budžeta izmaksājamiem pabalstiem par bērniem. Pie tam, ja nodokļa atvieglojumu par apgādībā esošām personām var piemērot tikai strādājošie vecāki, tad ģimenes valsts pabalstu var saņemt visi vecāki, neatkarīgi no tā, vai vecāks strādā vai nē.

No 2018. gada 1. marta ir ieviestas piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta par divu un vairāk bērnu no viena līdz 20 gadu vecumam audzināšanu, kas būtiski paaugstina personu ar vairākiem apgādībā esošiem bērniem ienākumus. Proti, piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par divu un vairāk bērnu no viena līdz 20 gadu vecumam audzināšanu piešķir:

- par diviem bērniem – 10 *euro* mēnesī;
- par trim bērniem – 66 *euro* mēnesī;
- par katru nākamo bērnu – par 50 *euro* lielāks nekā par iepriekšējo.

Pēc Finanšu ministrijas aprēķiniem 2019.gadā par **34,9%** (2018.gadā 34,1%) apgādībā esošām nepilngadīgām personām nodokļu maksātāji jeb apgādnieki nevarēja pilnā apmērā izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu, jo viņu darba alga bija mazāka par kopējo IIN atvieglojumu summu (*skat. 7.tab.*).

7.tabula

Apgādībā esošo nepilngadīgo personu skaits sadalījumā pēc nodokļu maksātāja (apgādnieka) bruto darba ienākumiem

Apgādnieka darba alga, <i>euro</i> mēnesī	Apgādībā esošas personas ¹					KOPĀ	Apgādājamo skaits, par kuriem nevar izmantot IIN atvieglojumus ²
	1	2	3	4	5 un vairāk		
0,00	2 490	2 186	864	200	82	5 822	5 822
0,01-380	21 177	17 458	6 975	1 572	784	47 966	47 966
380,01-430	4 523	3 420	924	232	95	9 194	9 194
430,01-500	8 297	5 964	1 527	356	141	16 285	16 285
500,01-600	8 838	7 012	1 779	388	160	18 177	9 339
600,01-700	7 680	6 544	1 737	344	128	16 433	8 753
700,01-800	7 447	6 214	1 749	360	104	15 874	2 213
800,01-900	6 995	5 866	1 587	272	107	14 827	1 966
900,01-1 000	6 653	5 888	1 599	288	124	14 552	412
1000,01-1100	6 269	5 650	1 632	280	101	13 932	381
1100,01-1200	5 847	5 376	1 482	232	57	12 994	57
1200,01-1300	5 499	5 298	1 440	236	65	12 538	65
1300,01-1400	4 768	4 690	1 242	236	35	10 971	0
1400,01-1500	4 166	4 254	1 086	160	87	9 753	42
Virs 1 500,01	27 220	34 202	11 283	1 712	392	74 809	20
KOPĀ	127 869	120 022	36 906	6 868	2 462	294 127	102 515
% no kopējā skaita	43,5%	40,8%	12,6%	2,3%	0,8%	100,0%	34,9%

¹ Personas, kuras uz 2020.gada 1.janvāri nebija sasniegušas 18 gadu vecumu

² FM aprēķini, cik ir apgādībā esošas nepilngadīgas personas, par kurām nodokļa maksātājs (apgādnieks) pilnā apmērā nevar izmantot IIN atvieglojumus par apgādībā esošām personām, jo viņa darba alga ir mazāka par IIN atvieglojumu kopsummu

Avots: VID informācija uz 2020.gada novembri un FM aprēķini

No visiem nodokļu maksātājiem, kuriem ir apgādībā esošas personas un kuri nevar pilnā apmērā izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu, 2019.gadā 25,3% nevarēja izmantot līdz 40% no piešķirtā atvieglojuma apmēra, 63,4%, nevarēja izmantot no 40% līdz 80% no piešķirtā atvieglojuma apmēra, bet 11,3% nevarēja izmantot no 80% līdz 100% no piešķirtā atvieglojuma apmēra. Taču, ja salīdzinām ar 2018.gadu, to personu īpatsvars, kas gandrīz (80% - 100%) pilnā apmērā nevar izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu, ir samazinājies.

4.1.4. Secinājumi

1. IIN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni). Uz *sociāla rakstura atvieglojumiem* var attiecināt: neapliekamo minimumu, pensionāra neapliekamo minimumu, atvieglojumu par apgādībā esošu personu, atvieglojumus personām ar invaliditāti un politiski represētām personām, attaisnotos izdevumus par izglītību un ārstniecību, kā arī attaisnotos izdevumus par ziedojumiem vai dāvinājumiem. Vēl pastāv *atvieglojumi uzkrājumu veicināšanai* privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas sabiedrībās, *normas izdevumu uzskaites vienkāršošanai* fiziskām personām – autoriem un meža īpašniekiem, kā arī atbalsts *lauksamniecībai* un lauku tūrismam.
2. **2019.gadā** aprēķinātais IIN atvieglojumu apmērs bija **866,6** milj. *euro*, kas veido **2,84%** no IKP un **gandrīz pusi no kopējiem IIN ieņēmumiem** 2019.gadā.
3. 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējais IIN atvieglojumu apmērs pieaudzis par 38,9 milj. *euro* jeb 4,7%. Taču, ja rēķina nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, tad IIN atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, gandrīz nav mainījies bet, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, pat samazinājies.
4. 2019.gadā vislielāko daļu pēc to apmēra no kopējiem nodokļa atvieglojumiem procentuāli veidoja pensionāra neapliekamais minimums – 37,0%, neapliekamie ienākumi – 22,5%, neapliekamais minimums – 15,4% un atvieglojumi par apgādībā esošām personām – 17,3%.
5. Ar nodokli neapliekamais minimums ir viens no svarīgākajiem IIN atvieglojumiem, jo tam ir relatīvi lielāka ietekme uz zemāk atalgotajiem darba ņēmējiem. Tādējādi tas var mērķtiecīgāk ietekmēt tādus ar darba tirgu saistītos jautājumus kā bezdarbs, ekonomiskā aktivitāte, nabadzība un atkarība no pabalstiem.
6. Pensionāra neapliekamais minimums nodrošina to, ka pensionāru saņemtie ienākumi, kas nepārsniedz noteikto limitu, netiek aplikti ar nodokli. Pensionāra neapliekamā minimuma paaugstināšana mazina pensionāru maksājamo IIN, tādējādi palielinot pensionāru rīcībā esošos ienākumus.
7. Atvieglojums par apgādībā esošu personu, kas lielākoties tiek piemērots par bērniem, ir valsts atbalsts mājsaimniecībām ar bērniem, kur vismaz viens no vecākiem strādā. Tādējādi tas ir viens no instrumentiem, kas veicina vecāku nodarbinātību. Tomēr, kā liecina FM aprēķini, 2019.gadā aptuveni par **34,9%** apgādībā esošām nepilngadīgām personām, apgādnieki (vecāki) nevarēja pilnā apmērā izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu, jo viņu darba alga bija mazāka par kopējo IIN atvieglojumu summu.
8. Pēdējo trīs gadu laikā (no 2017. līdz 2019.gadam) būtiskāko atvieglojumu apmērs ir ticis palielināts katru gadu: ar nodokli neapliekamais minimums, pensionāra neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošām personām. Arī 2020.gadā šie atvieglojumi ir palielināti.
9. Darbaspēka nodokļu izmaiņu rezultātā darbaspēka nodokļa slogs zemu ienākumu saņēmējiem ir samazinājies. Pēc Latvijas Bankas un FM aprēķiniem 2021.gadā darbaspēka nodokļu izmaiņu rezultātā (no 2021.gada VSAOI likme tiks samazināta par vienu procentpunktu un tiks paaugstināts ienākumu sliekšnis, līdz kuram piemēro ar IIN neapliekamo minimumu) darbaspēka nodokļu slogs kļūs vēl konkurētspējīgāks ar pārējām Baltijas valstīm.

4.2. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi

4.2.1. Aktuālie uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi

No 2018.gada stājās spēkā nodokļu reforma, kas paredzēja veikt ne tikai vērienīgas darbspēka nodokļu izmaiņas, bet arī reformēt uzņēmumu ienākuma nodokļa (*turpmāk – UIN*) sistēmu, nosakot konceptuāli jaunu UIN maksāšanas režīmu. Tādējādi **no 2018.gada 1.janvāra** stājās spēkā jauns *Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums*, kas paredz, ka nodoklis **20%**⁸ (2017.gadā 15%) apmērā tiek maksāts peļņas sadales brīdī⁹ nevis piemērots apliekamajam ienākumam.

Tā kā jaunā UIN sistēma pēc būtības paredz jau atvieglotu UIN maksāšanas režīmu, tad iepriekš spēkā esošo atvieglojumu saraksts ir samazināts (līdz 2017.gada 31.decembrim komersanti varēja kopumā izmantot divdesmit divus dažādus UIN atvieglojumus), saglabājot šādus nodokļu atvieglojumus (*detalizētāk skatīt pielikumu Nr.1*):

1) *atvieglojumu ziedotājiem,*

Nodokļu maksātājs, kas ziedojis sabiedriskā labuma organizācijai, budžeta iestādei vai valsts kapitālsabiedrībai, kura veic Kultūras ministrijas deleģētās valsts kultūras funkcijas, ir tiesīgs pārskata gadā izvēlēties vienu no šādiem atvieglojumiem:

- a) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā **5%** apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem;
- b) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā **2%** apmērā no iepriekšējā pārskata gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi;
- c) samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par **75%**, bet nepārsniedzot **20%** no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm (lai palielinātu ziedojumu veikšanas intensitāti, **no 2020.gada līdz 2022.gadam** uzņēmumi, kas ziedo sabiedriskā labuma organizācijām, varēs samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm maksājamo UIN par **85%** no ziedotās summas, vienlaicīgi nepārsniedzot **30%** no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm).

2) *atvieglojumu akciju atsavināšanai,*

Ar nodokli apliekamajā bāzē iekļauto dividenžu apmēru var samazināt tādā apjomā kādā nodokļu maksātājs taksācijas periodā ir guvis ienākumu no tādu tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, kuru turēšanas periods atsavināšanas brīdī ir vismaz 36 mēneši.

3) *atvieglojumu lauksaimniecībai par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai,*

Ar nodokli apliekamo ienākumu bāzi var samazināt apjomā, kas atbilst 50% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, bet ne vairāk kā par taksācijas periodā ar nodokli apliekamajā bāzē iekļauto ar nodokli apliekamo objektu kopsummu.

⁸ UIN likme 20% apmērā tiek piemērota bāzei, kura pirms likmes piemērošanas ir koriģēta ar koeficientu 0,8.

⁹ Izmaksas, kas netiek investētas uzņēmumu attīstībā, t.sk., dividendes, ar saimniecisko darbību nesaistītie izdevumi, reprezentācijas izmaksas, kas pārsniedz noteikto apmēru, u.c.

- 4) *atvieglotu nodokļu režīmu kuģošanas nozarei par kuģu pārvadājumiem iekšzemes uzņēmumiem.*

Tāpat ir saglabāti pārejas noteikumi attiecībā uz šādiem nodokļa atvieglojumiem:

- 1) *iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus,*

Iepriekšējo gadu zaudējumu segšanai noteikts **četrus gadu pārejas periods**, kas paredz iespēju samazināt maksājamo UIN par dividendēm, bet ne vairāk kā 50% no maksājamā UIN un ne vairāk kā 15% apmērā no kopējās nesegto zaudējumu summas.

- 2) *atlaidei par zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas,*

Valsts kapitālsabiedrība, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas un kuras UIN deklarācijā 2017.gada 31.decembrī ir uzrādīti zaudējumi, kas radušies, piemērojot likuma "*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*" 9.panta otrās daļas 1.punktu, un kas nav dzēsti, atgūstot līdzekļus no kreditora, ir tiesīga samazināt uzņēmumu ienākuma nodokli par 15% no kopējās nesegto zaudējumu summas, kas radusies, piemērojot minēto likuma "*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*" normu.

- 3) *atlaidei, realizējot atbalstāmo investīciju projektus,*

Uzņēmums ir tiesīgs turpināt piemērot neizmantoto UIN atlaidi, par atbalstāmo investīciju projektiem, kurus **līdz 2017.gada 31. decembrim** ir apstiprinājis MK, taksācijas periodā samazinot UIN par šajā periodā aprēķinātajām dividendēm.

- 4) *atlaidei investīciju veikšanai brīvostās (turpmāk – BO) un speciālajās ekonomiskajās zonās (turpmāk – SEZ),*

Ja ieguldījumi BO un SEZ veikti **līdz 2035.gada 31.decembrim**, kapitālsabiedrības pārskata gadā aprēķināto UIN par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm ir tiesīgas samazināt par UIN atlaides summu, kas aprēķināta saskaņā ar likumu "*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*". UIN atlaidi ir tiesības piemērot tikai tai UIN daļai, kas pārskata gadā aprēķināta par peļņas daļu, kura gūta no saimnieciskās darbības, attiecībā uz kuru BO vai SEZ pārvalde izsniegusi atļauju piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus. Minētā atlaide nedrīkst pārsniegt 80% no pārskata gadā aprēķinātā UIN apmēra par aprēķinātajām dividendēm un likumā "*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*" un līgumā par ieguldījumu veikšanu noteikto pieļaujamo valsts atbalsta intensitāti uzkrāto tiešo nodokļu atlaižu attiecībai pret uzkrāto ieguldījumu summu.

- 5) *nodokļa atlaide invalīdu biedrību kapitālsabiedrībām, medicīniska rakstura, kā arī citu labdarības fondu kapitālsabiedrībām.*

Invalīdu biedrību kapitālsabiedrības, medicīniska rakstura, kā arī citu labdarības fondu kapitālsabiedrības, kuras ietvertas likumā noteiktajā sarakstā 2017.gada 31.decembrī, ir tiesīgas pārskata gadā, kas sākas **2018.gadā**, nemaksāt aprēķināto UIN, ja kapitālsabiedrība minētajā pārskata gadā ir pārskaitījusi gūto peļņu tās dalībniekam ne mazāk kā 15% apmērā.

Pārsvārā visus UIN atvieglojumus nosacīti pēc mērķa varētu iedalīt kā *atvieglojumus investīciju veicināšanai* (jau pati UIN sistēma veidota ar mērķi veicināt investīcijas). Tomēr UIN atvieglojumu ziedojumiem un nodokļa atlaidi invalīdu biedrību

kapitālsabiedrībām, medicīniska rakstura, kā arī citu labdarības fondu kapitālsabiedrībām nosacīti var uzskatīt par *sociālā rakstura atvieglojumiem*. Ir arī *atvieglojums lauksaimniecībai* par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai.

4.2.2. Uzņēmumu ienākumu nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopš 2018.gada UIN piedzīvoja būtiskas pārmaiņas – nodoklis tiek maksāts peļņas sadales brīdī un tam pielīdzināmos gadījumos, tādēļ salīdzināmi ir tikai 2018. un 2019.gads (skat. 8.tab.).

2019.gadā kopējais UIN atvieglojumu apmērs bija **17,6 milj. euro**, kas ir **0,06%** no IKP un **39,4%** no UIN ieņēmumiem.

8.tabula

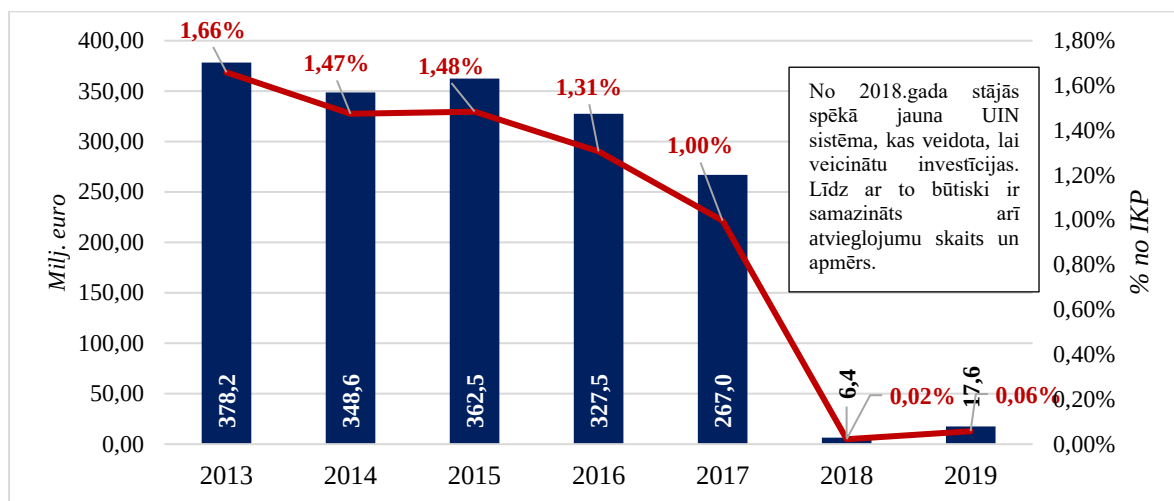
UIN atvieglojumu apmērs 2018. – 2019.gadā

Nodokļa atvieglojums	2019				2018
	Milj. euro	% pret IKP	% pret UIN ieņēm.	% pret iepriek. gadu	Milj. euro
KOPĀ, no tā:	17,6	0,06	39,4	175,9	6,4
1. Likumā noteiktie nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:	11,0	0,04	24,5	105,6	5,3
1.1. Nodokļa atvieglojums ziedojumiem (kuriem piemēro nodokļa atlaidi 75% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 20% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm)	5,2	0,02	11,6	2 268,1	0,2
1.2. Nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas	3,2	0,01	7,1	6,0	3,0
1.3. Nodokļa atlaide 50% apmērā no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	1,9	0,01	4,4	40,4	1,4
1.4. Citas nodokli samazinošas summas	0,7	0,002	1,5	-10,2	0,7
2. Nodokļa atvieglojumi ar pārejas periodu, tai skaitā:	6,7	0,02	14,9	526,3	1,1
2.1. Nodokļa atlaide iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus (ar četrpadsmit gadu pārejas periodu)	4,9	0,02	11,0	1 229,2	0,4
2.2. Nodokļa atlaide zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas	0,01	0,00	0,01	-74,73	0,02
2.3. Nodokļa atlaide, realizējot atbalstāmo investīciju projektus, kas apstiprināti MK līdz 2017.gada 31.decembrim	0,8	0,003	1,9	25,9	0,7
2.4. Nodokļa atlaide investīciju veikšanai brīvostās vai speciālajās ekonomiskajās zonās (ieguldījumiem, kas veikti līdz 2035.gada 31.decembrim)	0,9	0,003	2,0	100,0	0,0

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2020.gada 16.septembri

Jaunās UIN sistēmas ieviešanas rezultātā, UIN atvieglojuma apmērs ir būtiski samazinājies. Tā pirmajā ieviešanas gadā jeb 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, UIN atvieglojumu apmērs bija samazinājies par 97,6%.

Savukārt 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, atvieglojumu apjoms ir palielinājies gandrīz divas reizes (175,9%) jeb par 11,2 milj. *euro*. Arī attiecībā pret IKP nodokļa atvieglojumu apmērs 2019.gadā būtiski palielinājies salīdzinot ar 2018.gadu, bet, salīdzinot ar periodu līdz 2018.gadam, palielinājums ir minimāls (skat. 12.att.).

12.att. UIN atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Atvieglojumu apmēra palielinājums 2019.gadā galvenokārt skaidrojams ar to, ka gandrīz visi atvieglojumi jaunajā UIN sistēmā tiek piemēroti attiecībā uz aprēķinātajām dividendēm par peļņu, kas gūta sākot ar 2018.gadu (izņemot 8.tabulā minētos 1.3. un 2.2. atvieglojumus). Tā kā 2018.gads bija pārejas periods, kad uzņēmumi varēja sadalīt peļņu, kas gūta līdz 2018.gadam un to neiekļaut UIN apliekamajā ienākumā (par šīs peļņas sadali tiek maksāts IIN 10% apmērā pirmajos divos gados kopš reformas ieviešanas, turpmāk 20% apmērā), 2018.gadā nodokļa bāze bija zemāka kā līdz tam un arī atvieglojumu apmērs bija būtiski zemāks. 2019.gadā, sadalot iepriekšējā pārskata gada peļņu, ar nodokli apliekamā bāze no dividendēm bija salīdzinoši lielāka par 2018.gada bāzi, un līdz ar to arī atvieglojumu izmantošanas iespējas komersantiem bija lielākas.

2019.gadā būtiski ir palielinājies *nodokļa atvieglojums veiktajiem ziedojumiem* (kuriem piemēro nodokļa atlaidi 75% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 20% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm) sabiedriskā labuma organizācijām. Šī atvieglojuma apmērs pieaudzis no 0,2 milj. *euro* 2018.gadā uz 5,0 milj. *euro* 2019.gadā. Arī 9.tabulā redzams, ka 2019.gadā visvairāk – 1 191 komersanti jeb 0,7% no visiem UIN deklarācijas iesniegušajiem komersantiem (kopējais deklarāciju skaits 168 043) bija izmantojuši tieši atvieglojumu par ziedojumiem (2018.gadā – 1 727 komersanti jeb 1,1% no visiem UIN deklarācijas iesniegušajiem komersantiem). Tomēr jāatzīmē, ka precīzi šī atvieglojuma kopējo apmēru no deklarācijās norādītajiem datiem nav iespējams noteikt, jo jaunajā UIN deklarācijā komersantiem nav pienākums norādīt faktisko ziedojuma summas apmēru, bet tikai maksimālo izmantojamo summu (attiecīgi 5% peļņas vai 2% no bruto samaksas).

Otrs atvieglojuma apmērs, kas ir būtiski palielinājies, ir *nodokļa atlaide iespējai segt pirmstaksācijas perioda zaudējumus, kuri radušies līdz 2017.gada 31.decembrim*. Šī atvieglojuma apmērs palielinājies no 0,4 milj. *euro* 2018.gadā uz 4,9 milj. *euro* 2019.gadā. Turklāt, kā redzams 9.tabulā, 2019.gadā komersantu skaits, kas izmantoja šo iespēju, salīdzinot ar 2018.gadu, palielinājies gandrīz piecas reizes jeb no 95 komersantiem 2018.gadā skaits palielinājies līdz 512 komersantiem 2019.gadā.

Nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešus, 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, palielinājies par 6,0%, veidojot 3,2 milj. euro (2018.gadā – 3,0 milj. euro). Turklāt 2019.gadā šo atvieglojumu izmantoja divas reizes vairāk komersantu kā 2018.gadā, t.i. 11 komersanti (2018.gadā 5 komersanti).

Tāpat palielinājies arī atvieglojuma apmērs *nodokļa atlaidei, kas atļauj ar nodokli apliekamo bāzi samazināt par 50% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai*. 2019.gadā atvieglojuma apmērs, salīdzinot ar 2018.gadu, palielinājies par 40,4% (2019.gadā – 1,9 milj. euro, 2018.gadā – 1,4 milj. euro). Tomēr, neskatoties uz to, ka atvieglojuma apmērs 2019.gadā ir palielinājies, komersantu skaits, kas izmantojuši šo atlaidi, ir samazinājies no 1 015 komersantiem 2018.gadā uz 971 komersantiem 2019.gadā. Pārējo UIN atvieglojuma apmēri nav tik būtiski.

Sākot ar **2018.gada jūliju**, ir būtiski mainījusies UIN deklarācijas iesniegšana kārtība – deklarācija ir jāiesniedz par katru mēnesī, ja tajā ir izveidojušies ar nodokli apliekami ienākumi (piem. tiek izmaksātas dividendes). 2018.gadā kopējais deklarāciju skaits bija palielinājies par 65%, bet 2019.gadā iesniegto deklarāciju skaits pieaudzis par 4%.

9.tabula

Būtiskāko UIN atvieglojumu izmantojušo komersantu skaits 2018. – 2019.gadā

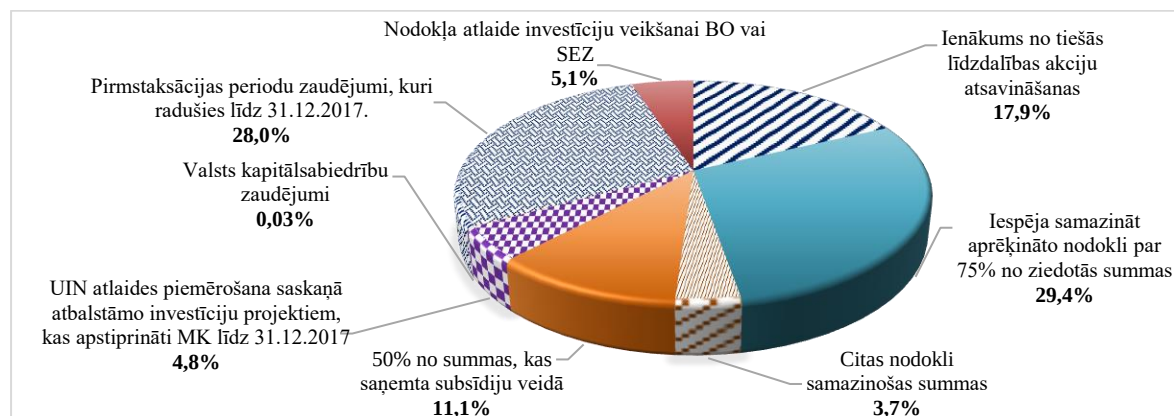
N. p. k.	Nodokļa atvieglojums	2019		2018	
		Skaits	% no visiem komersantiem*	Skaits	% no visiem komersantiem
KOPĒJAIS IESNIEGTO DEKLARĀCIJU SKAITS		168 043		161 501	
1.	Nodokļa atvieglojums par ziedojumiem, tai skaitā:	1 191	0,71	1 727	1,07
1.1.	Ziedojumi, par kuriem piemēro atvieglojumus, kas nepārsniedz 5% no iepriekšējā gada peļņas pēc nodokļiem	530	0,3	889	0,6
1.2.	Ziedojumi, par kuriem piemēro atvieglojumus, kas nepārsniedz 2% no iepriekšējā pārskata gada kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi	507	0,3	806	0,5
1.3.	Ziedojumi, par kuriem piemēro nodokļa atlaidi 75% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 20% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm	154	0,1	23	0,02
2.	Nodokļa atlaide 50% apmērā no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	971	0,6	1 015	0,6
3.	Nodokļa atlaide iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus (ar četru gadu pārejas periodu)	512	0,3	95	0,1
4.	Citas nodokli samazinošas summas	62	0,04	75	0,05
5.	Nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas	11	0,01	5	0,003
6.	Nodokļa atlaide zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt un, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas	9	0,01	34	0,02

*No visiem deklarāciju iesniegušajiem komersantiem

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2020.gada 16.septembri

Kā redzams 13.attēlā, 2019.gadā vislielāko daļu no kopēja UIN atvieglojumu apmēra veido iespēja samazināt aprēķināto nodokli par 75% no ziedotās summas (**29,4%**). Otrs lielākais UIN atvieglojums pēc tā apmēra 2019.gadā bija iespēja segt pirmstaksācijas periodu zaudējumus, kuri radušies līdz 2017.gada 31.decembrim (28,0%). Trešais lielākais

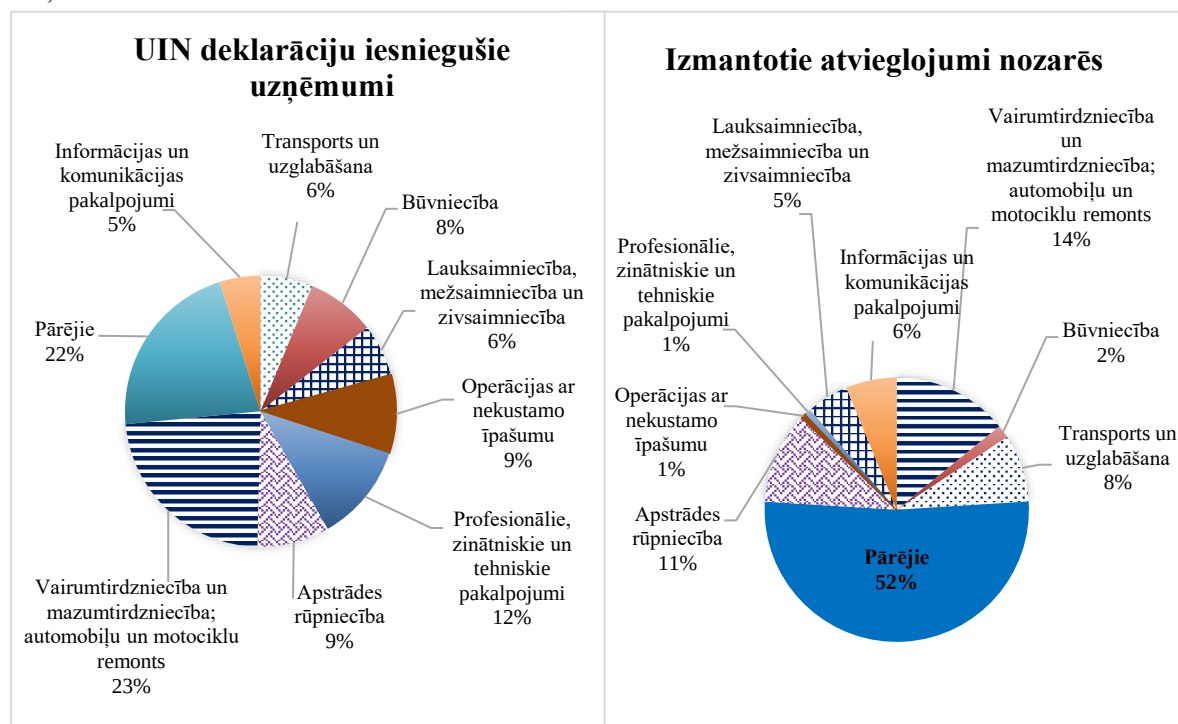
atvieglojums pēc apmēra 2019.gadā bija atvieglojums par ienākumu no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešus (17,9%).

13.att. UIN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2020.gada 16.septembri

Kā var redzēt 14.attēlā, UIN atvieglojumu izmantošanā pa nozarēm 2019.gadā dominēja vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts (14% no atvieglojumus izmantojušajiem komersantiem) un apstrādes rūpniecība (11%). Ceturtā daļa no visiem uzņēmumiem, kuri izmanto UIN atvieglojumus, bija tieši šo nozaru uzņēmumi.

14.att. UIN atvieglojumu izmantošana nozaru griezumā pēc NACE kodiem 2019.gadā

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2020.gada 21.oktobri

4.2.3. Secinājumi

1. No 2018.gada 1.janvāra stājās spēkā jauna UIN sistēma (viens no nodokļu reformas pasākumiem), kas, lai veicinātu investīcijas, paredz, ka nodoklis 20% apmērā piemērojams nodokļa bāzei, kas koriģēta ar koeficientu 0,8 un tas tiek maksāts peļņas sadales brīdī nevis par gūto peļņu.
2. Līdz ar jaunās UIN sistēmas spēkā stāšanos, kas pats par sevi jau ir atvieglots nodokļu režīms, saglabāti vien atsevišķi no iepriekš spēkā esošajiem nodokļa atvieglojumiem, bet atsevišķiem nodokļa atvieglojumiem noteikts pārejas periods. Tādējādi UIN atvieglojumu apmērs pirmajā ieviešanas gadā jeb 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, būtiski samazinājās, t.i. par 97,6%. Jāatzīmē arī, ka 2018.gadā bija noteikts pārejas periodā, kad uzņēmumi varēja sadalīt dividendēs peļņu, kas gūta līdz 2018.gadam, to neiekļaujot ar nodokli apliekamajā ienākumā. Līdz ar to 2018.gadā ar nodokli apliekamā bāze bija zemāka kā līdz tam, tāpēc arī atvieglojumu apmērs bija būtiski zemāks.
3. Kopējais atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **17,6** milj. *euro*, kas ir **0,06%** no IKP un **39,4%** no kopējiem UIN ieņēmumiem.
4. 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, atvieglojumu apjoms ir palielinājies gandrīz divas reizes (175,9%) jeb par 11,2 milj. *euro*. Galvenokārt, atvieglojumu apjoma apmēra palielinājums 2019.gadā skaidrojams ar nodokli apliekamās bāzes (dividendes, kas aprēķinātas par iepriekšējā gada peļņu) palielināšanos.
5. 2019.gadā būtiski ir palielinājies *nodokļa atvieglojuma veiktajiem ziedojumiem* apmērs (no 0,2 milj. *euro* 2018.gadā uz 5,0 milj. *euro* 2019.gadā), kā arī *nodokļa atlaides iespējai segt pirmstaksācijas perioda zaudējumus, kuri radušies līdz 2017.gada 31.decembrim* apmērs (no 0,4 milj. *euro* 2018.gadā uz 4,9 milj. *euro* 2019.gadā).
6. Pēc komersantu skaita UIN atvieglojumu izmantošanā pa nozarēm 2019.gadā dominēja vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts un apstrādes rūpniecība. Ceturtā daļa no visiem uzņēmumiem, kuri izmanto UIN atvieglojumus, bija minēto nozaru uzņēmumi, jo šajās nozarēs darbojas lielākais skaits komersantu, kas iesniegušas UIN deklarācijas.

4.3. Mikrouzņēmumu nodoklis

4.3.1. Mikrouzņēmumu nodoklis un tā aktuālākās izmaiņas

Tā kā par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt arī tādu nodokļa režīmu, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, salīdzinot ar vispārējo nodokļa režīmu, tad šajā ziņojumā tiek apskatīts arī mikrouzņēmumu nodokļa (*turpmāk – MUN*) režīms.

MUN režīms tika radīts krīzes periodā. Sākotnējais MUN **mērķis** bija radīt nepieciešamos priekšnoteikumus bez darba palikušajiem iedzīvotājiem uzsākt uzņēmējdarbību. Šobrīd MUN mērķis ir mazināt administratīvo un nodokļu slogu mikrouzņēmumos, it īpaši saimnieciskās darbības uzsākšanas periodā, kā arī nozarēs ar zemu ienākuma līmeņa potenciālu, vienlaikus ievērojot sabiedrības kopējās intereses godīgas konkurences un sociālās drošības jomā.

MUN režīms Latvijā stājās spēkā 2010.gada 1.septembrī. *Mikrouzņēmumu nodokļa likums* nosaka, ka par mikrouzņēmumu var būt individuālais komersants, individuālais uzņēmums, zemnieka vai zvejnieka saimniecība, kā arī fiziskā persona, kas reģistrēta VID kā saimnieciskās darbības veicējs, vai SIA, kas atbilst noteiktiem kritērijiem:

- 1) dalībnieki (ja tādi ir) ir fiziskās personas;
- 2) apgrozījums kalendāra gadā nepārsniedz 40 000 euro (**pirms 01.01.2018. – 100 000 euro gadā**);
- 3) darbinieku skaits nevienā brīdī nav lielāks par pieciem;
- 4) SIA valdes locekļi ir tikai mikrouzņēmuma darbinieki;
- 5) fiziskā vai juridiskā persona nav personālsabiedrības biedrs;
- 6) fiziskā persona vienlaicīgi var tikt nodarbināta kā mikrouzņēmuma darbinieks tikai vienā mikrouzņēmumā (*Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 2.²panta pirmā daļa; spēkā no 2018.gada 1.janvāra¹⁰*).

MUN tiek maksāts no mikrouzņēmuma apgrozījuma. 10.tabulā redzamas MUN likmes un to izmaiņas kopš 2010.gada. Ja sākotnēji MUN likme visiem mikrouzņēmumiem bija vienāda – 9%, tad 2017.gadā MUN likme bija atkarīga no mikrouzņēmuma apgrozījuma, t.i., apgrozījumam līdz 7 000 euro likme bija 12% un mikrouzņēmuma apgrozījumam no 7 000,01 līdz 100 000 euro – 15%. No 2018.gada 1.janvāra MUN likme atkal ir vienāda – 15% visiem mikrouzņēmumiem ar gada apgrozījumu līdz 40 000 euro (toties ir samazināts gada apgrozījuma sliekšnis, kam piemēro MUN, no 100 000 uz 40 000 euro).

¹⁰ *Mikrouzņēmumu nodokļa likuma pārejas noteikumu 27.punkts nosaka, ka tiem mikrouzņēmuma darbiniekiem, kuri tika nodarbināti pie MUN maksātāja 2017.gada 31.decembrī, minētais ierobežojums ir piemērojams no 2019.gada 1.janvāra.*

10.tabula

MUN likmes no 2010.gada

Apgrozījums, euro gadā	No 01.09.2010. līdz 31.12.2016.	2017.gadā	No 01.01.2018.
Līdz 7 000	9%	12%	15%
No 7 000 līdz 100 000 (no 01.01.2018. – līdz 40 000)		15%	

Avots: MUN likums

11.tabulā redzams MUN ieņēmumu sadalījums pa nodokļu veidiem un šī sadalījuma izmaiņas kopš 2010.gada.

11.tabula

MUN maksājumu sadalījums pa nodokļu veidiem no 2010.gada

Nodokļa veids	Maksātāji, kas iepriekšējā taksācijas periodā bija:		
	UIN maksātāji (SIA, ZZvS, IU)	IIN maksātāji (saimnieciskās darbības veicēji)	IIN maksātāji (IK, ZS, ZvS, IU)
VSAOI			
2018/2019	80%		
2017	70,4%		
2016	72,4%		
2015 ¹	69,4%		
No 01.09.10. ² līdz 31.12.14.	65,0%		
IIN			
2018/2019	18,8%	20,0%	19,9%
2017	27,6%	29,6%	29,5%
2016	23,7%	27,6%	27,5%
2015 ¹	26,2%	30,6%	30,5%
No 01.09.10. ² līdz 31.12.14.	30,0%	35,0%	34,9%
UIN			
2018/2019	1,1%	-	-
2017	1,9%		
2016	3,8%		
2015 ¹	4,3%		
No 01.09.10. ² līdz 31.12.14.	4,9%		
Uzņēmējdarbības riska nodeva			
No 01.09.10. ² līdz 31.12.19.	0,1%	-	0,1%

¹ Saskaņā ar Mikrouzņēmumu nodokļa likuma pārejas noteikumu 16.punktu valsts budžetā iemaksātos MUN ieņēmumus 2015.gadā Valsts kase sadala likumā "Par valsts budžetu 2015.gadam" noteiktajā kārtībā

² No 2010.gada 1.septembra, kad stājās spēkā Mikrouzņēmumu nodokļa likums

Avots: Mikrouzņēmumu nodokļa likums, likums "Par valsts budžetu 2015.gadam"

Kā var redzēt 11.tabulā. MUN ietver šādus nodokļus:

- 1) valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- 2) IIN par mikrouzņēmuma īpašnieku un darbiniekiem;
- 3) UIN (ja mikrouzņēmums atbilst UIN maksātāja pazīmēm);
- 4) uzņēmējdarbības riska nodevu par mikrouzņēmumu darbiniekiem.

No 2018.gada 1.janvāra fiziskā persona vienlaicīgi var tikt nodarbināta kā darbinieks tikai vienā mikrouzņēmumā. Tādējādi VID neregistrē darbinieku kā darba ņēmēju mikrouzņēmumā, ja tas tiek nodarbināts kādā citā mikrouzņēmumā. Savukārt attiecībā uz tiem darbiniekiem, kuri tika nodarbināti pie MUN maksātāja 2017.gada 31.decembrī, minētais ierobežojums ir piemērojams no 2019.gada 1.janvāra. Attiecīgi, ja mikrouzņēmumā tiek nodarbināts darbinieks, kurš no 2019.gada ir nodarbināts vēl kādā mikrouzņēmumā,

aprēķinot MUN, nodokļa likmei 15% pieskaitīs vēl divus procentpunktus par katru minēto darbinieku. Savukārt MUN maksātājs, kurš no 2019.gada būs nodarbinājis personu, kas ir nodarbināta arī citā mikrouzņēmumā, ar 2020.gadu zaudēs MUN maksātāja statusu.

Mikrouzņēmumos (*turpmāk – MU*) strādājošie izmanto atvieglotā nodokļu maksāšanas režīma priekšrocības, jo no viņu atalgojuma nav ieturēti darbaspēka nodokļi jeb MU darbiniekam aprēķinātais atalgojums (bruto alga) ir vienāds ar saņemto atalgojumu (neto algu). Savukārt darbiniekiem, kas maksā darbaspēka nodokļus vispārējā kārtībā, atšķirība starp bruto algu un neto algu ir būtiska (*skat. piemēru 12.tab.*).

12.tabula

Piemērs darbaspēka izmaksu salīdzinājumam vispārējā un MUN režīmā nodarbinātajam 2019.gadā

	<i>Likme</i>	Uzņēmums, kas nodokļus maksā vispārējā režīmā	<i>Likme</i>	Mikrouzņēmums (IIN maksātājs)	Starpība
Apgrozījums, euro gadā		-		12 400 ¹	
Darbinieku skaits		1		1 ¹	
Darbinieka bruto darba alga, euro mēnesī		698,0		525,0	173,0
MUN, euro mēnesī	-	-	15%	155,0 [12 400/12 x 0,15]	
Darba devēja VSAOI, euro mēnesī	24,09%	168,15 [698,0 x 0,2409]		-	
Darba ņēmēja VSAOI, euro mēnesī	11%	76,78 [698,0 x 0,11]		-	
VSAOI kopā, euro mēnesī	35,09%	244,93 [168,15 + 76,78]	80% no MUN	124,00 [155 x 0,80]	120,93
IIN, euro mēnesī	20%	96,23 [(698,0 – 76,78 - 140,09 ²) x 0,2]	19,9% no MUN	30,85 [155 x 0,199]	65,38
Uzņēmējdarbības riska nodeva, euro mēnesī	0,36 euro mēn.	0,36	0,1% no MUN	0,16 [155 x 0,001]	0,20
Darbaspēka nodokļi kopā, euro mēnesī		341,51 [244,93 + 96,23 + 0,36]		155,01 [124 + 30,85 + 0,16]	186,50
Neto darba alga, euro mēnesī		525,0 [698,0 – 76,78 – 96,23]		525,0	

¹ Saskaņā ar VID datiem MU vidējais apgrozījums 2019.gadā bija aptuveni 12 400 euro, vidējā darba alga ~ 525 euro mēnesī un vidējais strādājošo skaits - 2 darbinieki.

² Ar IIN neapliekamais minimums 2019.gadā aprēķināts atbilstoši formulai: $[230 - 0,3485 \times (698,0 - 440) = 140,09]$. IIN aprēķinam pieņemts, ka darbiniekam nav apgādībā esošas personas

Avots: Finanšu ministrijas aprēķini

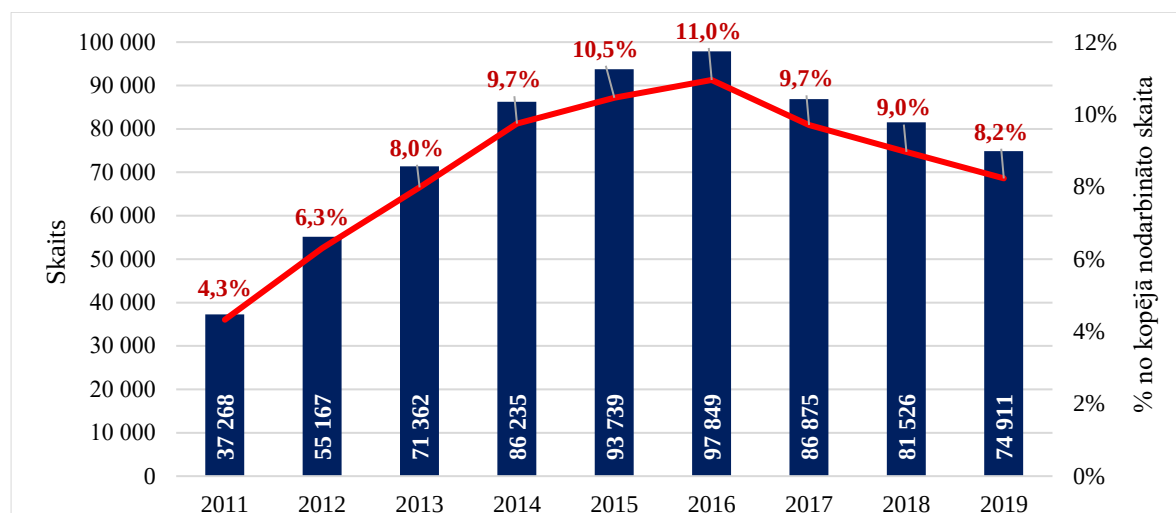
Lai arī MU veido būtisku īpatsvaru (12%) kopējā uzņēmumu skaitā un to darbinieku skaits ir aptuveni 8% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem, veiktās VSAOI iemaksas pret minētajiem rādītājiem ir neproporcionāli mazas, tikai 2,2% no kopējā veikto iemaksu apmēra, kas ietekmē ne tikai speciālā budžeta ieņēmumus un tā ilgtspējību, bet arī MU nodarbināto sociālās garantijas un pensiju uzkrājumus.

Kā liecina LM sniegtā informācija¹¹, MU darbinieku iemaksu objekts faktiski ir **24-30%** no deklarētajiem ienākumiem. Saskaņā ar VID informāciju MUN maksātājiem VSAOI slogs ir gandrīz trīs reizes mazāks nekā vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem.¹²

Vidējais VSAOI iemaksu objekts MU darbiniekam (211 *euro* mēnesī) ir nepilnas četras reizes mazāks kā vispārējā režīmā nodarbinātajam un gandrīz uz pusi mazāks kā pašnodarbinātajam, tādējādi tiek saņemti būtiski mazāki sociālās apdrošināšanas pakalpojumi. Tas nozīmē, ka sociālā riska iestāšanās gadījumā šīs personas būs mazāk sociāli aizsargātas, jo pakalpojumu apmēri tiks aprēķināti no daudz zemākiem iemaksu objektiem.

MU īpatsvars dominē tieši pakalpojumu nozarēs (ēku tīrīšana, ielu slaucīšana, dizaina pakalpojumi, konsultācijas u.tml.). Piemēram, ēku uzkopšanā MU īpatsvars sasniedz gandrīz pusi no visiem minētās sfēras uzņēmumiem. Minētais tiešā veidā liecina par darbaspēka nodokļu optimizāciju, jo pakalpojumu sniegšanā ir daudz mazākas cita veida izmaksas (gan tiešās, gan netiešās) kā, piemēram, ražojošās nozarēs. Minēto apstiprina arī fakts, ka aptuveni 72% no MU apgrozījuma tiek novirzīti darbaspēka izmaksās.

Zemākas darbaspēka un nodokļu izmaksas bija un ir viens no iemesliem, kāpēc MUN režīms ir tik pievilcīgs un kāpēc līdz 2017.gadam tik strauji pieauga MU nodarbināto skaits (*skat. 15.att*). Savu maksimumu MU nodarbināto skaits sasniedza 2016.gadā, kad MU bija nodarbināti jau 11,0% no visiem valstī reģistrētajiem nodarbinātajiem un kas bija par 2,6 reizēm vairāk kā MU nodarbināto skaits 2011.gadā.

15.att. Mikrouzņēmumos nodarbināto skaits 2011. – 2019.gadā

Avots: FM aprēķini un dati no MUN deklarācijām uz 2020.gada oktobri pēc ceturkšņa vidējiem datiem

Kopš 2017.gada MU nodarbināto skaits samazinās (2019.gadā, salīdzinot ar 2016.gadu, nodarbināto skaits samazinājies par 23,4%), pateicoties *likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"* (17.².pants) iestrādātajām nodokļu pretizvairīšanās normām un *Mikrouzņēmumu nodokļa likumā* ieviestajiem ierobežojumiem attiecībā uz MU apgrozījumu un likmēm. Tomēr šie pasākumi joprojām nerisina galveno MUN problēmu, ko rada pārāk

¹¹ Labklājības ministrijas 2016.gada 30.augusta informatīvais ziņojums „Par Mikrouzņēmumu nodokļa likuma praktiskās īstenošanas gaitu un rezultātiem, kā arī mazās saimnieciskās darbības veicēju sociālo nodrošinājumu”

¹² Pamatojoties uz MK 2020.gada 23.aprīļa sēdē izskatīto informatīvajā ziņojumā “Par dīkstāves pabalstiem COVID-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem” (prot. Nr.27 1.§), sniegto informāciju VSAOI slogs: 2019.gadā – 12,0%, kamēr vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem – 34,6%. Savukārt vidējās VSAOI iemaksas uz vienu darba ņēmēju MUN maksātājiem 2019.gadā bija 98,86 *euro* mēnesī, kamēr vispārējā režīmā – 273,70 *euro* mēnesī.

zema pašreizējā nodokļa likme un attiecīgi – MUN maksātāju nepietiekama sociālā aizsardzība.

4.3.2. Mikrouzņēmumu nodokļa atvieglotā režīma apmērs

Kā jau iepriekš minēts, mikrouzņēmumos strādājošie izmanto atvieglotā nodokļu maksāšanas režīma priekšrocības, kas paredz neieturēt darbaspēka nodokļus no atalgojuma, tādējādi mikrouzņēmuma darbiniekam aprēķinātais atalgojums (bruto alga) ir vienāds ar saņemto atalgojumu (neto algu). Savukārt darbiniekiem, kas maksā darbaspēka nodokļus vispārējā režīmā, atšķirība starp bruto algu un neto algu ir būtiska.

FM veikusi teorētisku novērtējumu, cik valsts zaudē nodokļu veidā, ļaujot piemērot MUN režīmu. Kā var redzēt 13.tabulā, pieņemot, ja pastāvošie MUN maksātāji būtu maksājuši IIN un VSAOI kā parastajā režīmā, 2019.gadā neiegūto nodokļu ieņēmumu apmērs veidotu ap **84,7 milj. euro**, kas ir **0,28%** no IKP un **104,1%** no kopējiem MUN ieņēmumiem.

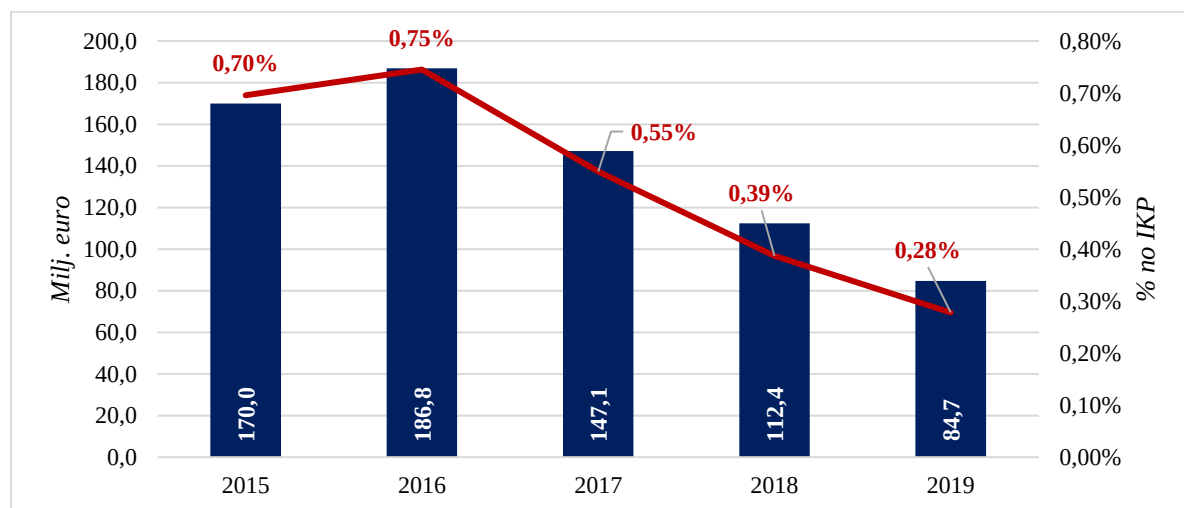
13.tabula

MUN režīms – teorētiski negūtie ieņēmumi 2017. – 2019.gadā

MUN režīms	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret MUN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
MUN kopējā ietekme, t.sk:	84,7	0,28	104,1	-24,6	112,4	147,1
MUN ietekme uz VSAOI	65,5	0,21	80,5	-21,2	83,1	97,9
MUN ietekme uz IIN	19,2	0,06	23,6	-34,5	29,4	49,2

Avots: FM aprēķini un dati no MUN deklarācijām uz 2020.gada 17.septembri

2019.gadā teorētiski neiegūtie ieņēmumi, salīdzinot ar 2018.gadu, ir samazinājušies par 27,7 milj. euro jeb par 24,6%, kas skaidrojams ar to, ka Latvijas valdība veica pasākumus, lai ierobežotu šo režīmu: samazinot apgrozījuma sliekšni, paaugstinot nodokļu likmi un citus pasākumus. Arī attiecībā pret IKP nodokļa atvieglojuma apmērs ir būtiski samazinājies (skat. 16.att.).

16.att. MUN atvieglojumu apmērs 2015. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

4.3.3. Secinājumi

1. MUN režīmu kā atviegloto nodokļu režīmu var uzskatīt par nodokļu atvieglojumu, jo tas paredz nodokļa sloga samazinājumu mikrouzņēmumos nodarbinātajiem, salīdzinot ar nodarbinātajiem, kas maksā darbaspēka nodokļus vispārējā režīmā.
2. Zemākas darbaspēka un nodokļu izmaksas bija un ir viens no iemesliem, kāpēc MUN režīms ir tik pievilcīgs un kāpēc līdz 2017.gadam tik strauji pieauga mikrouzņēmumos nodarbināto skaits (2019.gadā mikrouzņēmumos bija nodarbināti 8,2% no visiem valstī reģistrētajiem nodarbinātajiem).
3. FM veikusi teorētisku novērtējumu, cik valsts zaudē nodokļu veidā, ļaujot piemērot MUN režīmu. Pieņemot, ja pastāvošie MUN maksātāji būtu maksājuši IIN un VSAOI kā parastajā režīmā, 2019.gadā neiegūto nodokļu ieņēmumu apmērs veidotu ap **84,7 milj. euro**, kas ir **0,28%** no IKP un **104,1%** no kopējiem MUN ieņēmumiem.
4. Kopš 2017.gada gan MU nodarbināto skaits, gan teorētiski neiegūtie ieņēmumi ir būtiski samazinājušies, kas skaidrojams ar to, ka Latvijas valdība veica pasākumus, lai ierobežotu šo režīmu: samazinot MU apgrozījuma sliekšni, paaugstinot nodokļu likmi, ieviešot nodokļu pretizvairīšanās normas un citus pasākumus. Tomēr šie pasākumi joprojām nerisina galveno MUN problēmu, ko rada pārāk zema pašreizējā nodokļa likme un attiecīgi – MUN maksātāju nepietiekama sociālā aizsardzība.

4.4. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi

4.4.1. Aktuālie nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi

Likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” ir noteikti šādi nekustamā īpašuma nodokļa (*turpmāk – NĪN*) **atvieglojumi** nodokļu maksātājiem:

- 1) **trūcīgām personām – 90%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas un **maznodrošinātām personām – līdz 90%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi (piešķir pašvaldība);
- 2) personai (pašai vai kopā ar laulāto) vai tās laulātajam, kura apgādībā ir trīs vai vairāk bērni līdz 18 gadu vecumam (arī aizbildnībā esoši vai audžuģimenē ievietoti bērni) vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību (*turpmāk – atvieglojums daudzbērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm*) – **50%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi, **bet ne vairāk par 500 euro** (līdz 2018.gada 1.janvārim – 427 euro) par dzīvošanai paredzētām dzīvojamām mājām un tām piekritīgo zemi, ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar vismaz trim no minētajiem (minētos atvieglojumus piemēro arī gadījumā, ja nekustamā īpašuma īpašnieks ir kāds no minētajiem bērniem vai personas vai tās laulātā pirmās pakāpes augšupējais radnieks, kuram šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta);
- 3) **politiski represētām personām – 50%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzēto nekustamo īpašumu, kā arī par zemi, ja nekustamais īpašums netiek izmantots saimnieciskajai darbībai;
- 4) **lauku zemēm**, kuru vismaz viens no noteiktajiem lietošanas mērķiem ir no lietošanas mērķu grupas "Lauksaimniecības zeme", "Mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu" vai "Ūdens objektu zeme", ja to platība pārsniedz 3 ha, līdz 2025.gadam **NĪN aprēķina no speciālās vērtības**, ko nosaka pēc īpaša nodokļa aprēķina;
- 5) pēc nodokļa maksātāja sociālā stāvokļa un maksātspējas izvērtēšanas pašvaldībai (pieņemot savus saistošos noteikumus) ir tiesības pieņemt lēmumu par nodokļa maksājumu atlikšanu attiecībā uz dzīvojamām mājām, ja tās netiek izmantotas saimnieciskajai darbībai, kurā persona ir deklarējusi savu dzīvesvietu, un tam piekritīgo zemi līdz nekustamā īpašuma tiesību pārejai citai personai.

Papildus likumā noteiktajiem NĪN atvieglojumiem un atbrīvojumiem ir spēkā dažādi **pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi** atsevišķām NĪN maksātāju kategorijām. 2019.gadā papildus likumā paredzētajiem atvieglojumiem 119 pašvaldības savos saistošajos noteikumos bija piešķīrušas NĪN atvieglojumus:

- par zemi – 140;
- par ēkām – 79;
- par mājokļiem – 100.

Lielākoties pašvaldības savos saistošajos noteikumos papildus nosaka atvieglojumus personām ar invaliditāti, pensionāriem, atvieglojumus ģimenēm ar bērniem un dažādus atvieglojumus komersantiem, kas ieguldījuši savus līdzekļus pašvaldībā esošajā infrastruktūrā vai vēsturiskos objektos.

Pārsvārā visus NĪN atvieglojumus gan likumā noteiktos, gan pašvaldību saistošajos noteikumos paredzētos, nosacīti pēc to mērķa varētu iedalīt kā *sociālā rakstura atvieglojumus*, kas paredzēti, lai samazinātu nodokļu slogu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem un sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (trūcīgām un maznodrošinātām personām, daudz bērnu ģimenēm, personām ar invaliditāti, politiski represētām personām u.c.). Tāpat ir noteikts *atvieglojums lauksamniecībai*, kas atļauj lauku zemēm, ja to platība pārsniedz 3 ha, līdz 2025.gadam nodokli aprēķināt no speciālās vērtības.

Savukārt nodokļa *atbrīvojumu* saraksts ir daudz plašāks – 2019.gadā ir spēkā divdesmit septiņi NĪN atbrīvojumi, no kuriem desmit nekustamo īpašumu veidi **no 2020.gada 1.janvāra** tiek aplikti ar NĪN, ja tie ir vidi degradējoši, sagruvuši vai cilvēku drošību apdraudoši (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*).

4.4.2. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopējais NĪN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **19,2 milj. euro**, kas veido **0,06%** no IKP un **8,5%** no NĪN ieņēmumiem. No kopējiem piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem likumā "*Par nekustamā īpašuma nodokli*" noteiktie atvieglojumi veidoja vien **1,4 milj. euro** jeb **7,3%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra, bet *pašvaldību saistošajos noteikumos* noteiktie nodokļu atvieglojumi – **17,8 milj. euro** jeb **92,7%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra.

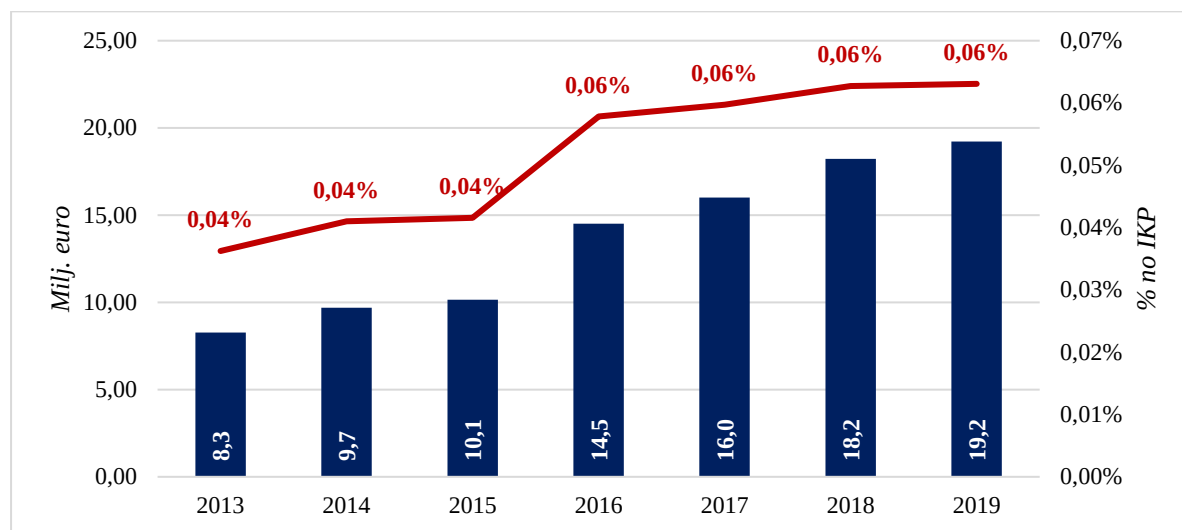
14.tabula

NĪN atvieglojumu apmērs 2017. – 2019.gadā

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret NĪN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	19,2	0,06	8,5	5,5	18,2	16,0
Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktie atvieglojumu veidi, tai skaitā:	1,4	0,004	0,5	-31,5	2,0	1,9
<i>Trūcīgām personām</i>	0,1	0,0004	0,1	-2,3	0,1	0,2
<i>Maznodrošinātām personām</i>	0,4	0,001	0,2	-1,7	0,4	0,4
<i>Daudz bērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm</i>	0,3	0,0005	0,1	-67,8	0,9	0,7
<i>Politiski represētajām personām</i>	0,6	0,002	0,3	-2,0	0,6	0,6
Pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi, no tiem:	17,8	0,06	7,9	10,1	16,2	14,1
Rīgā, no tiem:	10,2	0,03	4,5	9,5	9,3	7,5
<i>Atvieglojumi ģimenēm ar bērniem</i>	3,3	0,01	1,5	8,3	3,1	3,2
<i>Par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli un par ēkām, kas atrodas valsts pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijā</i>	2,3	0,01	1,0	16,9	2,0	1,7
<i>Personām ar invaliditāti un pensionāriem</i>	1,2	0,004	0,5	-3,0	1,2	1,2
<i>Par pašvaldības kapitālsabiedrības īpašumā esošajām dzīvojamām mājām</i>	0,6	0,002	0,3	20,4	0,5	0,5
<i>Atvieglojums personām, kas pārņēmušas dzīvojamās mājas pārvaldīšanu no pašvaldības</i>	2,0	0,01	0,9	21,3	1,6	0,0
Jūrmalā, no tiem:	3,6	0,01	1,6	0,9	3,6	3,3
<i>Par īpašumiem, ja fiziska persona deklarējusi dzīvesvietu Jūrmalā</i>	3,2	0,01	1,4	-6,4	3,4	2,7
Speciālajām ekonomiskajām zonām	2,2	0,01	1,0	7,5	2,0	2,2

Avots: FM aprēķini, izmantojot Valsts kases datus

2019.gadā salīdzinājumā ar 2018.gadu kopējais atvieglojumu apmērs pieaudzis par 5,5% jeb 1,0 milj. *euro*. Taču, ja rēķina nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, tad NĪN atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, gandrīz nav mainījies (skat. 17.att.).

17.att. NĪN atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteikto nodokļa atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, samazinājies par 31,5%, ko, galvenokārt, noteica atvieglojuma apmēra daudzbērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm samazinājums (67,8%). Arī pārējo likumā noteikto atvieglojumu apmēri ir samazinājušies – atvieglojuma apmērs trūcīgām ģimenēm par 2,3%, maznodrošinātām ģimenēm par 1,7% un politiski represētām personām par 2,0%.

2019.gadā lielāko daļu – **17,8** milj. *euro* jeb 92,7% no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra – veido pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi. 2019.gadā salīdzinājumā ar 2018.gadu pašvaldību saistošajos noteikumos noteikto atvieglojumu apmērs pieaudzis par 1,6 milj. *euro* jeb 10,1 procentu.

2019.gadā vairāk kā pusi – **57,4%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra, kas noteikti pašvaldību saistošajos noteikumos, jeb **10,2** milj. *euro* – veido **Rīgas** domes piešķirtie nodokļa atvieglojumi. Salīdzinot ar 2018.gadu, 2019.gadā Rīgas domes piešķirtie atvieglojumi ir palielinājušies par 9,5%.

Būtiskākais no Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra ir nodokļa atvieglojumi ģimenēm ar bērniem – 2019.gadā 3,3 milj. *euro* jeb 32,7% no kopējiem Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra. Proti, Rīgas dome papildus jau likumā noteiktajiem atvieglojumiem daudzbērnu ģimenēm (**50%** no aprēķinātā NĪN *personām, kuru apgādībā ir trīs vai vairāk bērni līdz 18 gadu vecumam, bet ne vairāk kā 500 euro*) piešķir NĪN atvieglojumus personām, kuru apgādībā ir bērni vecumā līdz 19 gadiem vai bērni pēc pilngadības sasniegšanas, kamēr viņi turpina vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iegūšanu dienas nodaļā (pilna laika klātienes studijas), bet ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai¹³:

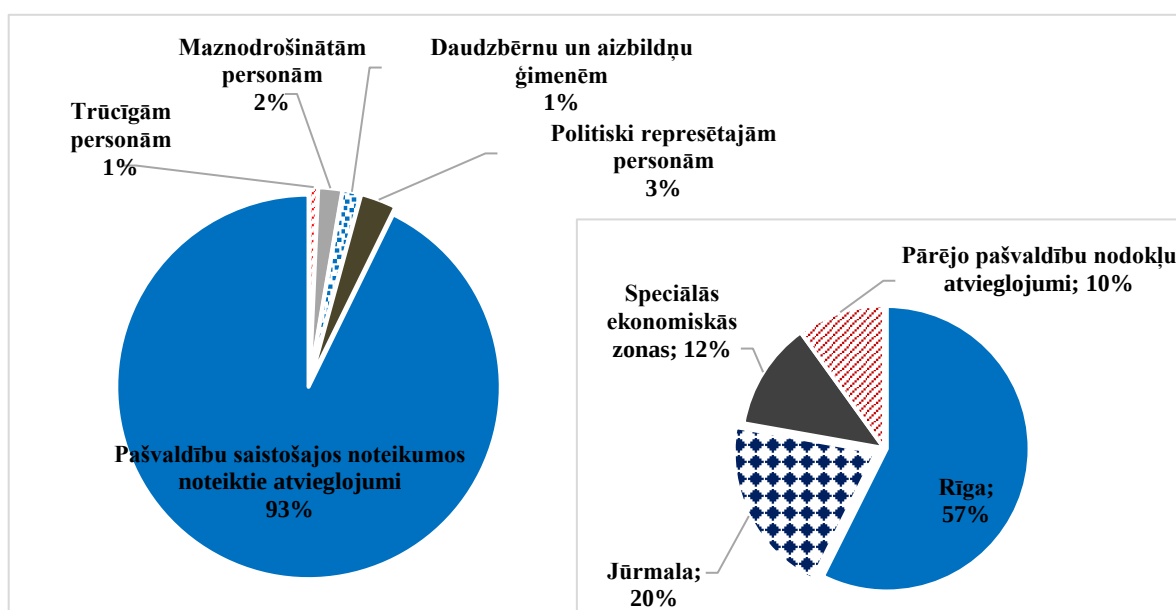
- **90%** apmērā *par trīs vai vairāk bērniem*;

¹³ Rīgas Domes 2012.gada 18.decembra saistošie noteikumi Nr.198 "Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā" (ar 2015.gada 9.jūnijā veiktajiem grozījumiem, kas stājās spēkā 2016.gada 1.janvārī)

- 70% apmērā par diviem bērniem;
- 50% apmērā par vienu bērnu.

Otrs būtiskākais no Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra ir par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli, un par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļu teritorijā – 2,3 milj. *euro* jeb 22,5% no kopējiem Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra.

Trešais būtiskākais no Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra ir kopš 2018.gada piešķirtais atvieglojums personām, kas pārņēmušas dzīvojamās mājas pārvaldīšanu no pašvaldības¹⁴ – 2,0 milj. *euro* jeb 19,3% no kopējiem Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra. Šī atvieglojuma apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, palielinājies par 21,3%.

18.att. NĪN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

Avots: FM aprēķini

Jūrmalas domes piešķirtie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra 2019.gadā veidoja **3,6** milj. *euro* jeb **20,4%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra, kas noteikti pašvaldību saistošajos noteikumos. Galvenokārt tie ir atvieglojumi par zemes īpašumiem vai tā daļām, ja fiziska persona deklarējusi pamata dzīvesvietu Jūrmalas administratīvajā teritorijā līdz pirmstaksācijas gada 31.decembrim (3,2 milj. *euro*).

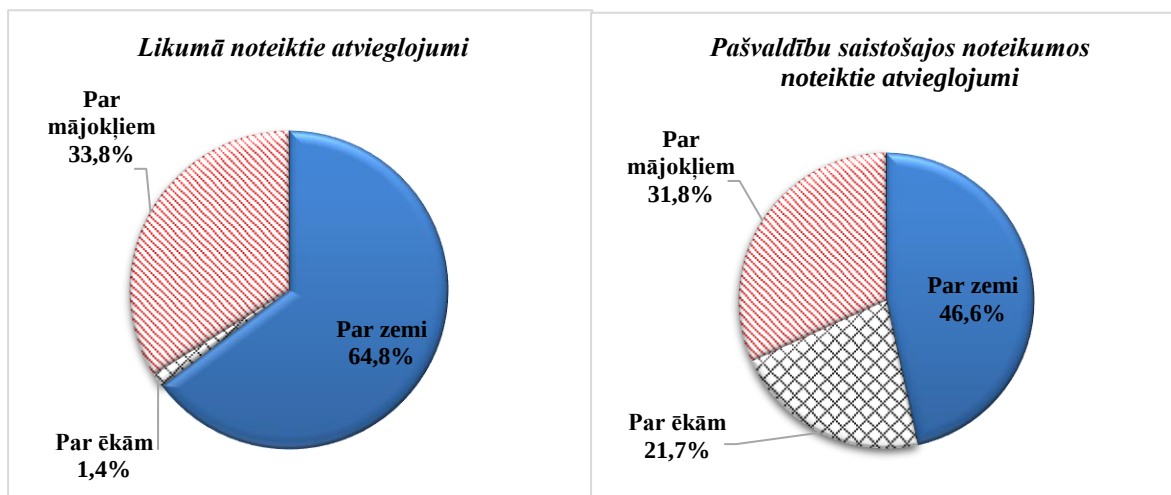
Speciālajās ekonomiskajās zonās (SEZ), kas atrodas Rēzeknē, Rēzeknes novadā, Rīgā, Liepājā un Ventspilī, piešķirtie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra 2019.gadā veidoja 2,2 milj. *euro* jeb 12,3% no kopējā pašvaldību saistošajos noteikto atvieglojumu apmēra.

¹⁴ **No 2018.gada 1.janvāra** Rīgas dome (saskaņā ar 2017.gada 23.maijā veiktajiem grozījumiem Rīgas domes 2012.gada 18.decembra saistošajos noteikumos Nr.198 "Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā", kas papildināti ar 4.24. apakšpunktu) piešķir nodokļa atvieglojumus **90%** apmērā fiziskajai personai par dzīvojamo māju, ja ēka atbilst šādiem nosacījumiem:

- 1) tās galvenais lietošanas veids ir triju vai vairāku dzīvokļu māja;
- 2) tajā ir vismaz desmit dzīvokļu īpašumi;
- 3) tās pārvaldīšanas tiesības pārņemtas no pašvaldības un ir noslēgts dzīvojamās mājas pārvaldīšanas līgums, vai dzīvojamajā mājā esošie dzīvokļi privatizēti un ir noslēgts dzīvojamās mājas pārvaldīšanas līgums

2019.gadā lielākā no SEZ bija Liepājas SEZ (gan nodarbināto, gan samaksāto nodokļu jomā), bet lielākie NĪN atvieglojumi piešķirti Rīgas Brīvostai un Liepājas SEZ.

2019.gadā no likumā noteiktajiem NĪN atvieglojumiem 0,9 milj. *euro* jeb 64,8% piešķirti par zemi, 0,5 milj. *euro* jeb 33,8% par mājokļiem un tikai 0,02 milj. *euro* jeb 1,4% par ēkām¹⁵. Bet no papildu piešķirtajiem pašvaldību atvieglojumiem 8,3 milj. *euro* jeb 46,6% piešķirti par zemi, 5,7 milj. *euro* jeb 31,8% par mājokļiem un 3,9 milj. *euro* jeb 21,7% par ēkām, no kuriem 44,5% veido atvieglojumi speciālajām ekonomiskajām zonām.

19.att.NĪN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra un piemērošanas veida 2019.gadā

Avots: FM aprēķini

¹⁵ No 2019.gada pašvaldības sniedz Valsts kasei detalizētāku atskati par piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem, arī sadalot tos pēc piemērošanas veida – zemei, ēkām, mājokļiem.

4.4.3. Secinājumi

1. NĪN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **19,2 milj. euro**, kas veido **0,06%** no IKP un **8,5%** no NĪN ieņēmumiem. No kopējā NĪN atvieglojumu apmēra 2019.gadā **92,7%** veido pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi (jeb 17,8 milj. euro).
2. Gandrīz pusi no kopējā pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktā atvieglojumu apmēra veido Rīga domes piešķirtie nodokļa atvieglojumi (2019.gadā – 10,2 milj. euro), no kuriem būtiskākie pēc to apmēra ir atvieglojumi ģimenēm ar bērniem (3,3 milj. euro), atvieglojumi par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli, un par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļu teritorijā (2,3 milj. euro), kā arī kopš 2018.gada piešķirtais atvieglojums personām, kas pārņēmušas dzīvojamās mājas pārvaldīšanu no pašvaldības (2,0 milj. euro).
3. Otri lielākie pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra ir Jūrmalas domes piešķirtie atvieglojumi (2019.gadā – 3,6 milj. euro). Galvenokārt tie ir atvieglojumi par zemes īpašumiem vai tā daļām, ja fiziska persona deklarējusi pamata dzīvesvietu Jūrmalas administratīvajā teritorijā līdz pirmstaksācijas gada 31.decembrim.
4. Trešie lielākie pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra ir atvieglojumi, kas piešķirti Rēzeknē, Rēzeknes novadā, Rīgā, Liepājā un Ventspilī esošajām speciālajām ekonomiskajām zonām (SEZ) (2,2 milj. euro). Lielākie NĪN atvieglojumi tika piešķirti Rīgas Brīvostā un Liepājas SEZ.
5. 2019.gadā papildus likumā "*Par nekustamā īpašuma nodokli*" paredzētajiem atvieglojumiem pašvaldības savos saistošajos noteikumos bija piešķirušas 140 atvieglojumus par zemi (46,6% no papildus piešķirto atvieglojumu apmēra), 79 par ēkām (21,7%) un 100 par mājokļiem (31,8%).
6. Līdz ar to var secināt, ka pašvaldībām ir piešķirtas plašas tiesības NĪN likmes un dažādu atvieglojumu noteikšanā, kas būtiski ietekmē nodokļa ieņēmumus.

4.5. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi

4.5.1. Aktuālie pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi un samazinātās likmes

Saskaņā ar *Pievienotās vērtības nodokļa likumu* tiek piemērota pievienotās vērtības nodokļa (*turpmāk – PVN*) **standartlikme 21%** apmērā un divas samazinātās PVN likmes – 12% un 5% apmērā.

PVN samazinātās likmes

Samazināto PVN likmi **12% apmērā** piemēro :

- 1) medikamentu piegādei;
- 2) medicīnisko ierīču piegādei;
- 3) zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādei;
- 4) pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumiem iekšzemē;
- 5) mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādei;
- 6) avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādei;
- 7) izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs;
- 8) siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem;
- 9) koksnes kurināmā piegādēm iedzīvotājiem.

No **2018.gada 1.janvāra** samazināto PVN likmi **5% apmērā** piemēro svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, arī tādām, kas ir mazgāti, mizoti, lobīti, griezti un fāsēti, bet kas nav termiski vai kā citādi apstrādāti, piemēram, saldēti, sālīti vai kaltēti, un kuri ir minēti likuma pielikumā “*Augļi, ogas un dārzeņi, kuriem piemēro nodokļa samazināto likmi 5 % apmērā*”. PVN samazinātās 5% likmes svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem ieviešanas **mērķis** ir samazināt ēnu ekonomiku, palielināt legālajā tirgū darbojošos komersantu konkurētspēju, mazināt augļu, ogu un dārzeņu cenas, tādā veidā arī palielinot vidējo augļu, ogu un dārzeņu patēriņu. Prognozētā negatīvā fiskālā ietekme, izstrādājot 2017.gada 22.novembra likumprojektu “*Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā*”, bija 6,0 milj. euro gadā¹⁶. Ņemot vērā, ka PVN samazinātās likmes ieviešana ir atkāpe no vispārējās PVN sistēmas un uzskatāma par valsts atbalsta instrumentu konkrētai nozarei, PVN samazinātās 5% likmes piemērošana svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem ir **terminēta**. Bija paredzēts, ka samazināta 5% likme svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm būs spēkā **līdz 2020.gada 31.decembrim**, bet likumprojekta “*Par valsts budžetu 2021.gadam*” izstrādes gaitā Ministru kabinets atbalstīja tās saglabāšanu līdz **2023.gada 31.decembrim**, vienlaikus nosakot sasniežamos rezultātīvos rādītājus. Prognozētais PVN ieņēmumu samazinājums aprēķināts 3,0 milj. euro gadā.

Tāpat PVN samazinātās likmes tiek piemērotas visu augstāk minēto preču importam un šo preču iegādēm ES teritorijā.

Pārsvārā visas PVN samazinātās likmes nosacīti var uzskatīt par *sociālā rakstura atvieglojumiem*, kas paredzēti, lai samazinātu nodokļu slogu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem un sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem.

¹⁶ 2017.gada 22.novembra (stājas spēkā no 01.01.2018.) likumprojekta “*Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā*” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

Saite: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/820E69C33B166D25C22581B60027D0B0?OpenDocument>

Ar PVN neapliekamās preces un pakalpojumi

Saskaņā ar PVN likuma 52.pantu un 52.¹pantu¹⁷ dažādu preču un pakalpojumu veidi netiek aplikti ar PVN, piemēram, pasta pakalpojumi un pasta apmaksas zīmes, atsevišķi medicīnas un ar medicīnu saistīti pakalpojumi, zobārstniecības un zobu tehniķu pakalpojumi utt. Pie tam likuma 53.pants nosaka ar PVN neapliekamo preču importu, savukārt likuma 54.pants nosaka ar PVN neapliekamo preču iegādi ES teritorijā (pilnu sarakstu skat. pielikumā Nr.1).

Tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā

Kā atvieglots PVN piemērošanas režīms jāmin arī iekšzemes nodokļa maksātāja tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā un tādējādi nemaksāt PVN par veiktajiem ar PVN apliekamajiem darījumiem, ja tā veikto ar PVN apliekamo preču piegāžu un sniegto pakalpojumu kopējā vērtība iepriekšējo 12 mēnešu laikā nav pārsniegusi 40 000 euro (arī, ja veikto preču iegāde Eiropas Savienības teritorijā kalendāra gadā nav pārsniegusi 10 000 euro).

4.5.2. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopējais PVN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **899,4** milj. euro, kas ir **2,95%** no IKP un **34,0%** no kopējiem PVN ieņēmumiem (skat. 15.tab.).

15.tabula

PVN atvieglojumu apmērs 2017. – 2019.gadā

Preces un pakalpojumi	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret PVN ieņēm	% pret iep. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	899,4	2,95	34,0	1,7	884,6	837,3
1. Ar PVN samazināto likmi apliekamie darījumi, t.sk.:	109,5	0,36	4,1	3,6	105,7	84,4
1.1. Medikamentu piegādes	34,1	0,11	1,29	1,9	33,5	31,8
1.2. Medicīnisko ierīču piegādes	4,0	0,01	0,15	11,2	3,6	3,3
1.3. Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes ¹	1,03	0,00	0,04	-2,7	1,1	1,1
1.4. Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē	23,6	0,08	0,89	5,7	22,3	11,2
1.5. Mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādes	1,6	0,01	0,06	-2,7	1,6	1,5
1.6. Avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes	3,0	0,01	0,11	-7,7	3,2	3,3
1.7. Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs	14,1	0,05	0,53	13,5	12,4	10,8
1.8. Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	16,9	0,06	0,64	-2,0	17,3	16,6
1.9. Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem ¹	4,7	0,02	0,18	-2,2	4,8	4,8
1.10. Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes	6,5	0,02	0,24	9,3	5,9	-
2. Ar PVN neapliekamie darījumi²	789,9	2,59	29,83	1,4	778,9	752,9

¹ Dati pieejami par 2017.gadu, par 2018. gadu un 2019.gadu aprēķināts indikatīvs rādītājs

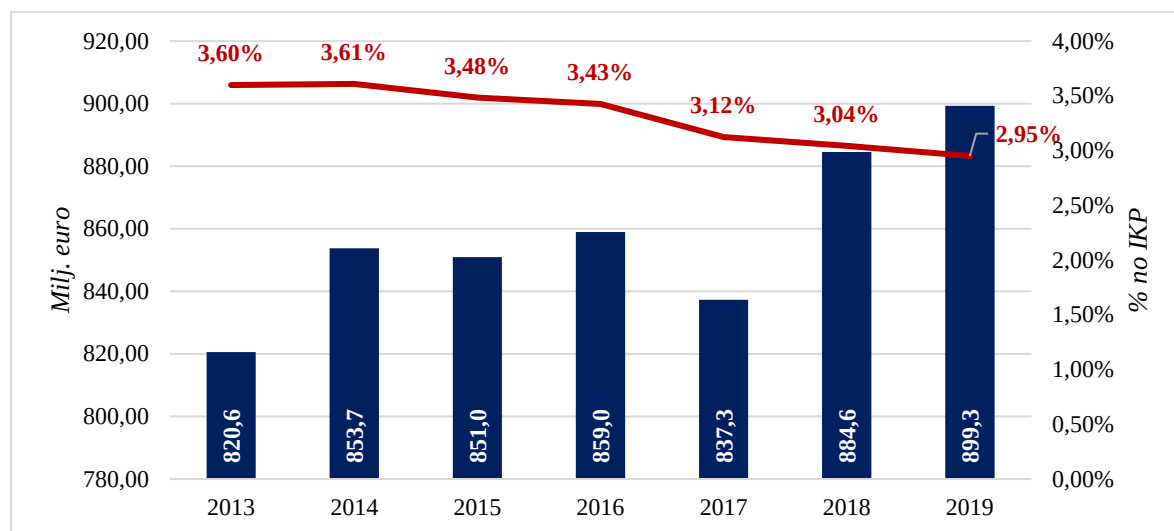
² Ar PVN neapliekamie darījumi saskaņā ar likuma 52.pantu. Aptuvenš aprēķins, jo PVN deklarāciju dati sniedz informāciju par visiem darījumiem, tai skaitā, par viena produkta vairākkārtējam piegādēm, nevis tikai par nodoto gala patēriņam

Avots: FM aprēķini, pēc VID datubāzes datiem, Zaļu valsts aģentūras un CSP datiem.

¹⁷ Regulējums saskaņots ar Padomes 2006.gada 28.novembra direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, pārņemot obligātās normas un nodrošinot regulējuma harmonizāciju.

Lielāko daļu no PVN atvieglojumu apmēra veidoja ar PVN neapliekamie darījumi **789,9** milj. *euro* vērtībā, bet PVN samazināto likmju piemērošanas apmērs bija **109,5** milj. *euro*.

2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējais PVN atvieglojumu apmērs palielinājies par 1,7% jeb 14,8 milj. *euro*. Taču, rēķinot PVN atvieglojumu apmēru attiecībā pret IKP, tad 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, PVN atvieglojuma apmērs ir pat samazinājies (*skat. 20.att.*).

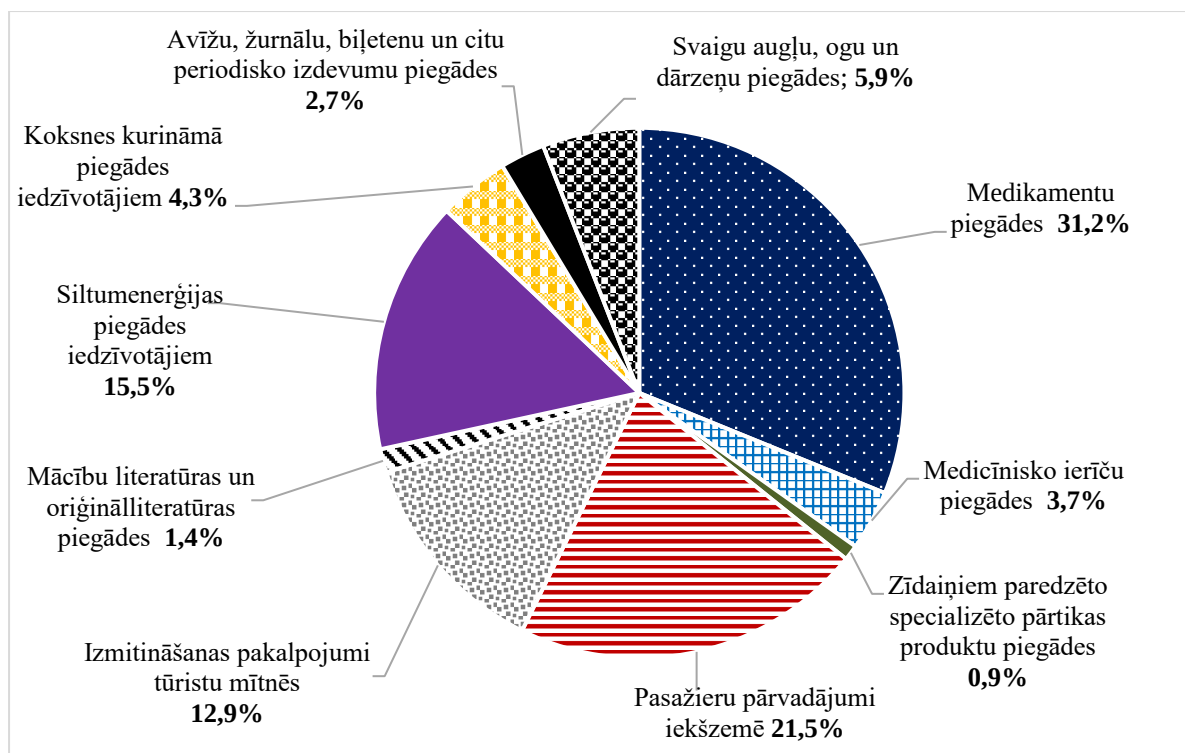

20.att. PVN atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir palielinājies gan ar PVN neapliekamo darījumu apmērs (par 1,4% jeb 11,0 milj. *euro*), gan ar PVN samazinātajām likmēm apliekamo darījumu apmērs (par 3,6% jeb 3,8 milj. *euro*). No ar PVN samazinātajām likmēm apliekamo darījumu apmēra visvairāk pieaudzis ar PVN samazināto likmi 12% apliekamo izmitināšanas pakalpojumu tūristu mītnēs apmērs (par 13,5%), medicīnas ierīču piegāžu apmērs (par 11,2%), kā arī ar PVN samazināto likmi 5% apliekamo svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegāžu apmērs (par 9,3%).

Kā var redzēt 21.attēlā ar PVN samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālā sadalījumā pēc to apmēra vislielākais īpatsvars ir medikamentu piegādēm, kā arī nozīmīgs īpatsvars ir pasažieru iekšzemes pārvadājumu pakalpojumiem, siltumenerģijas piegādēm un tūristu izmitināšanas pakalpojumiem. Tas norāda, ka ar samazinātās PVN likmes piemērošanu tiek sniegts būtisks atbalsts mājāsaimniecībām vai noteiktām nozarēm, tiešā veidā samazinot to izdevumus.

21.att. Ar PVN samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

Avots: FM aprēķini

4.5.3. Secinājumi

1. Par PVN atvieglojumiem var uzskatīt gan **PVN atbrīvojumus** (25 veidi, kas noteikti likuma 52. un 52.¹ pantā), gan **samazinātās likmes 12% un 5% apmērā** (5% likmi no 2018.gada piemēro svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem), **gan arī** iekšzemes nodokļa maksātāja **tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā**.
2. Kopējais PVN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **899,4 milj. euro**, kas ir **2,95%** no IKP un **34,0%** no kopējiem PVN ieņēmumiem, tai skaitā PVN samazināto likmju piemērošanas apmērs bija 109,5 milj. euro, bet ar PVN neapliekamo preču un pakalpojumu apmērs bija 789,9 milj. euro.
3. 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējais PVN atvieglojumu apmērs palielinājies par 1,7% jeb 14,8 milj. euro. Taču, rēķinot PVN atvieglojumu apmēru attiecībā pret IKP, tad 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, PVN atvieglojuma apmērs ir samazinājies.
4. Preču un pakalpojumu veidos, kam tiek piemērota PVN samazinātā likme 12% apmērā, visbūtiskāko ietekmi uz valsts budžetu rada medikamentu piegādes, siltumenerģijas piegādes, kā arī sabiedriskā transporta un tūristu izmitināšanas pakalpojumi. Tas norāda, ka ar samazinātās PVN likmes piemērošanu tiek sniegts būtisks atbalsts māsaimniecībām un noteiktām nozarēm, tiešā veidā samazinot to izdevumus.

4.6. Akcīzes nodokļa atvieglojumi

4.6.1. Aktuālie akcīzes nodokļa atvieglojumi un samazinātās likmes

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” un likumu “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” akcīzes precēm 2019.gadā tiek piemērotas šādas akcīzes nodokļa (turpmāk – AN) samazinātās likmes (detalizētāk skat. pielikumu Nr.1):

1) alkoholiskajiem dzērieniem, tajā skaitā:

- 1.1) alum, kas saražots mazajās alus darītavās (par vienā kalendāra gadā saražotajiem pirmajiem 10 000 hektolitriem), – **50%** apmērā no AN likmes alum, bet ne mazāk kā minimālā AN likme alum;
- 1.2) pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, kas saražoti mazajās alkoholisko dzērienu darītavās (**spēkā ar 2019.gada 1.martu**; par vienā kalendāra gadā saražotajiem 1000 litriem absolūtā spirta), – **50%** apmērā no pārējo alkoholisko dzērienu likmes;

2) naftas produktiem, tajā skaitā:

- 2.1) iezīmētiem (marķētiem) naftas produktiem¹⁸, kurus izmanto kā kurināmo – **56,91** euro par 1000 litriem;
- 2.2) iezīmētiem (marķētiem) naftas produktiem¹⁶, kurus izmanto kā kurināmo, ja vismaz 5% no kopējā produktu daudzuma veido rapšu sēklu eļļa vai no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela, – **21,34** euro par 1000 litriem;
- 2.3) iezīmētai (marķētai) dīzeļdegvielai, kuru izmanto lauksaimniecībā¹⁹ – **15%** apmērā no dīzeļdegvielas nodokļa likmes;
- 2.4) svinu nesaturošam benzīnam, kuram pievienots etilspirts, kas iegūts no lauksaimniecības izejvielām, – **30%** apmērā no bezsvina benzīna likmes;
- 2.5) rapšu sēklu eļļai, kuru realizē vai izmanto par kurināmo vai degvielu, un biodīzeļdegvielai, kas pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas – **0** euro par 1000 litriem;
- 2.6) naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogleņdeņražiem, ja tos piegādā personām, kuras tos izmanto par kurināmo vai gāzes krāsnīs un citās iekārtās, nevis par degvielu – **0** euro par 1000 kilogramiem;

3) dabasgāzei, kuru izmanto par kurināmo rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu pārstrādes procesiem – **0,55** euro par vienu megavatstundu (MWh).

¹⁸ Iezīmēta (marķēta) dīzeļdegviela, petroleja vai degviela (kuras kolorimetriskais indekss ir mazāks par 2,0 un kinemātiskā viskozitāte 50°C ir mazāka par 25 mm²/s), tā aizstājējprodukti un komponenti

¹⁹ Dīzeļdegvielas daudzums tiek noteikts uz 1 hektāru atkarībā no audzējamās kultūras:

- augkopībai – 100 litri;
- augļkopībai, ogulājiem un dārzeņkopībai – 130 litri;
- zālāju platībai, ja tiek nodrošināts minimālais lauksaimniecības dzīvnieku blīvums vismaz 0,5 nosacītās liellopu vienības uz 1 hektāru (bioloģiskajās saimniecībās blīvums vismaz 0,4 nosacītās liellopu vienības uz 1 hektāru), – 130 litri;
- zālāju platībai dzīvnieku barības ražošanai – 60 litri;
- zemei zem zivju dīķiem – 60 litri;
- citām kultūrām un platībām – 60 litri.

AN atbrīvojumi

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” 2019.gadā tiek piemēroti AN atbrīvojumi šādām akcīzes precēm (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*):

- 1) naftas produktiem (*9 atbrīvojuma veidi*);
- 2) alkoholiskajiem dzērieniem (*11 atbrīvojuma veidi*);
- 3) tabakas izstrādājumiem (*4 atbrīvojuma veidi*);
- 4) bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai (*5 atbrīvojuma veidi*);
- 5) dabasgāzei (*5 atbrīvojuma veidi*).

Papildus AN atbrīvojumi tiek piemēroti akcīzes precēm, kas tiek piegādātas diplomātiem un starptautiskām organizācijām, kā arī tiek piemēroti citi atvieglojumi (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*).

Pie atbrīvojumiem var attiecināt Ministru kabineta 2005.gada 30.augusta noteikumos Nr.662 “Akcīzes preču aprites kārtība” noteiktās pieļaujamās zuduma normas akcīzes precēm, kas zudušas ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas, pārvietošanas vai naftas produktu sajaukšanas laikā, kad piemērota atliktā nodokļa maksāšana.

4.6.2. AN atvieglojumu apmērs

Aprēķinātais AN atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **178,8** milj. *euro*, kas ir **0,59%** no IKP un **16,8%** no kopējiem AN ieņēmumiem (*skat. 16.tab.*), tajā skaitā ar AN samazināto likmi apliekamo darījumu apmērs bija 65,3 milj. *euro*, bet AN atbrīvojumu apmērs – 113,5 milj. *euro*.

16.tabula

AN atvieglojumu apmērs 2017. – 2019.gadā

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. <i>euro</i>	% pret IKP	% pret AN ieņēm.	% pret iep. gadu	Milj. <i>euro</i>	
KOPĀ, no tā:	178,8	0,59	16,8	-4,0	186,3	169,9
1. Samazinātās AN likmes	65,3	0,21	6,1	7,2	60,9	57,4
1.1. Alkoholiskajiem dzērieniem	2,2	0,01	0,2	41,0	1,6	1,1
1.1.1. Mazo alus darītavu alus realizācija	2,2	0,01	0,2	38,6	1,6	1,1
1.1.2. Mazo alkoholisko dzērienu darītavu pārējo alkoholisko dzērienu realizācija	0,04	0,00	0,0			
1.2. Naftas produktiem, t.sk.:	62,2	0,20	5,8	6,8	58,2	55,2
1.2.1. Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degviela, tā aizstājējprodukti un komponenti, kuru izmanto kā kurināmo	6,5	0,02	0,6	13,0	5,8	6,6
1.2.2. Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degviela, kuru izmanto kā kurināmo, ja 5% veido rapšu sēklu eļļa vai no tās iegūta biodegviela	3,8	0,01	0,4	-21,3	4,8	4,2
1.2.3. Iezīmēta dīzeļdegviela, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem	43,3	0,14	4,1	9,8	39,4	36,2
1.2.4. Svinu nesaturošs benzīns, ja tas satur no 70 līdz 85 tilpumprocentiem etilspirta	0,02	0,00	0,0	-4,5	0,03	0,01
1.2.5. Biodīzeļdegviela / rapšu sēklu eļļa	0,1	0,00	0,0	-11,8	0,1	0,1
1.2.6. Naftas gāzes un pārējie gāzveida ogļūdeņraži, ko izmanto par kurināmo (izņemot dabasgāzi)	8,5	0,03	0,8	4,5	8,2	8,1

16.tab.turpinājums

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% pret IKP	% pret AN ieņēm	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
1.3. Dabaszāzei	0,9	0,00	0,1	-19,2	1,1	1,1
1.3.1. Dabaszāzei izmantošanai par kurināmo rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu apstrādes procesos	0,9	0,00	0,1	-19,2	1,1	1,1
2. Atbrīvojumi	113,5	0,37	10,7	-9,4	125,3	112,5
2.1. Alkoholiskajiem dzērieniem, t.sk.:	44,3	0,15	4,2	-24,1	58,4	59,4
2.1.1. Denaturēts spirts ¹	34,3	0,11	3,2	-31,0	49,7	48,9
2.1.2. Pieļaujamie alkoholisko dzērienu zudumi ²	2,3	0,01	0,2	-5,3	2,5	2,1
2.2. Tabakas izstrādājumiem, t.sk.:	3,0	0,01	0,3	-10,9	3,3	3,0
2.2.1. Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus ³	2,7	0,01	0,3	-12,2	3,0	2,5
2.2.2. Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti diplomātiem un starptautiskām organizācijām	0,3	0,00	0,0	1,4	0,3	0,4
2.3. Naftas produktiem, t.sk.:	64,6	0,21	6,1	3,9	62,2	48,6
2.3.1. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	3,6	0,01	0,3	-14,0	4,1	5,0
2.3.2. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	54,7	0,18	5,1	3,7	52,7	38,8
2.3.3. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto kuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	5,8	0,02	0,5	23,1	4,7	4,5
2.3.4. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto elektroenerģijas ražošanai vai kombinētās iekārtās, kas ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju	0,5	0,0	0,0	18,5	0,4	0,3
2.4. Dabaszāzei, t.sk.:	1,5	0,00	0,1	14,4	1,3	1,5
2.4.1. Dabaszāze, kuru izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	0,5	0,00	0,0	24,4	0,4	0,5
2.4.2. Dabaszāze, kuru izmanto divējādi, ja to izmanto gan par kurināmo, gan citiem mērķiem, kas nav izmantošana par degvielu vai kurināmo ⁵	0,0	0,00	0,0	-21,7	0,0	0,0
2.4.3. Dabaszāze, kuru izmanto mineraloģiskiem procesiem	0,7	0,00	0,1	15,3	0,6	0,7
2.4.4. Dabaszāze, kuru izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei	0,2	0,00	0,0	-11,4	0,2	0,3
2.4.5. Dabaszāze, kuru izmanto rūpniecisko māļputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei	0,1	0,00	0,0	24,4	0,1	0,0
2.5. Bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai	0,1	0,00	0,0	-1,6	0,1	0,1

¹ Uzskaitīts denaturēts spirts saistībā ar darbībām gan akcīzes preču noliktavās, gan lietotājiem, kuri saņēmuši atbilstošas Valsts ieņēmumu dienesta izsniegtas atļaujas. Par denaturēto spirtu ir uzskatāms spirts, kas denaturēts ar denaturēšanas vielām atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr.211 "Spirta denaturēšanas un denaturētā spirta aprītes kārtība". Denaturēto spirtu izmanto nepārtikas preču ražošanā – iepilda, pievieno vai iestrādā denaturēto spirtu nepārtikas precēs – vai izmanto tehniskām vajadzībām (izņemot denaturētā spirta izmantošanu par degvielu vai kurināmo) atbilstoši lietotāja atļaujā norādītajam mērķim.

² Alkoholiskie dzērieni, kas zuduši ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas vai pārvietošanas laikā atliktā nodokļa maksāšanas režīmā

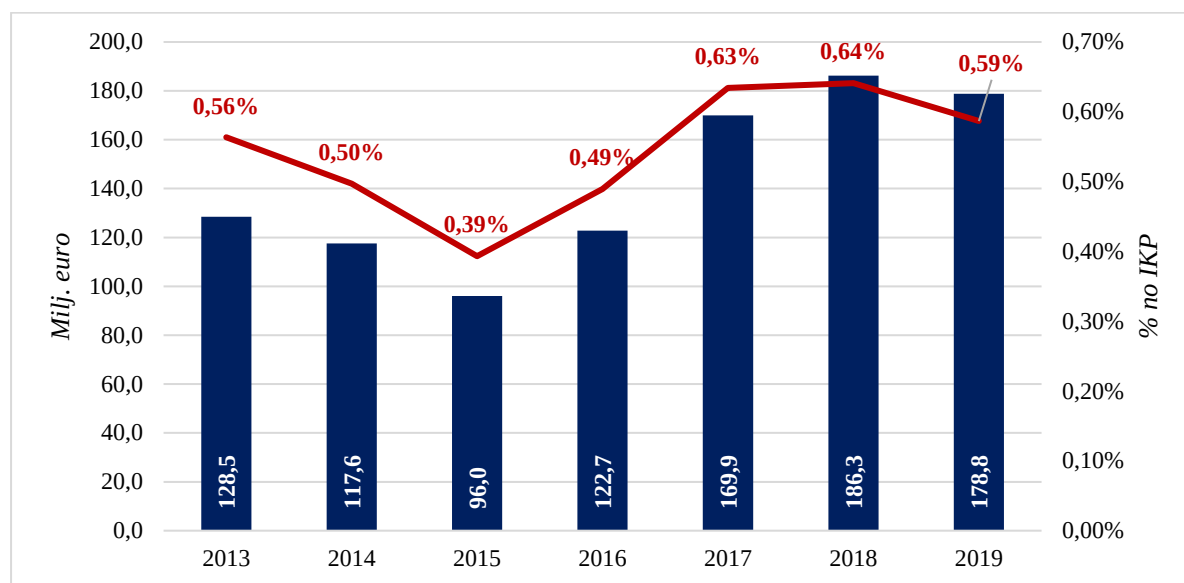
³ Tabakas izstrādājumi, kurus piegādā kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus (arī starp dalībvalstīm), ar nosacījumu, ka šīs preces tiek realizētas (arī gadījumos, kad preču vērtība tiek iekļauta biļetes cenā) uz attiecīgā kuģa vai gaisakuģa mazumtirdzniecībā patērēšanai uz vietas (izņemot realizēšanu mazumtirdzniecībā promnešanai) vai tiek izmantotas kuģa apkalpes apgādei

⁴ Par privāto atpūtu un izklaidi uzskatāmi gadījumi, kad gaisakuģa vai kuģa īpašnieks vai arī cita fiziskā vai juridiskā persona, kas gaisakuģi vai kuģi īrē vai lieto ar citu pamatojumu, neizmanto gaisakuģi vai kuģi komerciāliem mērķiem, it īpaši pasažieru vai preču pārvadāšanai vai pakalpojumu sniegšanai par maksu, vai valsts iestāžu vajadzībām

⁵ Produktu izmantošanu ķīmiskai reducēšanai, elektrolītiskos vai metalurģijas procesos uzskata par divējādu izmantošanu

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus un AN deklarācijas uz 2020.gada 9.oktobri

Kopējais AN atvieglojumu (t.sk. AN atbrīvojumu) apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir samazinājies par 4,0% (lai gan AN atvieglojuma apmērs par samazinātajām likmēm 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir palielinājies par 7,2%, bet par atbrīvojumiem tas ir samazinājies par 9,4%). Arī attiecībā pret IKP AN atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir samazinājies.

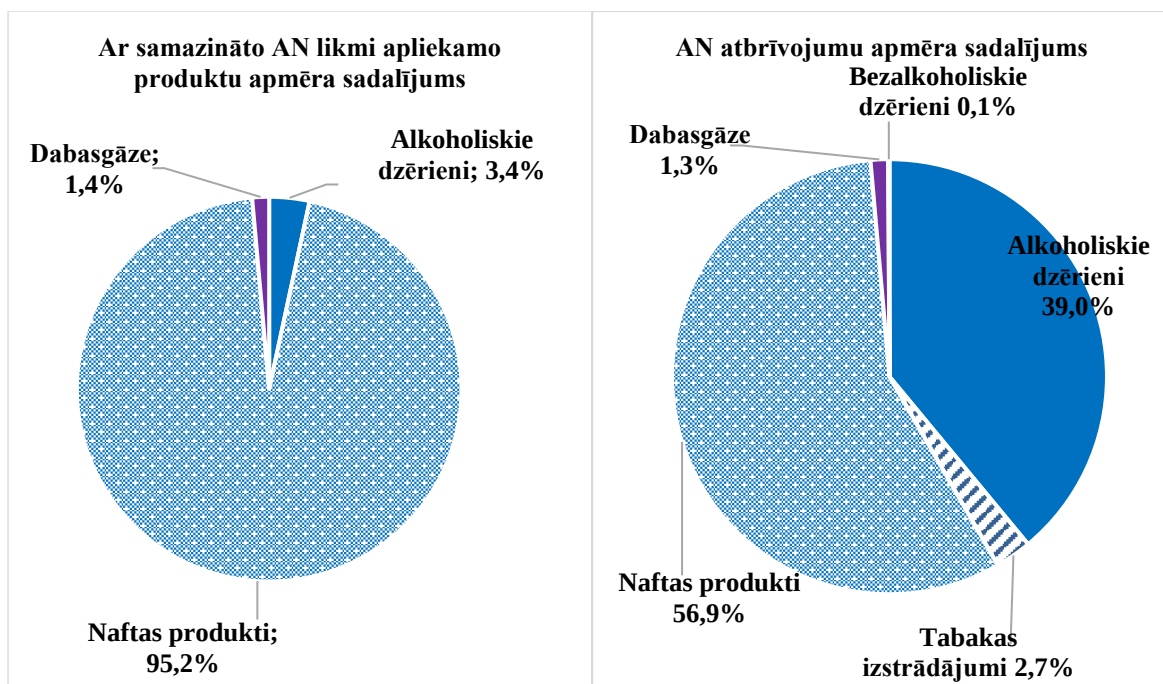

22.att. AN atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Lielākais AN atvieglojumu apmērs par samazinātajām likmēm 2019.gadā tika piemērots naftas produktiem – 2019.gadā 65,3 milj. euro jeb 95,2% no kopējā aprēķinātā AN atvieglojumu apmēra par samazinātajām AN likmēm (skat. 23.attēlu).

To galvenokārt veidoja AN samazinātās likmes piemērošana dīzeļdegvielai, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem – 43,3 milj. euro (skat. 16.tabulas 1.2.3.punktu) jeb 69,6% no kopējā aprēķinātā AN atvieglojumu apmēra par samazinātajām AN likmēm naftas produktiem. 2019.gadā dīzeļdegviela, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem, tika pārdota 114 tūkst. tonnu apmērā, kas ir par 11 tūkst. tonnām vairāk nekā 2018.gadā.

23.att. AN atvieglojumu (samazināto likmju un atbrīvojumu) apmēra procentuālais sadalījums 2019.gadā

Avots: FM aprēķini

Arī attiecībā uz atbrīvojumiem lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra tika piemērots naftas produktiem – 2019.gadā 56,9% no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra (skat. 23.att.). Tie ir naftas produkti, kas atbrīvoti no AN saskaņā ar likuma “Par akcīzes nodokli” 18., 20. un 21.pantu (deklarācijas 13. un 30.rinda). Likuma 18.pants nosaka atbrīvojumus gan naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto kuģiem un gaisakuģiem, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei, gan naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto elektroenerģijas ražošanai vai kombinētās iekārtās, kas ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju, gan arī naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto ķīmiskās apstrādes procesā, pievienojot koksam, kā arī citus atbrīvojumus.

Savukārt likuma 20.pants nosaka atbrīvojumus akcīzes precēm, kas tiek piegādātas starptautiskajām organizācijām vai to pārstāvniecībām, kā arī to darbiniekiem, ES institūcijām, valsts bruņotajiem spēkiem, un līdzīgus atbrīvojumus, bet likuma 21.pants atbrīvojumus akcīzes precēm, kas zudušas nepārvaramas varas dēļ, ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas, pārvietošanas vai naftas produktu sajaukšanas laikā, kā arī, kas zudušas citās dalībvalstīs un tamlīdzīgi atbrīvojumi. Šeit ietilpst arī atbrīvojums naftas produktiem, kurus licencēta kapitālsabiedrība, zonas kapitālsabiedrība, zonas pārvalde vai brīvostas pārvalde izmanto kuģos un citos peldlīdzekļos, kuri netiek izmantoti atpūtas un izklaides vajadzībām (likuma “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” 3.panta astotā daļa).

Saskaņā ar VID sniegto informāciju lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra – 54,7 milj. euro tika piemērots naftas produktiem, kas paredzēti izmantošanai gaisakuģos, kurus izmanto nevis privātai atpūtai un izklaidei, bet komerciāliem nolūkiem vai citiem mērķiem (piemēram, starptautiskiem pasažieru vai preču pārvadājumiem, glābšanas dienestu darbībai u.c.) (skat. 16.tabulas 2.3.2.punktu).

Otrs lielākais atbrīvojumu apmērs bija par alkoholiskajiem dzērieniem – 2019.gadā 39,0% no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra (skat. 23.att.). Lielāko daļu no kopējā

2019.gadā aprēķinātā AN atbrīvojuma apjoma alkoholiskajiem dzērieniem veido atbrīvojums denaturētam spirtam, kas saražots akcīzes preču noliktavās un, kuru Latvijā ievēduši lietotāji, kuri saņēmuši VID atļauju denaturētā spirta izmantošanai (DI) (34,3 milj. *euro*). Šis apjoms pret 2018.gadu ir samazinājies par 31,0%.

AN atbrīvojumu apmērs par tabakas izstrādājumiem, dabasgāzi, bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafiju nav tik būtisks.

4.6.3. Secinājumi

1. Likumā “*Par akcīzes nodokli*” ir paredzētas dažas samazinātās likmes, tai skaitā: alum, kas ražots mazajās alus darītavās, ar 2019.gada 1.martu arī pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, kas saražoti mazajās alkoholisko dzērienu darītavās, iezīmētiem naftas produktiem, kurus izmanto kā kurināmo un lauksaimniecības mērķiem, biodegvielai un svinu nesaturošam benzīnam, ja tas satur 70 līdz 85 tilpumprocentu etilspirta, kā arī dabasgāzei, kuru izmanto kā kurināmo rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu apstrādes procesos. Tāpat ir paredzēti dažādi AN atvieglojumi un atbrīvojumi alkoholiskajiem dzērieniem, tabakas izstrādājumiem, naftas produktiem, dabasgāzei, bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai.
2. Kopējais AN atvieglojumu apmērs 2019.gadā bija **178,8** milj. *euro*, kas ir **0,59%** no IKP un **16,8%** no kopējiem AN ieņēmumiem, tajā skaitā ar AN samazināto likmi apliekamo darījumu apmērs bija 65,3 milj. *euro*, bet AN atbrīvojumu apmērs – 113,5 milj. *euro*.
3. Kopējais AN atvieglojumu (t.sk. AN atbrīvojumu) apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir samazinājies par 4,0%. Lai gan AN atvieglojuma apmērs par samazinātajām likmēm 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir palielinājies par 7,2%, taču par atbrīvojumiem tas ir samazinājies par 9,4%.
4. Attiecībā uz samazinātajām likmēm lielākais apmērs tika piemērots naftas produktiem – 2019.gadā 95,2% no kopējā aprēķinātā apmēra par samazinātajām AN likmēm. Naftas produktu samazināto likmju aprēķinātais lielākais apmērs veidojas no AN samazināto likmju piemērošanas par dīzeļdegvielu, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem, kas ir būtisks atbalsts lauksaimniecības nozarei.
5. Arī attiecībā uz atbrīvojumiem lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra tika piemērots naftas produktiem – 2019.gadā 56,9% no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra. Lielāko atbrīvojuma apmēru naftas produktiem veido atbrīvojums tādiem naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto gaisakuģiem, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei.
6. Otrs lielākais atbrīvojumu apmērs ir par alkoholiskajiem dzērieniem – 2019.gadā 39,0% no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra. No atbrīvojumiem alkoholiskajiem dzērieniem lielāko apmēru veido atbrīvojums par denaturēto spirtu.

4.7. Dabas resursu nodokļa atvieglojumi

4.7.1. Aktuālie dabas resursu nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi

Saskaņā ar *Dabas resursu nodokļa likumu* dabas resursu nodokli (*turpmāk – DRN*) nemaksā par:

- 1) fona piesārņojumu, ja nodokļa maksātājs attiecīgo piesārņojuma līmeni ir pierādījis ar monitoringa datiem, kurš veikts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;
- 2) ūdeņu lietošanu (caurplūdi) zivsaimniecības objektos, zivju audzētavās un dīķsaimniecībās;
- 3) termālo un tehnisko ūdeņu izmantošanu, kas pēc izmantošanas iesūknēti atpakaļ ūdeņu ieguves horizontā, nemainot ūdeņu ķīmisko sastāvu (izņemot atsāļošanu);
- 4) balasta smilšu novietošanu vietējās pašvaldības noteiktajās vietās;
- 5) piesārņojuma ievadīšanu augsnes vai grunts filtrācijas slānī (absorbentā), ja attīrīšanas iekārtas projektā tā paredzēta kā piesārņojuma attīrīšanas metode;
- 6) avārijas noplūdes dēļ nelikumīgi vidē nonākušā tā piesārņojuma apjomu, kuru atbildīgā persona savākusi vai neitralizējusi saskaņā ar Valsts vides dienesta noteiktajiem termiņiem un prasībām;
- 7) gruntsūdeņu līmeņa pazemināšanas procesā atsūkņētajiem ūdeņiem, ja to atsūkņēšana saistīta ar derīgo izrakteņu ieguvu;
- 8) ražošanas vajadzībām izlietotajiem ūdeņiem, ja tie pēc attīrīšanas izmantoti atkārtoti;
- 9) radioaktīvo vielu izmantošanu, kuras izmanto:
 - valsts iestādes, kuras atbilstoši savām funkcijām nodrošina:
 - radiācijas drošības un kodoldrošības uzraudzību un kontroli;
 - metroloģiju;
 - gatavību radiācijas avārijām;
 - radiometrisko kontroli uz valsts robežas;
 - kriminālprocesuālo darbību veikšanu;
 - ārstniecības iestādes, kurām šīs vielas nepieciešamas onkoloģisko, kardioloģisko un kardiokirurģisko slimību ārstēšanā un diagnostikā, mātes un bērna veselības aprūpes nodrošināšanā, nieru transplantācijā un ar HIV inficēto pacientu aprūpes nodrošināšanā atbilstoši valsts programmām, kā arī citu slimību ārstēšanā un diagnostikā;
 - radioaktīvo atkritumu apglabāšanas un pārvaldības komercsabiedrības;
 - persona, kura izmanto radioaktīvās vielas, ja pirkuma līgumā ir ietvertas garantijas izlietoto jonizējošā starojuma avotu nosūtīšanai atpakaļ ražotājvalstij;
 - persona, kura izmanto radioaktīvās vielas, ja šīs radioaktīvās vielas izmanto demonstrēšanai izstādēs, gadatirgos vai līdzīgos pasākumos un tās ievestas Latvijā uz laikposmu, kas nepārsniedz 30 dienas.
- 10) oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām no stacionārajām tehnoloģiskajām iekārtām un gaisa kuģiem, kuru operatori ir iekļauti Eiropas Savienības emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā un par oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju, kas rodas, izmantojot atjaunojamās energoresursus un kūdras;
- 11) ozona slāni noārdošas vielu izmantošanu, ja komersants atbilstoši vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktajām tehnoloģiskajām un vides aizsardzības prasībām ozona slāni noārdošas vielu izmanto citu ķīmisku vielu

ražošanai, un ķīmiskajā pārveides procesā ozona slāni noārdoša viela pilnībā maina savu ķīmisko sastāvu.

Savukārt nodokļa atbrīvojumi tiek piemēroti šādiem nodokļa objektiem:

- 1) par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR;
- 2) par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem;

Nodokļa maksātājs DRN par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem (papīra, kartona, metāla folijas, koksnes vai no citām dabiskām šķiedrām) nemaksā, ja tas nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu reģenerācijas normu izpildi, kā arī izpilda vienu no šādiem nosacījumiem:

- ir izveidojis un piemēro izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmu, iesniedzis VARAM padotībā esošai iestādei finanšu nodrošinājumu un noslēdzis ar šo iestādi līgumu par izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu;
- ir noslēdzis ar iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekotāju līgumu par piedalīšanos izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmā.

Iepakojums un vienreiz lietojamie galda trauki un piederumi kā DRN objekts Latvijā ir noteikts ar mērķi motivēt komersantus nodrošināt ražotāju atbildības principa īstenošanu. Iepakotāji, kas nodrošina izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas īstenošanu, vienojoties ar iepakojuma apsaimniekotājiem, vai paši noslēdzot līgumus ar Valsts vides dienestu par šādu sistēmu īstenošanu, var saņemt atbrīvojumu no DRN samaksas par iepakojumu. Vienlaikus iepakotāji sedz izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku un galda piederumu dalītās vākšanas, šķirošanas, pārstrādes vai reģenerācijas izmaksas, kā arī komunikācijas pasākumu izmaksas.

Lai nodrošinātu materiālu plūsmu efektīvu kontroli, iepakojuma apsaimniekotājiem ir jāiesniedz atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai auditēts pārskats par iepriekšējā kalendārā gadā izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanu un aprēķināto nodokli. Iepakojuma apsaimniekotāji 2019.gadā apsaimniekoja aptuveni 90% no radītā iepakojuma.

Jāatzīmē, ka **no 2018.gada 1.jūlija** paaugstināta DRN likme iepakojumam no oksonoārdāmas plastmasas izejmateriāla no 0,70 *euro* līdz 1,22 *euro* par kg.

Savukārt **no 2019.gada 1.jūlija** vairs nepiemēro DRN atbrīvojumu vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no plastmasas (polimēriem) un to kompozītmateriāliem (laminātiem). Jauns normatīvais regulējums ir attiecināms uz LR teritorijā mazumtirdzniecībā realizējamiem un sabiedriskajā ēdināšanā izmantojamiem vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem (tai skaitā šķīvji, bļodas, krūzes, tasītes, glāzes, kokteiļu salmiņi, naži, dakšiņas, karotes, spraudīņi).

- 3) par videi kaitīgām precēm;

DRN par videi kaitīgām precēm nodokļa maksātājs līdzīgi kā iepakojuma gadījumā nemaksā, ja tas nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos

noteikto videi kaitīgu preču atkritumu reģenerācijas normu izpildi, kā arī izpilda vienu no šādiem nosacījumiem:

- ir izveidojis un piemēro videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, iesniedzis VARAM padotībā esošai iestādei finanšu nodrošinājumu un noslēdzis ar šo iestādi līgumu par videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu;
- ir noslēdzis ar videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekotāju līgumu par piedalīšanos videi kaitīgu preču apsaimniekošanas sistēmā.

Līdzīgi kā iepakojuma gadījumā, arī videi kaitīgas preces kā DRN objekts ir noteiktas ar mērķi motivēt komersantus nodrošināt ražotāju atbildības principa īstenošanu. DRN maksātajiem par videi kaitīgām precēm, kas nodrošina videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanas sistēmas īstenošanu, vienojoties ar videi kaitīgo preču atkritumu apsaimniekotājiem vai pašiem slēdzot līgumus ar Valsts vides dienestu par šādu sistēmu īstenošanu, ir iespēja piemērot atbrīvojumu no DRN samaksas par videi kaitīgām precēm. Šie komersanti sedz videi kaitīgu preču atkritumu dalītās vākšanas, šķirošanas, pārstrādes vai reģenerācijas izmaksas, kā arī komunikācijas pasākumu izmaksas.

Lai efektīvizētu nodokļa atbrīvojumu administrēšanu, no 2017.gada 1.janvāra Latvijas vides aizsardzības fonda administrācijas funkcijas attiecībā uz nodokļa atbrīvojumu piemērošanu tika nodotas Valsts vides dienestam.

4.7.2. Dabas resursu nodokļa atvieglojumu apmērs

DRN atbrīvojumu apmērs **2019.gadā** bija **241,5** milj. *euro*, kas ir **0,79%** no IKP un gandrīz par **8 reizēm** lielāks nekā kopējie DRN ieņēmumi.

17.tabula

DRN atbrīvojumu apmērs 2017. – 2019.gadā¹

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. <i>euro</i>	% no IKP	% pret DRN ieņēm.	% pret iep. gadu	Milj. <i>euro</i>	
KOPĀ, no tā:	241,5	0,79	793,2	14,3	211,2	203,5
1. Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi registrē LR	1,0	0,00	3,1	9,4	0,9	0,8
2. Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, t.sk.:	132,8	0,44	436,1	-0,7	133,7	132,7
2.1. No stikla izejmateriāliem	28,9	0,09	94,8	4,5	27,6	26,6
2.2. No plastmasas izejmateriāliem, t.sk., oksisadalāmās plastmasas	46,7	0,15	153,3	-1,0	47,2	45,6
2.3. No metāla izejmateriāliem	12,9	0,04	42,2	-4,7	13,5	13,6
2.4. No koksnes, papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem	33,8	0,11	111,0	2,8	32,9	32,4
2.5. Plastmasas maisiņi	8,3	0,03	27,2	-17,2	10,0	12,1
2.6. No polistirola izejmateriāliem	2,3	0,01	7,6	-9,0	2,5	2,4

17.tab. turpinājums

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% no IKP	% pret DRN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
3. Par videi kaitīgām precēm, t.sk.:	107,8	0,35	354,0	40,6	76,6	70,0
3.1. Smēreļļas un eļļas filtri	3,1	0,01	10,2	5,7	2,9	2,8
3.2. Svinu saturoši elektriskie akumulatori	3,3	0,01	10,8	-8,0	3,6	3,4
3.3. Galvaniskie elementi un galvaniskās baterijas	4,4	0,01	14,5	19,8	3,7	3,7
3.4. Elektriskie akumulatori (Ni-Cd, Fe-Ni) un citi elektriskie akumulatori	3,2	0,01	10,7	1,6	3,2	2,4
3.5. Visu veidu riepas	10,2	0,03	33,4	-5,9	10,8	7,8
3.6. Elektriskās un elektroniskās iekārtas, t.s.k.:	83,6	0,27	274,5	59,3	52,5	49,7
3.6.1. Liela izmēra dzesēšanas iekārtas, saldētavas un ledusskapji	Elektriskajām un elektroniskajām iekārtām nodokļa likmes un to klasifikācija mainījās no 2018.gada 1.jūlija, sagrupējot iekārtas sešās kategorijās. Šajās kategorijās iekļautas no 3.6.1. – 3.6.11.apakšp. minētās elektriskās un elektroniskās iekārtas, kurām arī pirms tam tika piemērots nodokļa atbrīvojums (sk. nākamajā tabulā detalizētu atbrīvojuma apmēru pa kategorijām).				10,7	9,4
3.6.2. Monitori					0,9	0,9
3.6.3. Televizori					4,9	3,2
3.6.4. Gāzizlādes spuldzes					1,1	1,0
3.6.5. Liela izmēra mājsaimniecības iekārtas					12,8	12,5
3.6.6. Maza izmēra mājsaimniecības iekārtas					5,1	5,4
3.6.7. Elektriskie un elektroniskie instrumenti					6,0	5,8
3.6.8. Apgaismes ķermeņi					3,3	3,1
3.6.9. Rotaļlietas, sporta un atpūtas piederumi					0,9	0,8
3.6.10. Informācijas tehnoloģijas un elektronisko sakaru iekārtas					4,3	4,7
3.6.11. Pārējās videi kaitīgās preces ²					2,5	3,0

¹ DRN atbrīvojuma piemērošanas apmērs aprēķināts atbilstoši Dabas resursu nodokļa likuma 7., 8. un 9.panta nosacījumiem, t.i., par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā, par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem un videi kaitīgām precēm. Savukārt netiek rēķināts atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par Dabas resursu nodokļa likuma 5., 6., 10. un 11.panta pozīcijām, kas ietver – dabas resursu lietošanu un radioaktīvo vielu un ozona slāni noārdošas vielas izmantošanu, un oglekļa dioksīda emisijas, jo tām netiek piemērots atbrīvojums no DRN samaksas, bet gan norādīts, kādos gadījumos DRN nav piemērojams.

² Mobilie tālruņi, plašam patēriņam paredzētās iekārtas, monitoringa un kontroles instrumenti, medicīniskās ierīces un tirdzniecības automāti

Avots: VARAM dati

18.tabula

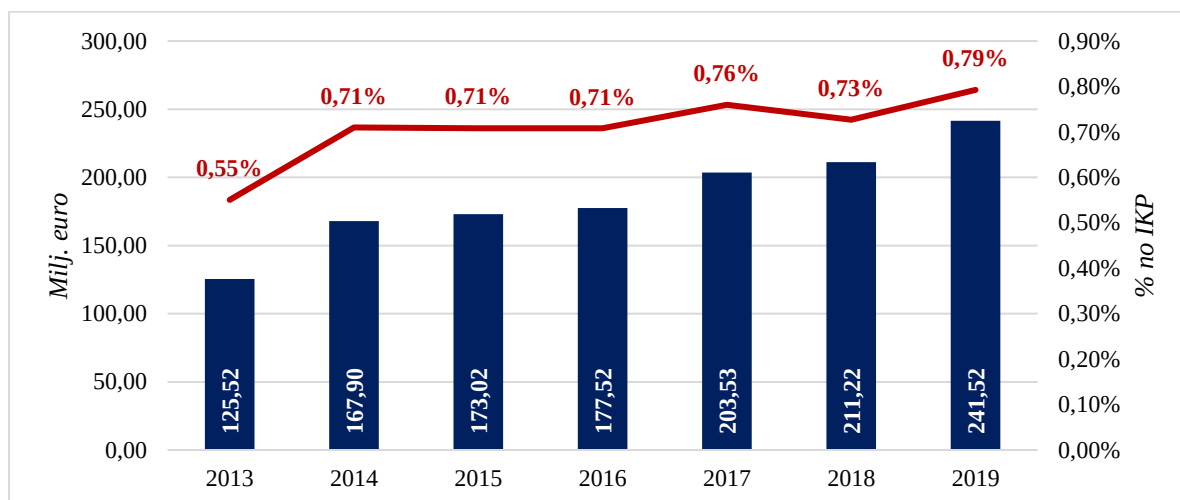
DRN atbrīvojumu apmērs par elektriskām un elektroniskām iekārtām 2019.gadā¹

Atvieglojuma kategorija un veids		Milj. euro	% no IKP	% pret DRN ieņēmumiem
KOPĀ, no tā:		83,6	0,27	274,47
1. kategorija.	Temperatūras maiņas iekārtas	12,6	0,04	41,31
2. kategorija	Ekrāni, monitori un iekārtas ar ekrānu, kura virsmas laukums ir lielāks par 100 cm ²	10,3	0,03	33,89
3. kategorija	Spuldzes	2,7	0,01	8,80
4. kategorija	Liela izmēra iekārtas (vismaz viens ārējais izmērs pārsniedz 50 cm), tai skaitā mājāsaimniecības preces, IT un telesakaru iekārtas, patērētāju iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums, medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, tirdzniecības automāti, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot šā pielikuma 1., 2. un 3.kategorijā ietilpstošās iekārtas)	38,9	0,13	127,91
5. kategorija	Maza izmēra iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm), tai skaitā mājāsaimniecības preces, plaša patēriņa audiovizuālas iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums, medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, automātiskie sadalītāji, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot šā pielikuma 1., 2., 3. un 6.kategorijā ietilpstošās iekārtas)	15,8	0,05	51,88
6. kategorija	Mazas informācijas tehnoloģiju un telekomunikāciju iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm)	3,3	0,01	10,68

¹ Nodokļa likmes par elektriskām un elektroniskām iekārtām un to klasifikācija mainījās no 2018.gada 1.jūlija, taču atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 03.novembra noteikumu Nr. 1294 "Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm" 45. punktā noteiktajam, nodokļa uzskaitē 2018.gadā tika veikta atbilstoši Dabas resursu nodokļa likuma 6. pielikuma 2. punktā norādītajam iedalījumam, bet sākot ar 2019.gadu – atbilstoši 3. punktā norādītajam iedalījumam, t.i., pēc preču kategorijām.

Avots: VARAM dati

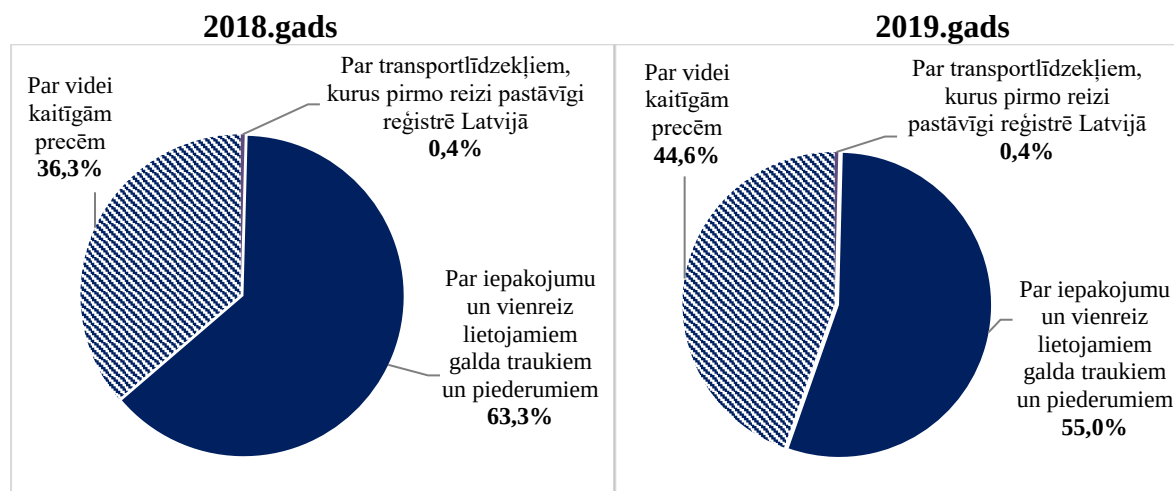
Salīdzinājumā ar 2018.gadu piemērotais atbrīvojuma apmērs ir palielinājies par 30,3 milj. euro jeb 14,3%. Arī attiecībā pret IKP nodokļu atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir palielinājies (skat. 24.att.).

24.att. DRN atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

2019.gadā lielākais DRN atbrīvojumu apjoms tika piemērots par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem – **55,0%**, kā arī par videi kaitīgām precēm – **44,6%**.

25.att. DRN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2018. un 2019.gadā
Avots: FM aprēķini

Atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas *par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem* 2019.gadā bija **132,8 milj. euro**. 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, atbrīvojuma apmērs no DRN samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem ir samazinājies par 0,7% jeb 0,9 milj. euro.

Atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas *par videi kaitīgām precēm* 2019.gadā bija **107,8 milj. euro**. 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, DRN atbrīvojuma apmērs par videi kaitīgām precēm ir **būtiski palielinājies** – par **40,6%** jeb 31,1 milj. euro, kas saistīts ar elektrisko un elektronisko iekārtu daudzuma pieaugumu, kā arī to klasifikāciju un nodokļa likmju paaugstināšanu no 2018.gada 1.jūlija.

Šeit jāatzīmē, ka *DRN atbrīvojumu sistēma ir veidota ar konkrētu mērķi* – nodrošināt Latvijas saistības attiecībā uz ES direktīvu prasību izpildi atkritumu, tajā skaitā specifisku atkritumu, apsaimniekošanas jomā un īstenot paplašinātās ražotāju atbildības principa īstenošanu. Valsts ir noteikusi no ES Direktīvām izrietošas prasības atkritumu apsaimniekošanas jomā, kuru izpildei tiek piesaistīti atbilstošo preču ražotāju un tirgotāju līdzekļi, nodrošinot principa “piesārņotājs maksā” īstenošanu. *Tādejādi, ja komersants nodrošina šo prasību īstenošanu un sedz ar to saistītos izdevumus, viņš nodokli nemaksā. Nodoklis ir jāmaksā tajā gadījumā, ja netiek īstenotas atbilstošās atkritumu pārstrādes un reģenerācijas prasības.* Jāatzīmē, ka ES Direktīvas atkritumu sektorā paredz ekonomisko instrumentu izmantošanu, jo tiem ir pozitīvs efekts izvirzīto mērķu sasniegšanā.

Jāņem vērā, ka nodokļa likmju apmērs veidots 2-3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, lai panāktu ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu atbilstošos apmēros, īstenojot ražotāju atbildības principu, kas izriet arī no ES prasībām.

4.7.3. Secinājumi

1. DRN atbrīvojumi tiek piemēroti transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR, iepakojumam, vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem un videi kaitīgām precēm.
2. DRN atbrīvojumu kopējais apmērs 2019.gadā bija **241,5** milj. *euro*, kas ir **0,79%** no IKP un par gandrīz **8 reizēm** lielāks nekā kopējie DRN ieņēmumi.
3. Salīdzinājumā ar 2018.gadu piemērotais atbrīvojuma apmērs ir palielinājies par 30,3 milj. *euro* jeb 14,3%. Arī attiecībā pret IKP nodokļu atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir palielinājies.
4. Tomēr nevar runāt par šādu summu kā potenciālo ieņēmumu daļu, jo nodokļa likmju apmērs, kas ir 2-3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, noteikts ar mērķi motivēt īstenot ražotāju atbildības principu un panākot ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu.

4.8. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi

4.8.1. *Aktuālie transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi*

Saskaņā ar *Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumu* Latvijā noteikti šādi transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa (*turpmāk – TEN*) atvieglojumi :

- 1) **50%** apmērā Iekšlietu ministrijas padotībā esošu iestāžu transportlīdzekļiem;
- 2) **50%** apmērā Aizsardzības ministrijas padotībā esošu institūciju vai Nacionālo bruņoto spēku transportlīdzekļiem;
- 3) **50%** apmērā pašvaldības policijas iestāžu transportlīdzekļiem;
- 4) **75%** apmērā (*TEN maksā 25% apmērā*) lauksaimniecības produktu ražotāji, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrības un atzītas akvakultūru (dīķsaimniecības tipa) saimniecības, ievērojot specifiskus nosacījumus par kravas automobiļiem;
- 5) **75%** apmērā (*TEN maksā 25% apmērā*) transportlīdzekļiem, ar kuriem fiziskā vai juridiskā persona, kas iekļauta Lauku atbalsta dienesta maksājumu saņēmēju datubāzē, veic kravas pašpārvadājumus, ievērojot specifiskus nosacījumus;
- 6) **50%** apmērā daudzbērnu ģimenei par vienu no tās locekļa īpašumā, turējumā vai valdījumā reģistrētu transportlīdzekli, ievērojot transportlīdzekļa veida nosacījumus.

TEN nemaksā par (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*):

- 1) vienu personas ar invaliditāti īpašumā, turējumā vai valdījumā esošu vieglo automobili, motociklu, triciklu vai kvadriciklu;
- 2) diplomātiskās, konsulārās vai starptautiskās organizācijas pārstāvniecības vai tādas personas, kurai ir diplomātiskās vai konsulārās privilēģijas un imunitātes, īpašumā, turējumā vai valdījumā esošu transportlīdzekli;
- 3) transportlīdzekli, kuru noraksta vai arī noraksta vienlaikus ar citu reģistrācijas darbību;
- 4) operatīviem transportlīdzekļiem;
- 5) laiku, kad transportlīdzeklis normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos bijis apkārtlāts un tā izmantošana ceļu satiksmē bijusi liegta;
- 6) iepriekšējo periodu, ja transportlīdzeklis normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā bijis atzīts par bezīpašnieka mantu;
- 7) laiku, kad transportlīdzeklis noziedzīga nodarījuma rezultātā, ko apliecina procesa virzītāja vai ārvalsts kompetentās iestādes izsniegti dokumenti vai informācija reģistrā par transportlīdzekli, nav bijis nodokļa maksātāja rīcībā;
- 8) laiku, kad Latvijā reģistrēts transportlīdzeklis bijis izvests no Latvijas un bijis reģistrēts ārzemēs;
- 9) transportlīdzekli, kas reģistrēts fiziskajai personai īpašumā, par laiku no šīs fiziskās personas nāves brīža līdz īpašnieka maiņas vai valdītāja reģistrācijas brīdim;
- 10) vēsturiskā spēkrata statusa transportlīdzekļiem;
- 11) sporta transportlīdzekļiem;
- 12) laiku, kad transportlīdzeklis noņemts no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas vai transportlīdzekļa reģistrācija pārtraukta uz laiku, nododot numura zīmes, vai arī transportlīdzeklis izslēgts no reģistra;

- 13) tādu transportlīdzekli, kas pēc savas konstrukcijas kā vienīgo mehānisko dzinējspēku izmanto enerģiju no transportlīdzeklī glabātās elektroenerģijas vai dzinējspēka glabāšanas iekārtas (piemēram, akumulators, kondensators, spararats vai ģenerators);
- 14) vieglo transportlīdzekli, kura īpašniekam, turētājam vai valdītājam vai šādas personas laulātajam apgādībā ir bērns ar invaliditāti;
- 15) transportlīdzekli, kuru transportlīdzekļa īpašnieka maksātnespējas administrators noņem no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas, vai transportlīdzekli, kura reģistrāciju pārtrauc uz laiku, nododot numura zīmes;
- 16) vienu transportlīdzekli, kurš ir vai tiek reģistrēts īpašumā, turējumā vai valdījumā Sabiedroto spēku štāba loceklim vai viņa apgādājamam, ja šī persona nav Latvijas pilsonis vai pastāvīgais iedzīvotājs.

Savukārt saskaņā ar likumu uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli (*turpmāk tekstā – UVTN*) nemaksā par (*detalizētāk skatīt pielikumu Nr.1*):

- 1) operatīviem transportlīdzekļiem;
- 2) demonstrācijas transportlīdzekļiem;
- 3) iznomāšanai paredzētiem transportlīdzekļiem, ja transportlīdzekļu iznomāšanas pakalpojumi kopā ar transportlīdzekļu tirdzniecību veido ne mazāk kā 90% no kopējā apgrozījuma;
- 4) transportlīdzekļiem, kuri tiek izmantoti tikai saimnieciskās darbības vajadzībām;
- 5) lauksaimniecības zemes apstrādātāju transportlīdzekļiem, ievērojot likumā paredzētos noteikumus;
- 6) laiku, kad transportlīdzeklis noziedzīga nodarījuma rezultātā, ko apliecina procesa virzītāja vai ārvalsts kompetentās iestādes izsniegti dokumenti vai informācija reģistrā par transportlīdzekli, nav bijis nodokļa maksātāja rīcībā;
- 7) laiku, kad transportlīdzeklis normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos bijis apķīlāts un tā izmantošana ceļu satiksmē bijusi liegta;
- 8) laiku, kad transportlīdzeklis noņemts no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas vai transportlīdzekļa reģistrācija pārtraukta uz laiku, nododot numura zīmes;
- 9) vēsturiskā spēkrata statusa transportlīdzekli;
- 10) sporta transportlīdzekli;
- 11) laiku, kad Latvijā reģistrēts transportlīdzeklis bijis izvests no Latvijas un bijis reģistrēts ārzemēs;
- 12) transportlīdzekli, kuru transportlīdzekļa īpašnieka maksātnespējas administrators noņem no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas, vai transportlīdzekli, kura reģistrāciju pārtrauc uz laiku, nododot numura zīmes;
- 13) fiziskās personas transportlīdzekli, kuru nodokļa maksātājs lieto uz nomas līguma pamata un par kuru šai personai, izmaksājot nomas maksu par transportlīdzekli, ietur IIN;
- 14) tādu transportlīdzekli, ko nodokļa maksātājs lieto, pamatojoties uz nomas līgumu, kurš noslēgts ar fizisko personu, kas reģistrēta VID kā saimnieciskās darbības veicēja, kas patstāvīgi rezumējošā kārtībā aprēķina un iemaksā IIN no nomas maksas par transportlīdzekli.

4.8.2. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopā TEN un UVTN atvieglojumu apmērs, par kuriem ir pieejama informācija, **2019.gadā** bija **18,3** milj. *euro*, kas ir **0,06%** no IKP un **15,8%** no kopējiem TEN un UVTN ieņēmumiem.

19.tabula

TEN un UVTN atvieglojumu apmērs 2017. – 2019.gadā¹

Nodokļa atbrīvojumi un atvieglojumi	2019				2018	2017
	Milj. <i>euro</i>	% pret IKP	% pret nodokļa ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. <i>euro</i>	
KOPĀ, no tā:	18,3	0,06	15,8	10,0	16,7	14,8
1. Transportlīdzekļi, kas atbrīvoti no TEN²:	9,6	0,03	10,1	10,4	8,7	7,8
1.1. Motocikli, kvadricikli, tricikli	0,03	0,00	0,0	14,2	0,02	0,03
1.2. Viegļie automobiļi (reģ. pirms 2005.gada)	5,5	0,02	5,8	12,2	4,9	5,0
1.3. Viegļie automobiļi (reģ. pēc 2005.gada)	2,7	0,01	2,8	-4,5	2,8	2,1
1.4. Viegļie automobiļi (reģ. pēc 31.12.2008.)	1,3	0,00	1,3	50,0	0,8	0,6
1.5. Autobusi un kravas automobiļi	0,1	0,00	0,1	0,5	0,1	0,1
2. Piemērotie TEN atvieglojumi:	3,6	0,01	3,7	13,7	3,1	2,7
1.1. 50% apmērā IeM padotības iestāžu, AM padotības iestāžu, NBS, pašvaldības policijas iestāžu transportlīdzekļiem	0,2	0,00	0,2	2,3	0,2	0,2
1.2. 75% apmērā (50% pirms 2017.gada) lauksaimniecības produktu ražotāju, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atzītu akvakultūras saimniecību transportlīdzekļiem	1,6	0,01	1,7	13,1	1,4	1,3
1.3. 50% apmērā personu, kuru apgādībā ir trīs vai vairāk nepilngadīgi bērni, transportlīdzekļiem	1,7	0,01	1,8	15,9	1,5	1,3
3. Transportlīdzekļi, kas atbrīvoti no UVTN³	5,2	0,02	24,5	7,1	4,8	4,3

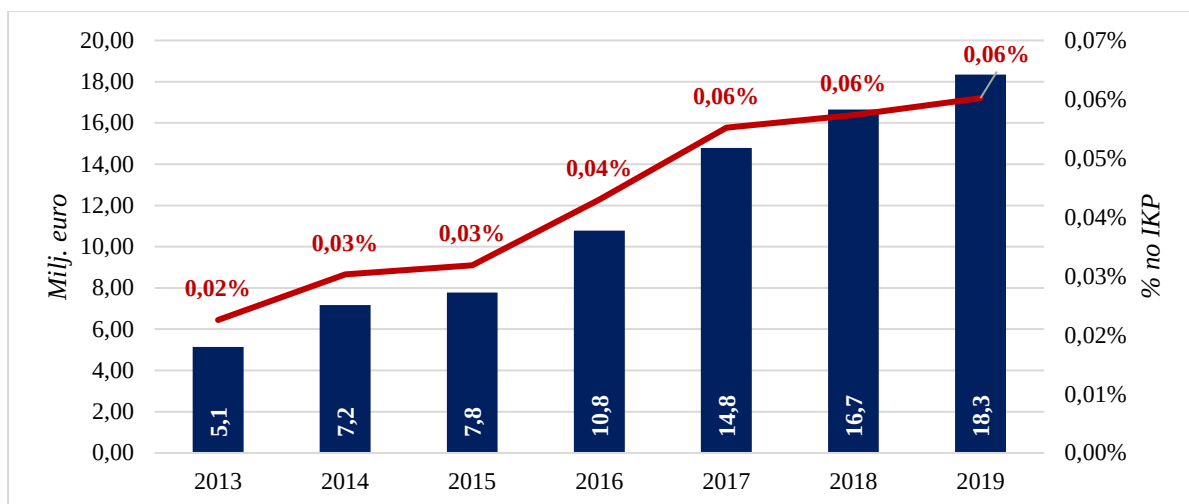
¹ Galvenie atbrīvojumi un atvieglojumi, par kuriem pieejama informācija

² Atbrīvojumi par invalīdu, diplomātisko, konsulāro vai starptautisko organizāciju pārstāvniecību transportlīdzekļiem, operatīvajiem transportlīdzekļiem, transportlīdzekļiem ar vēsturiskā spēkrata statusu, sporta transportlīdzekļiem, bērnu-invalīdu apgādnieku transportlīdzekļiem un transportlīdzekļiem ar elektromotoru, saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 6.pantu

³ Atbrīvojumi operatīvajiem transportlīdzekļiem, ražotāju demonstrācijas transportlīdzekļiem, nomas transportlīdzekļiem ar specifiskiem nosacījumiem, transportlīdzekļiem, kuri tiek izmantoti tikai saimnieciskās darbības vajadzībām, transportlīdzekļiem ar vēsturiskā spēkrata statusu, sporta transportlīdzekļiem, saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 14.pantu

Avots: CSDD dati uz 2020.gada septembri un FM aprēķini

2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, TEN un UVTN atvieglojumu apmērs pieaudzis par 1,7 milj. *euro* jeb par 10,0%. Tomēr attiecībā pret IKP un kopējiem TEN un UVTN ieņēmumiem atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, gandrīz nav mainījies (skat. 26. att.).

26.att. TEN un UVTN atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Būtiskāko atvieglojuma apmēru no kopējā transportlīdzekļu nodokļu atvieglojuma apmēra veido UVTN atbrīvojumi, kas 2019.gadā veidoja 24,5% no kopējiem UVTN ieņēmumiem. Šī atvieglojuma pozīcija ietver visus likumā noteiktos UVTN atbrīvojuma veidus, izņemot tos, kuri piemērojami par konkrētu laika periodu vai nomas līgumu. 2019.gadā no UVTN maksāšanas tika atbrīvoti 12 656 transportlīdzekļi.

Savukārt katru gadu apmēram trešdaļu no kopējā transportlīdzekļu nodokļu atvieglojuma apmēra veido TEN atbrīvojums vieglajiem automobiļiem, kas reģistrēti pirms 2005.gada. 2019.gadā šis atbrīvojums veidoja 5,8% no kopējiem TEN ieņēmumiem. Kopumā no TEN maksāšanas 2019.gadā atbrīvoti 73 037 transportlīdzekļi.

19.tabulā minētie atvieglojumi un atbrīvojumi 2019.gadā veidoja tikai 0,06% no IKP, līdz ar to salīdzinājumā ar citu nodokļu atvieglojumiem, transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumu ietekme vērtējama kā nebūtiska.

4.8.3. Secinājumi

1. *Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums* paredz gan TEN atvieglojumus, samazinot nodokļa apmēru par konkrētiem procentiem, gan TEN un UVTN atbrīvojumus.
2. Kopā TEN un UVTN atvieglojumu apmērs, par kuriem ir pieejama informācija, 2019.gadā bija **18,3** milj. euro, kas ir **15,8%** no kopējiem TEN un UVTN ieņēmumiem un **0,06%** no IKP.
3. Tā kā transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumi 2019.gadā veidoja tikai **0,06%** no IKP, to ietekme vērtējama kā nebūtiska.

4.9. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi

4.9.1. Aktuālie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi

Saskaņā ar *Elektroenerģijas nodokļa likumu (turpmāk – likums)* no elektroenerģijas nodokļa (*turpmāk – EN*) tiek atbrīvota elektroenerģija, ko izmanto:

- 1) preču pārvadājumiem un sabiedriskajiem pasažieru pārvadājumiem, tajā skaitā dzelzceļa transportā un pilsētu sabiedriskajos pasažieru pārvadājumos;
- 2) mājsaimniecību lietotāji.

No nodokļa tiek atbrīvota arī elektroenerģija, kas piegādāta citu ES vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām (*detalizētāk skatīt pielikumu Nr. 1*):

- 1) saistībā ar diplomātiskajām vai konsulārajām attiecībām;
- 2) starptautiskajām organizācijām, kas par tādām atzītas to valstu iestādēs, kurās šīs organizācijas atrodas, kā arī šo organizāciju biedriem saskaņā ar starptautiskajām šo organizāciju dibināšanas konvencijām vai to mītnes zemes nolīgumiem;
- 3) jebkuras Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts bruņotajiem spēkiem, izņemot dalībvalsti, kurā iekasē elektroenerģijas nodokli, kā arī bruņotajiem spēkiem, kas minēti Eiropas Padomes 1990.gada 3.decembra lēmuma 90/640/EEK 1.pantā, šo bruņoto spēku patēriņam un civilpersonālam, kas tos pavada, vai šo bruņoto spēku virtuves vai ēdnīcu vajadzībām;
- 4) patēriņam saskaņā ar līgumiem, kas noslēgti ar ārvalstīm, kuras nav ES dalībvalstis, vai starptautiskajām organizācijām, ja vien attiecībā uz atbrīvojumu no pievienotās vērtības nodokļa šāds līgums ir atļauts vai apstiprināts.

Elektroenerģijai, ko piegādā personām ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai, nodokli aprēķina pēc likmes 0 euro par megavatstundu.

4.9.2. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu apmērs

Elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu kopējais apmērs **2019.gadā** bija **2,3 milj. euro**, kas ir **0,01%** no IKP. 2019.gadā elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu apmērs bija **45,0%** no faktiskajiem elektroenerģijas nodokļa ieņēmumiem (5,0 milj. euro).

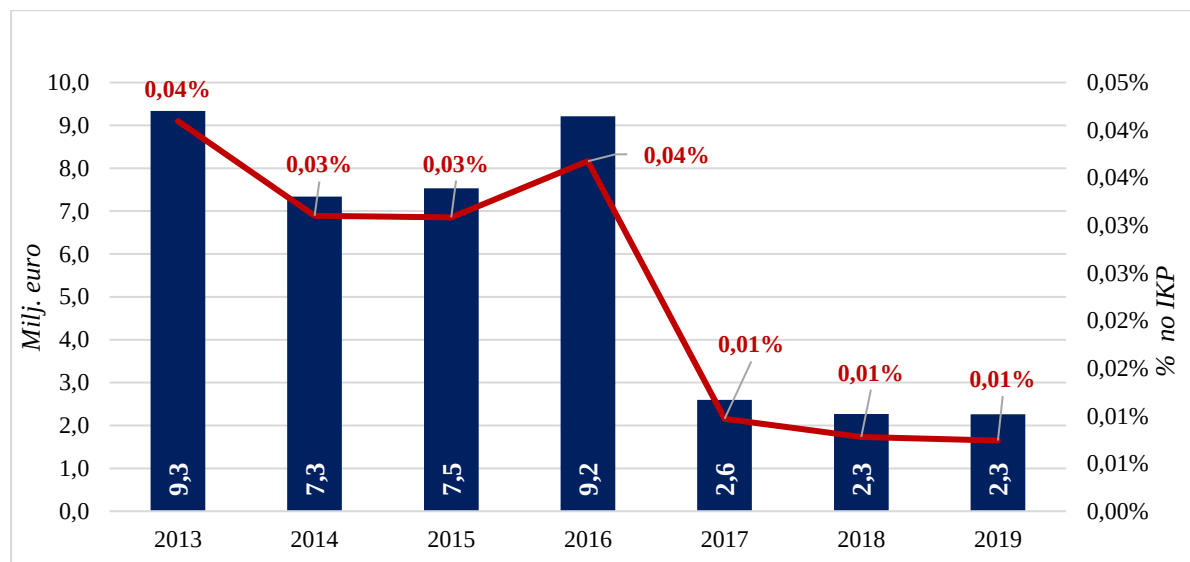
Elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu apmērs 2017. – 2019.gadā

Nodokļa atvieglojums	2019				2018	2017
	Milj. euro	% no IKP	% pret nodokļa ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	2,3	0,01	45,0	-0,3	2,3	2,6
1. Elektroenerģija, kas atbrīvota no nodokļa saskaņā ar likuma 6.panta otro un trešo daļu, t.sk.:	2,2	0,01	43,3	-0,3	2,2	2,5
1.1. Elektroenerģija, kas izmantota preču pārvadājumiem un sabiedriskajiem pasažieru pārvadājumiem	0,1	0,00	2,5	3,8	0,1	0,1
1.2. Elektroenerģija, kas piegādāta mājāsaimniecībām	1,6	0,01	32,7	-0,6	1,7	1,6
1.3. Elektroenerģija, kas izmantota citu Eiropas Savienības dalībvalstu vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām	0,003	0,00	0,1	3,1	0,003	0,004
1.4. Elektroenerģija, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei ¹	0,4	0,00	7,9	-0,3	0,4	0,8
2. Apmērojamais elektroenerģijas daudzums, kas piegādāts personām ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai, un kas atbrīvots no nodokļa saskaņā ar likuma 6.panta piekto daļu	0,1	0,00	1,8	-0,1	0,1	0,1

¹ Atbrīvojums nav detalizētāk atšifrējams. Tas ietvert elektroenerģiju, kas izmantota pārvadājumiem, ES dalībvalstu vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām vai piegādāta mājāsaimniecībām

Avots: FM aprēķini un dati no elektroenerģijas nodokļa deklarācijām uz 02.10.2020.

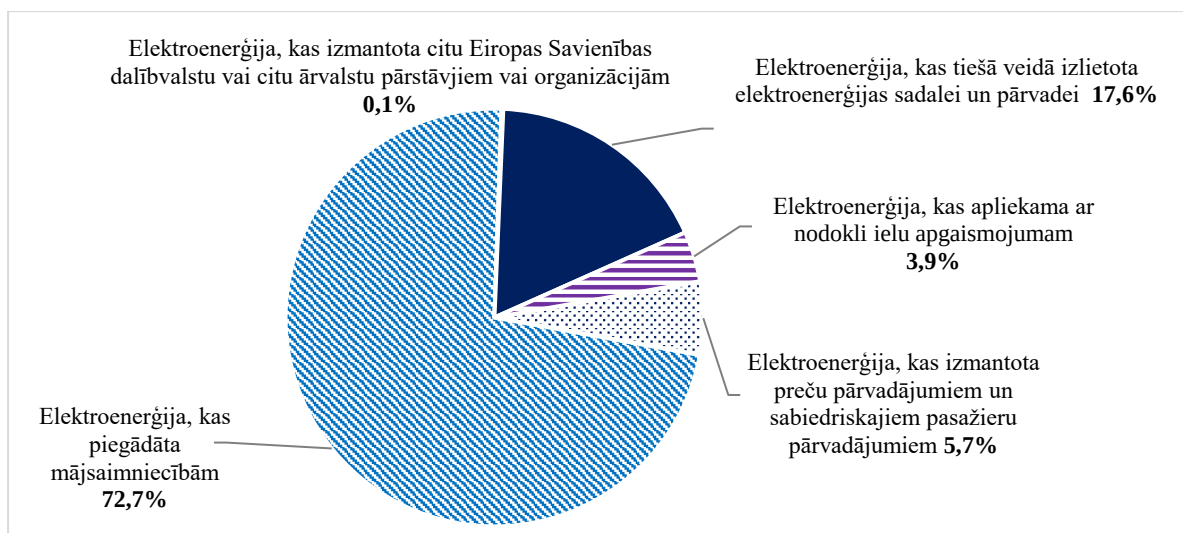
Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2019.gadā kopējais atbrīvojumu apmērs gandrīz nav mainījies.

27.att. EN atvieglojumu apmērs 2013. – 2019.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

2019.gadā lielākie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi pēc to apmēra tiek piemēroti elektroenerģijai, kas piegādāta mājāsaimniecībām (72,7%) un elektroenerģijai, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei (17,6%).

28.att. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2019.gadā

Avots: FM aprēķini

4.9.3. Secinājumi

1. Elektroenerģijas nodokļa likums paredz vairākus nodokļa atbrīvojumu veidus un vienu atvieglojumu, kas tiek piemērots ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai.
2. Elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu kopējais apmērs 2019.gadā bija **2,3 milj. euro** jeb **0,01%** no IKP. 2019.gadā elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu apmērs bija 45,0% no faktiskajiem elektroenerģijas nodokļa ieņēmumiem.
3. 2019.gadā lielākie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi pēc to apmēra tiek piemēroti elektroenerģijai, kas piegādāta mājsaimniecībām (72,7%) un elektroenerģijai, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei (17,6%).

4.10. Izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi

4.10.1. *Aktuālie izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi*

Latvijā ir spēkā **divi** izložu un azartspēļu nodokļa atbrīvojumi:

- 1) no valsts nodevas par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu ir atbrīvotas un ar izložu nodokli netiek apliktas sabiedriskās organizācijas un to apvienības un reliģiskās organizācijas, ja tās organizē likumā noteiktās vietēja mēroga vienreizēja rakstura izlozes;
- 2) ar azartspēļu nodokli netiek apliktas azartspēles, kas tiek organizētas transportlīdzekļos, kuri veic starptautiskus reisus, ja spēļu zāli var izmantot tikai reģistrēti pasažieri.

Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija informē, ka 2019.gadā vietēja mēroga vienreizēja rakstura izlozi organizēja viena sabiedriskā organizācija, bet transportlīdzekļos, kuri veic starptautiskus reisus, azartspēles netika organizētas.

Nobeiguma secinājumi

1. Nodokļu atvieglojumu ziņojums izstrādāts, lai veidotu sabiedrības labāku izpratni par nodokļu atvieglojumiem, to apmēru, mērķi un ietekmi uz budžeta ieņēmumiem.
2. Regulāra nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana ir nepieciešama, jo jāpārliedz, vai tie sasniedz izvirzīto mērķi, nerada konkurences kropļojumus, būtiskas papildizmaksas un administratīvo slogu.
3. Nodokļu izdevumi (atvieglojumi) ir valsts nesaņemtie ienākumi nodokļa atvieglojumu pastāvēšanas dēļ. Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).
4. Ziņojumā nodokļu atvieglojumu ietekme vērtēta pēc zaudēto ieņēmumu metodes, kuri nenonāk budžetā šo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā. Pie tam ziņojumā detalizētāk tiek aplūkoti būtiskākie nodokļu atvieglojumi, kuru īpatsvars no iekšzemes kopprodukta ir vismaz 0,05 procenti, kā arī tie, kuru apmēri ir nosakāmi.
5. 2019.gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija **2 328,5** milj. *euro*, kas ir **7,64%** no IKP un **24,1%** no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem.
6. 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies par 62,8 milj. *euro* jeb par 2,8%. Taču, ja rēķina nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, tad kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, ir pat nedaudz samazinājies (2019.gadā attiecīgi – 7,6% no IKP, bet 2018.gadā – 7,8% no IKP). Nodokļu atvieglojumu pieaugumu galvenokārt ietekmēja nodokļu atvieglojumu izmantošanas intensitāte un nodokļu politikas izmaiņas.
7. Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2019.gadā ir bijuši pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi – attiecīgi **38,6%** un **37,2%** no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Pārējo nodokļu atvieglojumu apmērs nav tik būtisks.
8. **Nodokļu atvieglojumus nosacīti var iedalīt pēc to mērķa.** Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra un mērķa tiek piešķirti *sociālā rakstura atvieglojumiem* 2019.gadā – **76,9%** no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. *Investīciju veicināšanai* 2019.gadā tika piešķirti **4,1%** no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra, jo pati uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma jau ir veidota investīciju veicināšanai. *Dabas resursu aizsardzībai un lauksaimniecībai* 2019.gadā tika piešķirti attiecīgi – **10,4%** un **2,2%** no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra.
9. **Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) atvieglojumu apmērs 2019.gadā veidoja 866,6** milj. *euro*, kas **ir gandrīz puse jeb 44,9% no kopējiem IIN ieņēmumiem** 2019.gadā. IIN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (tā piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni). Procentuāli lielāko daļu no IIN atvieglojumiem 2019.gadā veidoja: pensionāra neapliekamais minimums – 37,0%, neapliekamie ienākumi – 22,5%, neapliekamais minimums – 15,4% un atvieglojumi par apgādībā esošām personām – 17,3%. Pēdējo trīs gadu laikā (no 2017. līdz 2019.gadam) būtiskāko atvieglojumu (neapliekamais minimums, pensionāra neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošām

personām) summa ir tikusi palielināta katru gadu. Darbaspēka nodokļu izmaiņu rezultātā darbaspēka nodokļa slogs zemu ienākumu saņēmējiem ir samazinājies. Pēc Latvijas Bankas un FM aprēķiniem 2021.gadā darbaspēka nodokļu izmaiņu rezultātā (no 2021.gada VSAOI likme tiks samazināta par vienu procentpunktu un tiks paaugstināts ienākumu sliekšnis, līdz kuram piemēro ar IIN neapliekamo minimumu), darbaspēka nodokļu slogs kļūs vēl konkurētspējīgāks ar pārējām Baltijas valstīm.

10. No 2018.gada 1.janvāra stājās spēkā jauna **uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN)** sistēma, kas, lai veicinātu investīcijas, paredz, ka nodoklis 20% apmērā tiek maksāts peļņas sadales brīdī, nevis par gūto peļņu. Tā kā jaunā nodokļu sistēma jau ir atvieglots nodokļu režīms, saglabāti vien atsevišķi no iepriekš spēkā esošajiem nodokļa atvieglojumiem, bet atsevišķiem nodokļa atvieglojumiem noteikts pārejas periods. Līdz ar jaunās sistēmas ieviešanu, UIN atvieglojumu apmērs pirmajā ieviešanas gadā jeb 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, samazinājās būtiski – par 97,6%. **2019.gadā** kopējais UIN atvieglojumu apmērs bija **17,6** milj. *euro*, kas ir **39,4%** no kopējiem UIN ieņēmumiem, un salīdzinot ar 2018.gadu, atvieglojumu apjoms ir palielinājies gandrīz divas reizes (175,9%) jeb par 11,2 milj. *euro*. Atvieglojumu apjoma apmēra pieaugumu 2019.gadā galvenokārt ietekmēja ar nodokli apliekamās bāzes (dividendes, kas aprēķinātas par iepriekšējā gada peļņu) palielināšanās.
11. **Mikrouzņēmumu nodokļa (MUN)** režīmu kā atvieglotu nodokļu režīmu var uzskatīt par nodokļu atvieglojumu, jo tas paredz nodokļa sloga samazinājumu mikrouzņēmumos nodarbinātajiem, salīdzinot ar nodarbinātajiem, kas maksā darbaspēka nodokļus vispārējā režīmā. **2019.gadā** pēc FM aprēķiniem, pieņemot, ja pastāvošie MUN maksātāji būtu maksājuši darbaspēka nodokļus kā parastajā režīmā, neiegūto nodokļu ieņēmumu apmērs veido **84,7** milj. *euro*, kas ir gandrīz tikpat daudz kā kopējie MUN ieņēmumi 2019.gadā. Jāatzīmē, ka 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, teorētiski neiegūtie ieņēmumi ir nedaudz samazinājušies – par 27,7 milj. *euro* jeb 24,6%, kas skaidrojams ar to, ka Latvijas valdība veica pasākumus, lai ierobežotu šo režīmu: samazinot apgrozījuma sliekšni, paaugstinot nodokļa likmi un citus pasākumus. Tomēr šie pasākumi joprojām nerisina galveno MUN problēmu, ko rada pārāk zema pašreizējā nodokļa likme un attiecīgi – MUN maksātāju nepietiekama sociālā aizsardzība.
12. **Nekustamā īpašuma nodokļa (NĪN)** atvieglojumu apmērs **2019.gadā** bija **19,2** milj. *euro*, kas ir **8,5%** no NĪN ieņēmumiem. Tā kā pašvaldībām ir piešķirtas plašas tiesības NĪN likmes un dažādu atvieglojumu noteikšanā, **92,7%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra veido pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi (jeb 17,8 milj. *euro*). Pie tam gandrīz pusi no pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktā kopējā atvieglojumu apmēra veido *Rīgas domes* piešķirtie nodokļa atvieglojumi (2019.gadā – 10,2 milj. *euro*), no kuriem būtiskākie pēc to apmēra ir atvieglojumi ģimenēm ar bērniem (3,3 milj. *euro*), atvieglojumi par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli, un par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijā (2,3 milj. *euro*), kā arī kopš 2018.gada piešķirtais atvieglojums personām, kas pārņēmušas dzīvojamās mājas pārvaldīšanu no pašvaldības (2,0 milj. *euro*). Otri lielākie pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra ir *Jūrmalas domes* piešķirtie atvieglojumi (2019.gadā – 3,6 milj. *euro*), no kuriem 87,9% piešķirti par zemes īpašumiem, ja fiziska persona deklarējusi pamata dzīvesvietu Jūrmalas administratīvajā teritorijā.
13. Kopējais **pievienotās vērtības nodokļa (PVN)** atvieglojumu apmērs 2019.gadā veidoja **899,4** milj. *euro*, kas ir **34,0%** no kopējiem PVN ieņēmumiem. Šajā summā ietilpst ar PVN neapliekamo preču un pakalpojumu apmērs (789,9 milj. *euro*) un ar PVN samazinātām likmēm (12% un 5%) apliekamo preču un pakalpojumu apmērs

- (109,5 milj. *euro*). 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, PVN atvieglojumu apmērs attiecībā pret IKP un kopējiem PVN ieņēmumiem, ir pat nedaudz samazinājies. Preču un pakalpojumu veidos, kam tiek piemērota PVN samazinātā likme 12% apmērā, visbūtiskāko ietekmi uz valsts budžetu rada medikamentu piegādes, siltumenerģijas piegādes, kā arī sabiedriskā transporta un tūristu izmitināšanas pakalpojumi. Tas norāda, ka ar samazinātās PVN likmes piemērošanu tiek sniegts būtisks atbalsts mājsaimniecībām un noteiktām nozarēm, tiešā veidā samazinot to izdevumus.
14. 2019.gadā kopējais **akcīzes nodokļa (AN)** atvieglojumu apmērs bija **178,8** milj. *euro*, kas ir **16,8%** no kopējiem AN ieņēmumiem, tai skaitā ar AN samazināto likmi apliekamo darījumu apmērs bija 65,3 milj. *euro*, bet AN atbrīvojumu apmērs – 113,5 milj. *euro*. 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, kopējais AN atvieglojumu apmērs samazinājies par 4,0%, tostarp par samazinātām likmēm palielinājies par 7,2%, bet par atbrīvojumiem samazinājies par 9,4%. Lielāko daļu no ar samazinātām akcīzes nodokļa likmēm apliekamo darījumu apmēra veido *dīzeļdegviela, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem*. Arī attiecībā uz atbrīvojumiem lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra tika piemērots naftas produktiem, no kuriem lielāko daļu veido atbrīvojums naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto gaisakuģiem, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei. Otrs lielākais atbrīvojumu apmērs ir par alkoholiskajiem dzērieniem, no kuriem lielāko daļu veido atbrīvojums par denaturēto spirtu, ko izmanto nepārtikas preču ražošanā vai izmanto tehniskajām vajadzībām.
 15. **Dabas resursu nodokļa (DRN)** atbrīvojumu kopējais apmērs 2019.gadā bija **241,5** milj. *euro*, kas gandrīz **8 reizes pārsniedz** kopējos dabas resursu nodokļa ieņēmumus. Tomēr, kā norāda VARAM, nevar runāt par šādu summu kā potenciālo ieņēmumu daļu, jo nodokļa likmju apmērs veidots tādejādi, kas tas ir 2-3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, ar mērķi motivēt īstenot ražotāju atbildības principu un panākt ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu atbilstošos apmēros. Piemērojot atbrīvojumus no DRN, tiek nodrošinātas Latvijas saistības attiecībā uz ES direktīvu prasībām noteiktu veidu atkritumu pārstrādei un reģenerācijai, īstenoti Direktīvās noteiktie principi un piemērojamie ekonomiskie instrumenti. DRN atbrīvojumu mehānisms nodrošina finansējumu specifisko atkritumu atbilstošai apsaimniekošanai, kas pretējā gadījumā būtu jāpiesaista no valsts un pašvaldību budžetiem. 2019.gadā salīdzinājumā ar 2018.gadu DRN atbrīvojuma apmērs ir palielinājies par 30,3 milj. *euro* jeb 14,3%. Arī attiecībā pret IKP DRN nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies.
 16. Nobeigumā jāatzīmē, ka **Finanšu ministrija**, lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, atbilstoši 2018.gada 31.maijā publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi*”, **ir izstrādājusi un iesniegusi Ministru kabinetā izskatīšanai informatīvo ziņojumu “Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu” (VSS-440, TA-1359)**. Informatīvajam ziņojumam pievienots arī plāns “*Plāns spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķu un sasnieguma rādītāju definēšanai*” secīgai un sistēmiskai spēkā esošo nodokļu atvieglojumu pārskatīšanai, definējot to mērķus, kā arī nosakot konkrētus sasnieguma rādītājus, kas ļautu novērtēt mērķu sasniegšanas pakāpi.

16.12.2020.
Finanšu ministrijas
Nodokļu analīzes departaments
I.Kodoliņa-Miglāne 67083902
Ieva.Kodolina-Miglane@fm.gov.lv
V.Jureviča 67095560
Viktorija.Jurevica@fm.gov.lv
M. Jaunzeme 67095657
Madara.Jaunzeme@fm.gov.lv
D. Dzelme-Urbāne 67095661
Daina.Dzelme-Urbane@fm.gov.lv